

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbudsesskrift

til

den offentlige Examen

i

Viborg Kathedralskole

den 17de — 23de September 1842.

af

Mag. C. F. Ingerslev,
Skolens Rector.

Viborg, 1842.

Trykt i S. Wisfings Officin.

I.

Prøve

af

en Latinsk-Dansk Ordbog.

I. Indledning.

Den oprindelige Plan for det Værk, af hvilket her leveres en Prøve, var den, at tilvejebringe en Ordbog, der kunde tilfredsstille Disciplenes Lærø i de nederste og mellemste Klasser, og som ogsaa kunde yde saadanne Disciple den nødtørstigste Hjælp for deres hele Skoletid, som, fordi de ikke kunde overkomme Anskaffelsen af et større og kostbarere Lexicon, vare nødte til at indskrænke sig til et mindre. Der var dengang kun Tale om en Oversættelse (tilligemed enkelte Rettelser) af Kärchers Schulwörterbuch der lateinischen Sprache in etymologischer Ordnung (Karlsruhe 1824). Den Videnskabsmand, til hvem Arbeidet dengang (saavidt jeg veed, for omtrent 16 Aar siden) blev overdraget, saa sig imidlertid kort efter formedelst anden Virksomhed nødte til at overdrage Arbeidet til en Anden. Men da ogsaa denne ved Embedsforretninger saavel som ved andre litterære Sysler hindredes i at fuldføre dette Værk saa betimeligen som han selv ønskede, blev jeg af den Gyldenbalste Boghandling, paa hvis Forlag Bogen skulde udkomme, anmodet om at dele Arbeidet med ham, saaledes at vi, efter en fælleds Plan og Overeenskomst, udarbejdede hver sin Deel af Ordbogen: Noget, som ved et saadant

Arbeide neppe vilde have medført store Banffeligheder, da mine Anskuelse i alt Væsentligt stemmede overeens med min indsigtfulde og kyndige Medarbeiders, og da vi havde aftalt, naar vi havde fuldendt hver sin Deel, gjensidigen at gjennemgaae hinandens Arbeide. Men da jeg ved Begyndelsen af Maret 1839 havde fuldendt en Trebiedeel af Arbeidet, maatte jeg i 2 Aar lægge samme tilside, efter som jeg i disse anvendte al min Tid paa den Reise i Udlandet, som jeg med offentlig Understøttelse foretog for at gjøre mig bekendt med det Lydste og Franste Skolevæsen, samt paa Udgivelsen af det Skrift om det lærde Skolevæsen, i hvilket jeg nedlagde Udbyttet af hiin Reise. Siden arbeidede jeg stadigen paa dette Værk, indtil min Forslyttelse til mit nuværende Embede medførte en ingenlunde ønskelig, men dog paa Grund af Omstændighederne uundgaaelig, Afbrydelse af denne min Virksomhed; thi den pligtmæssige Omsorg for den mig betroede Skole har i dette sidste Aar ikke levet mig Tid til synderligt Andet. Imidlertid havde min Medarbejder formødelst andre Syssler ikke kunnet fremme Fuldendelsen af den ham overdragne Deel af Værket, hvorfor det Hele efter Overenskomst blev overdraget til mig, saa at jeg nu ene skal fuldende Arbeidet. Med Guds Hjælp vil dette, saafremt ikke uforudseelige Hindringer indtræffe, i Løbet af næste Aar kunne vorde færdigt.

I den lange Tid, som er forløben, imedens dette Værk (over hvilket i denne Henseende ingen gunstig Skjebne har hvilet) har været under Arbeide, har Planen for samme modtaget en ikke ubetydelig Modification. Det er nemlig blevet anseet for overhovedet tilraadeligt at levere en Ordbog, som kunde tilfredsstille Disciplenes Lærø for hele Skoletiden, altsaa ogsaa kunde være tilstrækkelig ved Læsningen af de Forfattere,

der sædvanligen eller hiit og her læses i Skolernes øverste Klasser, da ellers en stor Deel af Disciplene vilde nødes til at kjøbe to Ordbøger, imedens det dog for alle maatte ansees for bedre at kunne holde sig til een: hertil kom, at nu Bødens Latinsk-Danske Ordbog snart vil være udsolgt, hvorfor det ansees rigtigst at tilveiebringe et Lexicon, der tillige kunde træde istedetfor dette og udfylde det saaledes opstaaende Savn af en for hele Skoleunderviisningen tilstrækkelig Ordbog. Med alt Dette skulde det dog ikke overstrife Grændserne for et Skolelexicon, og derhos skulde det, formedelsft en hensigtsmæssig Indretning og en forstandig Deconomie, indskrænktes til et saadant Omfang, at det ved en billig Priis kunde blive tilgængeligt for Alle. Hvorledes jeg vil stræbe at forene begge Hensyn, vil sees af det Følgende. *)

Jeg havde allerede tidligere tænkt paa at levere Prøver af dette Arbeide, for derom at høre Sagkyndiges Dom: og da jeg sidste Efteraar blev offentlig opfordret dertil, besluttede jeg strax at udføre dette Forsæt. Det har imidlertid ikke været mig muligt, før nu at vinde den fornødne Ro og Tid til at udarbeide denne Oversigt over den fulgte Plan og Fremgangsmaade, ved hvilken jeg ønsker at aflægge et saavidt muligt fuldstændigt Regnskab for den Maade, hvorpaa jeg stræber at løse min Opgave. En saadan anseer jeg nemlig for nødvendig ved Siden af den Prøve, som jeg leverer af Arbeidet,

*) Nu at bestemme Noget om Bogens Størrelse, vilde være overilet. Ved de Forhandlinger, som herom have fundet Sted imellem Forlæggeren og mig, have vi, for at faae en Maalestof, lagt til Grund en Beregning efter Molbechs Danske Ordbog, og jeg har antaget 25 Ark, trykte som denne Bog, for det Maximum, jeg nødigen vilde overskride. Jeg tør imidlertid ikke indestaae for, at Bogen ikke vil udgjøre nogle Ark mere.

baade fordi uden samme Udskilligt ved Prøven vilde blive utydeligt, og fordi denne Oversigt er nødvendig for at det kan sees, hvorvidt Planen under Udførelsen er fulgt eller tilfidsat.

Alf det, som nu skal meddeles, vil man, haaber jeg, kunne erholde en temmelig tydelig og fuldstændig Kundskab om Planen ved dette Bærk og om sammes Udførelse, forsaavidt nemlig det Hele kan bedømmes efter en Prøve: denne er valgt uden andet Hensyn end det, at saavidt muligt et Udsnit skulde tages, der frembød Exempler paa Ord af forskjellig Art, navnlig paa baade længere og kortere Artikler. Kun maa jeg gjøre opmærksom paa, at man angaaende Bærkets ydre Indretning, d. e. Tryk og Papiir, ikke kan af denne Prøve drage nogen Slutning, da derom ingen bestemt Aftale endnu er gjort, og Bogen vil blive trykt i et andet Officin, end det, der leverer denne Prøve. Jeg er forresten overbevist om, at i denne Henseende alle billige Fordringer ville blive opfyldte.

Det er nu min Begjering til Enhver, som vil understøtte mig med sit Raad og sin Veiledning, at han, saasnart hans Leilighed tillader det, vil usorbeholdent tilstille mig, offentlig eller privat, sine Bemærkninger over det her Meddeelte. Jeg føler hver Dag dette Arbeides Banfelighed og erkjender den Bigtighed, det, efter vore Forhold, da her ikke kan være Tale om Valget imellem ret mange Skolelexica, vil kunne have for den studerende Ungdom; og det er derfor mit oprigtige Ønske at understøttes ved Andres Indsigter og Raad: jeg skal visse- ligen ikke findes utilbøielig til at benytte efter Overbeviisning den Understøttelse, man velvilligen vil yde mig.

2. Om Ordbogens Omfang.

Ved det, der ovenfor er sagt angaaende denne Ordbogs Bestemmelse, er tillige angivet den Grundsætning, som maa afgjøre, hvilke Ord der skulle optages i samme: det følger nemlig af sig selv, at alle Ord skulle optages, som forekomme i de Skrifter, der kunne antages at ville blive læste af dem, for hvem Bogen er bestemt. Men hermed er dog endnu ikke Bogens Omfang angivet: thi først maa man være enig om, hvilke disse Skrifter ere, dernæst indtil hvilken Grad Ordbogen skal tage Hensyn til de enkelte i denne Henseende mærkelige Steder, paa hvilke Ordene i hine Skrifter forekomme i særegne Forbindelser. Om begge disse Puncter handles bedst nærmere i Forening.

Naar man vil bestemme, af hvilke Forfattere her skal optages Ord, vilde det uden tvivl af flere Grunde ikke kunne anses for rigtigt at indskrænke denne Bestemmelse til dem, der hidtil og sædvanligen læses i Skolerne. Det er nemlig fra flere Sider med Rette yttret, at det er meget ønskeligt, at de gamle Skribenter læses i et større Omfang i de lærde Skoler end hidtil, og det, efter min Mening, især ved cursorisk Læsning: thi ved blot at læse det for Examen Artium Forcseevne, eller Lidt derover, faaer Ungdommen et altfor usubstændigt Bekjendtskab med den gamle Litteratur til at den deraf kan, hvilket dog er ønskeligt, faae en nogenlunde omfattende Anskuelse af Oldtidens sociale og aandelige Liv. Men det kan da ikke være rigtigt, at den Ordbog, der gives Disciplene i Hænder, ganske svigter dem ved Læsningen af nogen af de Forfattere, der saaledes udenfor det mere Sædvanlige kunne blive læste af dem. Endvidere vilde de Strik-

berende ogsaa være slet tjente dermed, hvis deres Skolelexicon forlod dem ved den Deel af deres academiske Studier, som kun er en Fortsættelse af Skoleunderviisningen, ved Forberedelsen til Anden Examen: og derfor mener jeg, at man ved Udarbejdelsen af en Ordbog som denne tillige bør tage Hensyn til de Skrifter, som kunne ventes at blive læste til Anden Examen, og det da ikke alene dem, over hvilke Professorerne pleie at holde Forelæsninger, men ogsaa saadanne som passende kunne anbefales de Studerende til den, især paa dette Trin, anbefalelsesværdige Privatlecture.

Fortrinsligt Hensyn skal, ifølge dette, her tages til Cicero, fornemmeligen dog især de Skrifter af ham, som ere meest stiftede til Skolebrug*), Cæsar, Callust, Cornelius, Livius, Terentius, Horats, Virgil (især dog Bucol. og Æneid.), Ovid (dog kun Metamorph. og Fasti), Phædrus. Ved disse skulde ethvert i lexicalt Henseende virkelig mærkeligt Sted, d. e. ethvert Sted, hvor Ordet forekommer med en noget modificeret Betydning, saa at det paa Grund af den særegne Forbindelse ikke ganske forklares ved de allerede givne almindelige Forklaringer, specielt oplyses. Dette vil ikke blive saa vidtløftigt, som det ved første Tidskast synes, naar den tilbørlige Deconomie anvendes og navnlig den danske Udtryk for Betydningerne vælges med tilbørlig Omhu og Stringens, saa at det har det Omfang, som det maa have for at passe til alle de Steder, som i Ordbogen udtrykkelig

*) Egentligen bliver da kun et Par af hans rhetoriske Skrifter og af Talerne at undtage. Derimod vedkomme hans Digte os slet ikke, undtagen hvor han af dem anfører Noget i andre Skrifter. Thi da maa der naturligviis tages Hensyn til dem, ligesom til de af Ennius og andre gamle Digtere hos Cicero anførte Steder.

eller stiltiende henføres derunder. Disciplen bør nemlig, for overhovedet at gaae grundigen tilværks, af Læreren veiledes og vænnes til, ikke strax ved et ham forelagt Sted at oplede det Danske Udtryk, som efter Sammenhængen der just passer bedst, endnu mindre i sin Forestilling at statuere ligesaa mange Betydninger af Ordet som han kan giengive det paa forskjellige Steder med forskjellige Danske Udtryk (herom siden), men først, formedelst en grundig grammatisk Interpretation, at forstaae Stedet efter Ordens ligefremme Betydning, og derefter komme til Bevidsthed ikke alene om Tanken selv men ogsaa om den Maade, paa hvilken samme af Forfatteren er udtrykt i det Latinske Sprog: derefter kan han da see sig om efter det paa samme Sted bedst passende Danske Udtryk, men han vil vide at skjelne imellem dette og „en ny Betydning.“ I denne Henseende bør man især gjøre Regning paa Lærernes veiledende og understøttende Virksomhed, da de bør hjælpe Disciplen med at finde og vælge de paa hvert Sted bedst passende Udtryk, forsaavidt som disse ikke falde sammen med de almindeligere „Betydningerne“ betegnende, hvilke derimod Ordbogen fuldstændigen bør angive. Paa denne Maade (især da til Dplysning af det Almindelige dog mange enkelte Forbindelser anføres) bliver Antallet af de enkelte til Forklaring trængende Steder ikke større end at de kunne optages i et Lexicon som dette, hvilket paa den anden Side skal holde sig til det reent Lexicalske og intet Hensyn tage til de Steder, som enten i kritisk eller i historisk Henseende frembyde Vanskeligheder eller trænge til Dplysning.

Dernæst maa tages noget Hensyn til Plautus,*) La-

*) I Henseende til denne Forf. har jeg havt nogen Betænkning: men overveiende Grunde sværes mig at tale for hans Dptagelse i denne Klasse af Forff.

citus, Suetonius, Dvinctilian, Seneca (philos.), Plinii opp. og paneg., Justinus, Curtius: og ganske forbigaaes kunne ikke Lucretus, Juvenal, Valerius Maximus, Belleius Paterculus, Florus, Pomp. Mela o. Fl. Dog ville ved de Sidstnævnte kun meget sjældent enkelte Steder blive forklarede (en anden Sag er det, naar et Ord i sin oprindelige Betydning kun findes paa et Sted hos en af disse Forff., hvilket stundom er Tilfældet; da maa saadant Sted af denne Grund anføres). Sildigere Forfattere end de her anførte komme i Almindelighed ikke i nogen Betragtning ved dette Arbeide. At der vil blive gjort den tilbørlige Adskillelse imellem de forskjellige Autoriteter for et Ord og dets Brug, skal nedenfor vises.

Forældede Ord, og saadanne som kun forekomme i Indskrifter, optages naturligviis slet ikke, idetmindste itkun forsaavidt som de nævnes som ubrugelige Stammeord. Fremmede i det Latinske Sprog optagne Ord, indensfor de for de ægte Latinske Ord fastsatte Grændser, optages ogsaa her, men betegnes som saadanne.

3. Om de enkelte Artiklers Anordning.

Alf de to Principer for den Orden, i hvilken Ordene i et Lexicon skulle anføres, det reen alphabetiske, efter hvilket alle Ord anføres i alphabetisk Orden efter deres Begyndelsesbogstaver, og det genealogiske (eller etymologiske), efter hvilket Stammeordene anføres i en alphabetisk Række men de sammensatte og afledede Ord under hvert sit Stammeord, har jeg bestemt mig for, overensstemmende med Bogens oprindelige Plan, at følge det sidste, og med saa Forandringer at beholde den i Kärchers Bog fulgte Orden. Den alphabetiske

Anordning er unægteligen for Brugen den beqvemste: men den genealogiske synes mig at medføre saa store Fordele, at den ikke bør opgives, idetmindste ikke i et Skolelexicon. Det er for Disciplen efter min Mening overmaade lærerigt at kunne overse den hele ligesom Familie af Ord, der samle sig om deres fælles Rilde, Stammeordet: det kan neppe være Andet end at, ved de Jagttagelser og Bemærkninger, til hvilke herved gives Leilighed, især naar Lærerens Virksomhed tilbørligen træder til^{*)}, Disciplens Sprogsands paa mange Maader vil vækkes og øves, og hans Dø aabnes for de Love, som Sproget i sin Udvikling har fulgt. Men hertil kommer, at man ved denne Anordning ofte kan uden at blive mindre tydelig fatte sig i større Korthed: naar Disciplen har det primitive Ord for sig og der seer eller finder angivet, hvorledes det er gaaet over fra den ene Betydning til den anden, navnlig fra den egentlige til en tropisk, saa er det ved et afledet eller sammensat Ord, naar den samme Overgang finder Sted ved dette, ikke nødvendigt atter at forklare denne, hvorimod en blot Angivelse ikke kan være tilstrækkelig, naar Stammeordet staaer paa et andet Sted.^{**)} Den Ubeqvemhed, som det medfører, at Disciplen her stundom maa se efter paa to Steder, nemlig i det Register, som i denne Hensigt vil blive til-

*) I Tydskland er det meget almindeligt, at Disciplene især i de nederste og mellemste Klasser erholde Lectier at lære i deres Latinske Ordbog. Jeg anseer dette for meget nyttigt, ogsaa som en Leilighed til at lære dem at kjende og bruge deres Lexicon, naar dette er indrettet paa denne Maade, naar det seer med Udvalg af Ordene, ei Alt imellem hinanden, og naar det behandles som tillige en Forstandens, ei blot Sukommens, Sag.

**) Med mindre man hver Gang vilde henvise til dette: men baade blev dette ubeqvemt ved Brugen og det vilde optage ikke liden Plads.

fsæiet, for at finde Stammeordet, og derpaa ved dette, kan ikke gjøre Udslaget; thi baade er den et godt Middel til at indprente i hans Hukommelse det saaledes opførte Ords Oprindelse og første Betydning, og Erfaringen lærer, at Disciplene meget snart lære at finde sig tilrette i et saaledes anordnet Lexicon uden ret ofte at behøve at see efter paa mere end eet Sted. Det nævnte Register behøver imidlertid ingenlunde at indeholde alle Ord: en stor Deel sammensatte Ord, navnlig de fleste med Præpositioner sammensatte, endvidere alle let kjendelige afledede Ord, der ere dannede ifølge de almindelige Regler for Ordbannelsen, kunne deri uden Skade forbigaaes, især nu, da den Grammatik, som vel om kort Tid vil bruges i de fleste om ikke i alle Skoler, Madvig's, i dette som i andre Puncter giver Disciplene en længe savnet Anviisning og Understøttelse. At anføre i et saadant Register, saaledes som Rærcher gjør det, f. Ex. Claritas see Clarus, Rapidus see Rapio, anseer jeg for overflødig.

Men forresten medfører denne Sag i Udførelsen meget store Vanskeligheder, idet man er nødt til at bestemme sig for eller imod en paa Etymologien grundet Hensørelse af et Ord til et Stammeord, uden at man er ret enig med sig selv om, hvilket der er det Rigtige: ved en anden Fremgangsmaade kan man anføre de flere forskjellige Afledninger og lade det staae uafgjort, hvilken der er den rette. Heri har jeg ikke vidst at gjøre bedre, end paa hvert Sted omhyggeligen at veie Grundene og da følge det, der syntes mig at have Meest for sig: men jeg tør derfor heller ikke vente, at jeg allevegne har truffet det Rette. Imidlertid har jeg for det Meste hellere valgt at opstille et Ord, hvis Etymologie ikke forekom mig klar, som et Primitivum, end at følge en i sig selv usikker Afledning.

Ved de sammensatte Ord har jeg i Almindelighed bestræbt mig for at anføre dem under det Ord, som udgjør den væsentligste og mest betegnende Deel af Sammensætningen (s. Ex. Triennium under Annus); ved de Ord, hvor det kunde synes uvist hvor de findes, vil Registeret give den fornødne Anvisning.

4. Om Behandlingen af de enkelte Artikler.

Det er allerede ovenfor (S. 7) antydet, at jeg vil bestræbe mig for at undgaae de Feil, hvoraf mange Lexica lide, at opstille en utilbørlig Mængde Betydninger af ethvert Ord, idet man subdividerer Betydningen af de almindelige Udtryk efter de specielle Tilfælde, hvor de forekomme istedetfor mindre omfattende Ord, som Forfatteren kunde have brugt (naar man s. Ex. lader dico være = affirmo, iubeo, paciscor o. s. v.). Som forskjellige „Betydninger“ bør kun de Anvendelser af Ordet betragtes og opstilles, i hvilke det ved samme betegnede Begreb virkeligen er forskjelligt; at opstille en ny Betydning for ethvert nyt Dansk Udtryk, hvormed et Ord paa forskjellige Steder kan eller bør oversættes, er ligesaa forvirrende og forstandsloevende for Disciplen som det i sig selv er overfladisk og falskt. Det bliver derfor for det Første vigtigt at fastsætte, saavidt det lader sig gjøre, den egentlige Grundbetydning af Ordet, som den til hvilken de øvrige Betydninger slutte sig og af hvilken de ere udsprungne: denne er det som danner den forbindende Enhed i disse, og uden Kundskab om samme kan ingen Sammenhæng erkjendes imellem dem, altsaa heller ikke en rationel Indsigt i de lexicalste Phæno-

mener vindes. Men ved Angivelsen af saadan Grundbetydning maa man ofte opgive det Forsøg at udtrykke den ved et enkelt Ord i Modersmaalet: thi saare ofte mangler et aldeles tilsvarende, og Brugen af et enkelt Ord i denne Hensigt vilde lede skundom istedetfor at belære. Dersom man f. Ex. *) vil gjengive Ordet *cano* uden Videre ved *synger*, da vil Ungen kunne indsee, hvorledes Romerne kunde sige *tibiä c., gallina c. o. f. v.*; thi Ordet har i sig selv en videre Betydning. Enten bør man derfor ikke opstille nogen saadan Grundbetydning (og hvor samme ikke er klart fremtrædende, bør man hellere undlade det), eller man bør opgive en Stræben efter Kortbed, som her ikke er paa sit Sted. Dernæst bør de enkelte Betydninger opstilles saaledes, at det, saavidt muligt, sees, hvorledes den ene har udviklet sig af den anden, og formødelst hvilke Overgange i Begrebet Ordets Brug i forskjellige Forbindelser har modificeret sig paa forskjellig Maade; thi først herved begriber de enkelte Betydninger.

Naar man skal bestemme, hvilken Betydning af et Ord der er den første og oprindelige, da kan man ikke uden Videre betegne som saadan enten den hyppigst forekommende — det laeder sig nemlig ved det Latinske som ved ethvert andet Sprog med Sikkerhed eftervise, at et Ord skundom er blevet sjældent brugt i den oprindelige Betydning og derimod sædvanligen i en afledet — eller den, der findes hos de ældste Skribenter — thi af forskjellige Aarsager, ofte af et blot Tilfælde, forekomme skundom Ord i deres oprindelige Betydning først hos senere Forfattere. Ofte viser Etymologien Ordets Grundbetydning: men dette gjælder ingenlunde om alle Ord. I Almindelighed kan det fastsættes, at den materielle Betydning af

*) See Freund Wörterb. der Lat. Spr. Vorrede S. XIX.

et Ord, hvorved det betegner en concret, physisk Gjenstand, Egenstaaelse eller Virkning, er den oprindelige, og den hvorved det betegner noget Abstract, en aandelig Egenstaaelse, Virkning eller Tilstand, den afledede. I den nedenfor meddelte Prøve ville findes nogle Exempler paa, hvorledes jeg har stræbt at anvende denne Grundsætning. Ved de Ord, hvor hverken denne eller etymologiske Grunde kunne bestemme Dommen, maa man lade sig lede af en vis Tact og Skjønssomhed; en almindelig Regel lader sig ved dem neppe give.

Naar man i et Lexicon vil betegne en Brug af et Udtryk som tropisk (*tp.*), da bør man herved egentligen kun tænke paa Metaphoren, der grunder sig paa Liighedsforholdet, og i Almindelighed kun da anvende saadan Betegnelse, naar Ordet er overført fra en Begrebskøbe til en anden, oftest fra en materiel og concret til en aandelig og abstract, stundom fra en materiel til en anden materiel (see i Prøven f. *Er. ang.*). Ved de andre Troper og Figurer, som Metonymie, Synecdoche o. s. v. forandres egentligen ikke Ordene Betydning, men Begreberne ombyttes med hverandre ifølge visse almen-gyldige Regler, som ligefrem udgaae fra Forstanden og Phantasien. Naar der f. *Er.* siges *Homerum legere* for *Homeri carmina*, *erubescere* for *pudet me*, *aurum* for *pecunia* o. d., da trænge slige Udtryk slet ikke til nogen Dphysisning, fordi de samme Ombytninger stee i vort og vel i ethvert andet Sprog. Hvor det derimod er andre Grunde, ikke selve Ordene Betydning, der bevirke, at de sættes istedetfor hinanden (naar f. *Er.* *toga* sættes for *pax*, *fascis* for *imperium* o. d.), saa bør slige Udtryk vel anføres i Ordbogen, men helst betegnes ved et „heraf,“ „derfor“ o. s. v. Som egne Betyd-

ninger af et Ord kunne flige Anvendelser ikke med Nette nævnes.*)

For at skjænke Adskillelsen af Synonymer den tilbørlige Omhu, og for at understøtte Disciplen saa meget som muligt i den skarpe og bestemte Opfattelse af Ordenes Begreber, som er et saa fortrinligt Middel til at vække hans Eftertanke og skjærpe hans Dømmekraft, har jeg valgt den Wei, at jeg har bestræbt mig for at udtrykke ethvert af de saaledes i Betydningen nær til hinanden grændsende Ord ret nøiagtigen og skarpt, endog med Udtryk, der tillige ere beregnede paa at adskille dem fra hinanden, og da ved hvert saadant Ord formodelst et sign. (sammenlign) at opfordre Disciplen til selv ved Sammenligningen af begge at udfinde Forstjellen ved Siden af Liigheden. Baade kan derved det samme siges kortere**), og, hvilket er Hovedsagen, Disciplen vænnes derved mere til egen Eftertanke og Selvvirksomhed, idet nu dog nogen egen Reflexion fra hans Side kræves, end naar man Intet overlader til ham selv. Forresten har jeg naturligviis stræbt ogsaa i dette Punct at holde mig indenfor de Grændser, der bør sættes for et Skolelexicon.

Et vigtigt og vanskeligt Punct ved Behandlingen af de enkelte Artikler er fremdeles Bestemmelsen af, i hvor stort Omfang der i et Lexicon som dette skal optages Talemaader og Exempler, i hvilke Ordet forekommer, til Oplysning af sammes Betydning og Brug, tillige, i mange Tilfælde, ved hvil-

*) Som Exempel henstiller jeg her Ordet arena: 1) Sand; 2) et sandigt Sted; heraf a) en Sandørken; b) den med Sand bestrøede Ramplads i Amphitheatret, og sp. enhver Skueplads for en Virksomhed eller Kamp (Italia a. belli civilis).

**) Og det er af flere Grunde Pligt at gjøre alt Muligt, for at Bogens Omfang ikke skal blive større end nødvendigt er.

ket af de Ord, hvoraf den bestaaer, en Talemaade skal anføres. At give en Regel, som omfatter alle Tilfælde, er upaatviveligen her vanskeligt eller umuligt: saare ofte kan man kun følge en vis almindelig Tact. I Almindelighed har jeg stræbt at følge den Grundsætning, at anføre ved ethvert Ord de Talemaader og Constructioner, som oplyse Ordets Betydning og Brug, men derimod udelade alle dem, ved hvilke Intet oplyses om Ordet selv uden hvad der allerede ligger i dette.*) Ved Adjectiver er det saaledes ofte meget oplysende at anføre Substantiver af forskjellig Art, til hvilke de kunne lægges. Ved Substantiver maae Exempler paa Talemaader, i hvilke de forekomme som styrende, nødvendigvis anføres. Overhovedet maae Talemaader anføres under det meest karakteristiske Ord, forsaavidt dette lader sig bestemme, dernæst der, hvor de virkeligen tjene til at oplyse Noget, som uden dem ikke vilde være saaledes klart. Jeg vilde f. Ex. ved poena anføre Talemaaderne p. dare, solvere, sumere, expetere, fordi disse tjene til at oplyse den egentlige Betydning af p. (Pengebøde), hvorefter de ved disse Verber selv intet Nyt oplyse. Derimod kunde p. afficio vel anføres ogsaa under afficio, fordi denne Talemaade indeholder Exempel paa Forbindelsen af dette Verbum med et Subst. af en egen Art (mots. afficio beneficiis o. D.). I det Hele er der heri stræbt efter Fuldstændighed uden Optagelse af det Overflødige: ved mange Ord findes ikke faa Exempler og Talemaader, deels med deels uden vedfoiet Dansk Oversættelse (i Henseende til denne maa sammenlignes

*) At anføre f. Ex. ved Ordet colaphus Talemaaderne e. inligere, infringere, colapho percuti, forekommer mig urigtigt idetmindste i et Lexicon af dette Omfang. Thi derved oplyses om Ordet selv Intet, og Sligt hører egentligen til det Dansk-Latiniske Lexicon.

det ovenfor, S. 11, om Indskrænkning af „Betydningernes“ Antal Bemærkede).

De af Adjectiver dannede Adverbier anføres ikke særskilt men under Adjectivet, f. Ex. *Benignus*, *adj. (adv. -e)*. Saavel ved Adjectiverne som ved Adverbierne angives, om de have Comparativ og Superlativ (m. C. og S.), og hvor dette ikke tilføies, betegnes ved denne Tausghed, at Ordet ikke har den ikke anførte Grad. Ved Verberne anføres Perfecterne og Supinerne, undtagen ved dem, der gaae aldeles regelmæssigen efter 1ste eller 4de Conjugation, ved hvilke det er tilstrækkeligt at betegne dem som saadanne, (f. Ex. *amo* 1); ved Composita er ved Tilføielsen af *etc.* betegnet, at de conjugeres som de enkelte Verba, til hvilke da maa sees hen. Et intransitivt Verbum betegnes udtrykkelig ved Tilføielsen af *intr.*; et transitivt behøver ingen saadan Betegnelse, da de tilføiede Exempler estervise det som saadant. Participierne anføres kun da særskilt, naar de bruges som Adjectiver med særegen Betydning og Construction. Deminutiver anføres i Regelen under deres Stammeord, naar Betydningen ikke er videre forandret end at Begrebet af Formindstelse er kommet til, saaledes: *argutus (dem. -tulus)*. *Termini technici* ere optagne i denne Ordbog med den *Deconomie*, som Hensyn til dens Bestemmelse anbefaler: det vilde navnlig ikke gaae an at optage den store Mængde af disse, der bruges i rhetoriske og philosophiske Afhandlinger.

Quantiteten af Ordens enkelte Stavelser er allevegne angivet, forsaavidt som det var fornødent*): dog er det kun ved Primitiverne skeet fuldstændigen; ved de afledede og sam-

*) At en Stavelse bliver lang ved en Dvchtong, og i hvilke Tilfælde den bliver det ved Position, forudsættes bekendt.

menfatte Ord er, naar de samme Stavelses uforandrede findes i dem og deres Quantitet allerede er betegnet ved Stammeordet, ingen saadan Betegnelse tilføjet paa Ny, men ved dem maa der sees hen til Stammeordet.

Det er ved et Latinsk Lexicon, og fornemmeligen ved et til Skolebrug bestemt, af stor Vigtighed, at der skjelnes tilbørligen imellem de Udtryk og Talemaader, der forekomme hos de mønstergyldige classiske Skribenter, og dem, der have en mindre god Autoritet for sig. Jeg har bestræbt mig for at give mit Arbejde i denne Henseende saa stor Fuldstændighed og Correcthed som muligt: men da det naturligtvis er mig umuligt at anstille en selvstændig Undersøgelse angaaende ethvert Ord, maa jeg i det Hele henholde mig til de Angivelser, som Forcellini og Freund, saa Meget der af hans Værk er udkommet, indeholde, endstjøndt jeg ikke tør indestaae for, at de allevegne ere fuldkommen paalidelige. Jeg er nu heri gaaet saaledes frem, at jeg til de mønstergyldige classiske Prosaikere har henregnet Cæsar, Sallust, Cicero, Livius og Cornelius *). Hvor nu Intet er betegnet om et Udtryk, en Talemaade eller Construction, betyder denne Tausghed, at den findes hos disse Skribenter, og den betegnes dermed som tilhørende den aldeles classiske Prosa. Skribenterne efter hine ere betegnede ved Senere (Sen.), de tidligere ved førkl. (førclassisk), forsaavidt ikke en bestemt Forfatter (som stundom Lucretus og Plautus) er nævnet; Digterne ere betegnede særskilt ved voc., Plautus og Terentus stundum ved Com. (Comikerne). Ofte forekommer et Ord kun hos efterclassiske

*) Om begge har jeg havt nogen Tvivl, især om den første, for hvis Henregning blandt „Senere“ Udskilligt kunde tale. Dog har jeg troet at burde bestemme mig som det er skeet.

Profaiskere og hos Digterne fra den classiske Tid: Saadant betegnes ved poet. og Sen.

At et Udtryk eller en Betydning kun forekommer en eneste Gang, betegnes ved at sætte et * foran samme. Ord, der uden anden Forandring end Endelsens Latinisering ere optagne fra det Græske, betegnes ved † foran og i Parenthes tilføies da det Græske Ord med Liighedstegnet (=) foran; ved dem, som med nogen Forandring ere dannede af et Græsk Ord, sættes dette i Parenthes uden nogen nærmere Betegnelse (see t. Ex. anagnostes og angō).

Tegnet d. z. betyder „i daglig Tale“; n. m. f. bet. „hvilket man see“.

5. Om de benyttede Hjælpemidler.

Blandt disse maa Forcellini Lexicon tot. Latinitatis først nævnes, som det der indeholder den rigeste Samling af det lexicalste Stof; men Enhver, som kjender denne Bog, veed, at den, imedens den giver Stof nok, næsten aldeles ingen Understøttelse yder ved Anordningen af samme, da „Betydningerne“, hvis Antal formedelst den ovenfor (S. 7) paapegede Fremgangsmaade er utilbørligen stort, for det Meste ere fastede imellem hinanden uden nogen Plan eller Orden, saa at det ved længere Artikler koster Meie nok at orientere sig i den store Masse. En bedre Hjælp yder Freunds Wörterbuch der Lat. Sprache, men deraf er, som bekjendt, kun udkommet det Halve. At man imidlertid ikke allevegne kan ubetinget forlade sig paa samme, har Erfaring*) lært mig: overhø-

*) I Forbindelse med min lærde Ven og Medlærer Mag. Wessenberg's Meddelelser.

vedet kommer man ved de fleste Ord ikke deraf uden nogen egen Undersøgelse, og ved enkelte bliver det ofte uundgaaeligt at eftersee flere af Stederne selv hos Forfatterne (i sig selv var det ønskeligt at kunne eftersee dem alle, men dersom jeg vilde gjøre dette, vilde Bæret ingenstunde blive fuldendt). Ved hvert Ord efterseer jeg Ernestis Clavis Ciceron. og Kreyssigs Glossarium Livianum, ved mange tillige Indices til Cæsar og Sallust, Horats og Virgil. Ved Behandlingen af Synonymer følger jeg især Doederlein. Adskillige andre Bøger, som jeg ofte ved given Anledning benytter, navnlig Commentarer over Forfatterne eller Afhandlinger over enkelte Gjenstande, er det ikke fornødent at nævne. Da Rärchers Bog indeholder langt færre Ord end dem, som efter min Plan skulle optages, benytter jeg, for ikke at forbigaae noget Ord, den ældre Udgave af Badens Lexicon, hvor Ordene ligedes ere ordnede etymologisk; men da Baden har optaget en Mængde Ord af den seneste Latinitet, som ingen Plads bør have i et Skolelexicon, maae mange af ham optagne Ord her udelades, og ogsaa i dette Niemceed ved hvert Ord Forcellini eftersees. At jeg ved Behandlingen af grammaticalske Gjenstande, hvor disse skulle behandles i Ordbogen, endvidere ved Pronomina og Conjunctioner har benyttet den Understøttelse, Madvigs Grammatik nu tilbyder, vilde vel Alle billige, da Bogen kun kan vinde derved. Da de tvende sidstnævnte Afsnit behandle Gjenstande, ved hvilke Grammatiken, naar den vil behandle dem nogenlunde udtømmende, ikke kan undgaae at komme over paa et Gebeet, der uden tvivl nærmest tilhører Lexicographien (endstjøndt jeg anseer det næsten for umuligt at fastsætte bestemte Grændser imellem disse), saa vil det ikke kunne undgaaes, at jeg kommer til at gjentage

Noget af hvad Disciplen allerede har i Grammatiken. Men i Ordbogen kan det neppe gaae an, af denne Grund at forbigaae Noget af det, der overhovedet tilhører samme; og for det Næste vil dog, efter begge Bøgers forskellige Lær, Gjenstanden blive enten ordnet eller fremstillet paa en noget forskjellig Maade.

Amo, elsker (af Tilhøielighed, med Grundbegreb af en Gø-
 lelse og Affect, sgn. diligere), uxorem, filiam; filius meus a.
 er forelsket; a. patriam, litteras, otium holder meget af; a.
 se er indtaget af sig selv. Særegne Forbindelser ere: a)
 (Com.) ita (sic) me dii (bene) ament ell. amabunt, saa sandt
 hjælpe mig Guderne (ut, som-), ogsaa som en Hilsen, dii
 te a. Guds Fred! b) (D. T.) amo te de ell. in illa re jeg
 er Dig meget forbunden, takskyldig for hiin Ting, ogsaa
 quod illud fecisti; a. amorem tuum, er meget glad over; c)
 (D. T.) amabo te jeg beder Dig, vær saa god (hvorefter end-
 ogsaa kan følge: ut ell. ne); d) (meest Voet. og Sen.) a.
 facere aliquid pleier, gjør gjerne, ogsaa (poet.) stræber, at-
 traer.

Amans, tis, Adj. m. C. og S. (Adv. -ter m. C. og S.)

1) elskende, som holder af, patriæ, veritatis, og subst. a.
 alicuius Ven af, fjerlig findet imod En, amantissimus tui
 din meget hengivne Ven; abs. en Elskende; 2) om Ting,
 fjerlig, venstabelig, a. verba. *Peramans, Adj. (Adv.
 -ter), som holder meget af, nostri.

Amātor, ōris, m (dem., Plaut., -torculus, i, m), en Elsker

a) i god Bet., = Ven af, a. meus, sapientiæ, urbis;
 b) i ond Bet., a. alicuius, og uden Angivelse af Gjen-
 standen, en Belystning, en forelsket Person. **Amatrix,**
icis, f. (voet.), en Elskerinde, Bolerste. Amatōrius,
Adj. (Adv. -e), som hører til Elskov, voluptas; subst.
amatorium, i, n (Sen.), Elskovsdrif.

Amātio, ōnis, f (Plaut.), Elskovshandel.

Amāsius, i, m (voet. og Sen.), et uædelt Ord, en for-
elsket Person, Belystning, poeta, delphinus.

Amābilis, *e*, *Adj.* *m. C.* og *S.* (*Adv.* -*ler m. C.* og *S.*)
 elſtværdig, indtagende; *a. carmen* behagelig. **Amābilis**,
ātis, *f* (*fertl.* og *Sen.*), Elſtværdighed. **Inamabilis**, *e*, *Adj.*
 (*Poet.* og *Sen.*), uelſtværdig, ubehagelig.

Amor, *ōris*, *m* 1) Kjerlighed (*Subst.* til *amo*, heiſt *Be-*
greb ganske ligger heri, ſign. *caritas*), *in ell.* *ergo me*, *pa-*
triæ, *litterarum*; *navnl.* om Kjerlighed, ædel og uædel,
 imellem *Personer* af forſkjelligt *Kjon*, *Elſkov*; *i begge Bet.*
 ogsaa *i plur.*, *fateri a.*; *est mihi in amoribus* (ogsaa *amore*)
 jeg elſker ham meget; *deraf a)* om den elſtede *Gjenſtand*,
Roscius a. tui, *a. suos addicere ſin Elſtede*; *b)* *verfonti.*
 Kjerlighedsguden; 2) *tp.* heftig *Begjerlighed*, *Uttraa*,
Lyst til *Noget*, *a. habendi*, *cognitionis*, *poet. a. est cog-*
noscere. 3) *poet.* om et *Elſkovsmiddel* = *hippomanes*,
hv. m. f.

Amicus 1) *Adj.* *m. C.* og *S.* (*Adv.* -*e m. C.* og *S.*) *ven-*
ſtabelig, *gunſtig*, *velvillig*, *homo*, *animus*; *homo mihi*
(dog ogsaa mous, alicuius) amicissimus min bedste *Ven*;
sus a. luto ſom holder af; *poet.* om *livløſe Ting*, *ventus*,
sidus; *poet. amicum est mihi fjert, ønſkeligt*; 2) *subst. a)*
-us, i, m (dem. -culus, i, m) en *Ven*, *a. meus, alicuius*;
høſ Sen. *høppigen regis a.* om *Ministre* og *Hoffolk*; *b) -a*
*æ, f (dem. -cūla æ, f) a) *(Ter.)* en *Veninde*; *β)* en
Grille, Tøs, Kjereste (*i uædel Bet.*). **Amicitia**, *æ*, (**Lucr.*
-es, ei,) *f*, *Venſkab*; *est mihi a. (ell. sum in a.) cum*
aliquo, est a. inter nos; *a. contraho, iungo, facio cum*
aliquo, confero me ell. accedo ad a. alicuius; *høpp.* om
Nationer, *venſtabelig Forſtaaelse ell. Forbund*, *foedus ami-*
citia.

Inimicus 1) *Adj.* *m. C.* og *S.* (*Adv.* -*e m. C.* og *S.*)
 fjendſt, fjendtlig, ugunſtig ſemt, *alicui* og *undert. ali-*
cuius; om *Ting* ogsaa ofte = *ugunſtig*, *ſtridende imod*,
fordærvelig, *omnia ei i. sunt, odor nervis i.*; 2) *subst.*
-us (ogsaa *inimicissimus*) *i, m*, en *Uven*, *Sjende* (*i*
Hjertet, *i private Forhold*, ſign. *hostis*), *alicuius, meus.*
Inimicitia, *arum, f* (*fertl. undert. i sing.*), *Uvenſkab*,
Sjendſkab (*privat*), *suscipere, habere, exercere, gerere*
i. cum aliquo; *sunt ell. intercedunt mihi i. cum aliquo.*
Inimico, *i* (*poet.*) *gjer fjendtlig, ophidſer til Strid.*

Adamo 1, fatter Kjerlighed til, begynder at elske, aliquem.

Deamo 1 (Com.), er heftig forelsket i, aliquem; *tp.* er meget glad og tilfreds over, aliquid; d. te jeg er Dig meget forbunden! Du Kjære! Jeg takker Dig!

***Redamo** 1 elsker igjen, giengjelder Kjerligheden.

Amoenus, *Adj.* m. C. og S. (*Adv.* -e m. C. og S., forfl. og Ecen.) 1) hypp. om Steder og Naturskønheder, yndig, søj (obj., i og for sig, slgn. dulcis: latebræ d. som forekommer En yndig, a. som virkelig er det), locus; 2) (meest Ecen.) om andre Ting, behagelig, fornøielig, underholdende, ingenium, fructus; a. cultus altfor pyntelig, pympig. **Amoenitas**, *âtis*, *f.* 1) Naturskønhed, søj Beliggenhed, a. litorum; 2) (*Plaut.* og Ecen.) Behagelighed, Fornøielse, vitæ. **Inamoenus**, *Adj.* (Vocet.), usfjøn, regna. ***Peramoenus**, *Adj.* (*Tac.*), meget behagelig.

† **Amōmum**, *i, n* (= ἄμωμον) en Plante, hvorfra beredes Balsom.

Amphōra, *æ, f* (ὁ ἀμφορεύς) 1) et Kar, i Alm. af Leer og med to Hænder, til at bevare Vin ell. Æ., Krukke, Dunk; 2) et Måal for flydende Ting, = 26 Potter 3¼ Vægel ell. omtrent $\frac{2}{3}$ Anker; ogsaa som et Skibe-maal, navis trecentarum a.

Amplus, *Adj.* m. C. og S. (*Adv.* -e m. C. og S.) 1) vid, rummelig, af stort Omfang, domus, res; deraf 2) megen, stor (= anseelig), rigelig, divitiæ, pecuniæ, dona; a. negotia vidtseftige; deraf amplius Mere, a. obsidum flere Gidsler; *tp.* a) (Vocet.) stærk, heftig, morbus, ira, spes; b) orator a. som taler med Værdighed og Udførlighed; 3) *tp.* (med Hensyn til den Maade, hvorpaa en Ting viser sig for Andre) a) om Ting, prægtig, glimrende, herlig, res gestæ, triumphus, funus; b) om Personer, udmærket, berømt, anseelig, homo, familia, genus; amplum mihi est hæderligt for mig; hypp. som en Værditel i det offentlige Liv, a. ordo om Senatet.

Amplius, *Comp.* af *Adv.*, substantivisk, især om Udstrækning i Tid og Tal (slgn. plus og magis), mere, længere; a. sunt sex menses, duas amplius horas ibi fuit; a. horis quatuor pugnabant; ogsaa a. quam tres iudices; hypp. med

en Nægtelse, duo haud a. millia; non a. ikke længere; heraf: quid a., alia a. videre, mere, desuden; hoc ell. eo a. mere end dette, endnu dette; (*t. techn.* i Rets sproget) a. non peto jeg gjør ingen videre Fordring, ligl. „a.“ pronuntiare om Dommeren, som erklærer at ville nøiere overlægge Sagen og opsætte dens Afgjørelse til en anden Termin.

Amplio 1) (*Gen.* og *Poet.*) udvider, forstørret, forøger; 2) (*t. techn.*, see amplius) opsætter en Sags Afgjørelse; a. aliquem = caussam alicuius opsætter Afgjørelsen af En Sag til en ny Termin. **Ampliatio**, *ōnis, f.* (*Gen.*) Opsættelse af Domfældelsen i en Sag.

Amplitudo, *inis, f.* 1) stort Omfang, Vide, Størrelse, urbis, simulacri; 2) *tp.* a) Storhed, a. animi, rerum gestarum o. d.; b) Anseelse, Værdighed, splendor et a., in illo est summa a.; a. orationis Værdighed og Fulde.

***Amplificæ**, *Adv.* (*Poet.*) prægtigen.

Amplifico 1, udvider, forøger, forstørret, urbem, auctoritatem; a. aliquem honore; om en Taler, a. rem sætter i et klarere Lyd, udhæver stærkt (for enten at hæve eller ned sætte den). **Amplificatio**, *ōnis, f.* Udvidelse, Forstørrelse, Forøgelse; om Taleren, en udhævende og forstørrende Fremstilling. **Amplificator**, *ōris, m.* en Forøger, Forstørret, dignitatis tuæ.

Ampulla, *æ, f.* en Glaske, Krukke (ogsaa af Læder) med viid Bug, især til at have Olie og Salve i; *tp.** sultsig og høit travende Tale.

Ampullarius, *i, m.* (*Plaut.*) En som gjør slige Glaske.

***Ampullor**, 1 *dep., intr., tp.* bruger høit travende og ziirlig Tale.

† **Amurca**, *æ, f.* (*Poet.* og *Gen.*) (*ἀμούργη*) Oliefum, den ved Olivernes Presning fra dem uedflydende Bædste.

Amussis, *is, f.* (*farstl.* og *Gen.*) en Lineal, Rettesnor, som Tømmermændene og Murerne betjene sig af; deraf ad a. og som *Adv.* adamussim ell. examussim, nøiagtigen, fuldstændigen.

†* **Amystis**, *idis, f.* (= *ἀμυστις*), *Hor.*, det at tømme et Bæger i eet Drag, begjerlig Drif.

An, *Conj.* 1) i disjunctive Spørgsmaals- (eller Tvivls-) Sætninger betegnes herved det andet (de andre) Led, baade i

directe og i indirecte Spørgsmaal, eller, Vosne L. Domitium a. vos L. D. deseruit; sortientur a. non eller ikke, nescio gratulerne tibi a. timeam, honestumne factu sit a. turpe dubitant; hos poet. undert. i begge Led an — an; 2) i enkelte Spørgsmaal, a) i udfyldende og bestræfende, der slutte sig til den foregaaende Tale (saa at Tanken dog stedse henledes til et ikke udtrykt første Led), naar man spørger om, hvad der ellers (hvis det foregaaende skal benægtes eller betvivles), eller da (hvis det skal bekræftes) maa være Tilfældet, eller naar man selv til et Spørgsmaal foier Svaret eller en Formodning derom i Form af et nyt Spørgsmaal: a. hoc non dixisti eller har Du ikke sagt dette? a. me hæc dicturum fuisse censes eller troer Du da? Quid ais? a. venit P.? er da maafee? Quando autem ista vis evanuit? a. postquam — mon ikke fra den Tid af da —? a. vero dubitamus eller mon vi kunne tvivle om —?; ofte ved Dobbeltspørgsmaal, der indeholde en Slutning, a. vero — P. Scipio — T. Gracchum — privatus interfecit, Catilinam vero — nos consules perferemus?; b) efter haud scio, nescio, dubito, dabium ell. incertum est, undert. efter andre Udtryk, der betegne en Uvisshed, om ikke, om ikke maafee, saa at det hele Udtryk betegner en Formodning om at Noget er, = maafee, nescio a. melius patientiam dicere possim jeg kunde maafee rigtigere sige, dubito a. Venusiam tendam om jeg ikke skal ile, contigit tibi quod haud scio a. nemini, dubito a. turpe non sit formoder at det ikke er pligtstridigt, haud scio a. ne opus quidem sit det er maafee ikke engang; c) (poet. og Cen.) i afhængige Spørgsmaal = num, om, nescio a. profecturus sim, malo successum mihi quam fidem deesse; opus nescio a. superabile, magnum certe; derfor siges hos disse ofte nescio a. ullus, a. quidquam, hvor Cic. siger a. nullus, a. nihil; d) undert. uden noget Spørgeord, for at betegne en Uvisshed og Vaksen imellem to Forestillinger, quum ei S. a. quis alius polliceretur (hvor Sætningen er begyndt begyndt bekræftende, men derpaa indstødes a. q. a.) eller var det maafee en Anden? saaledes især hos Cen., = sive og i Forb. med denne Part., sive fatali vecordia, a. — ratus eller fordi han troede.

Anne, Conj. (sjæld.) = an, kun i andet Led; interrogatur tria pauca sint a. multa.

Annon = an non.

- † **Ānāgnostes**, *æ, m* (= ἀναγνώστης) en Forelæser.
- Ānas**, *ātis, f*, en And; *dem.* -āticūla, *æ, f tp.* (Plaut.) som en fjelen Tiltale, „min Due“! **Anātīnus**, *Adj.* (Voet.) som hører til en And.
- † **Ānātōcismus**, *i, m* (= ἀναιτοιχομάς), Xenters Xente.
- Ancīle**, *is, n* (poet.) et lidet, langagtigt rundt Skjold; især det hellige Skjold, som under Numas Regjering sagdes at være faldet ned fra Himlen, og siden bevarede i Rom som en Helligdom.
- Ancilla**, *æ, f*, (*dem.* -llūla, *æ, f*), en Tjenestqvinde, Slavinde. **Ancillāris**, *e, Adj.*, tjenestepigeagtig, artificium. **Ancillāriolus**, *i, m* (sjeld., Voet. og Sen.), en Pigejæger.
- Ancōra**, *æ, f* (ἄγκυρα), et Skibsanker, a. iacere faste, tollere lette, in ancoris consistere ell. navem tenere, ad a. stare ligge for. **Ancorāle**, *is, n*, et Ankeroug. ***Ancorārius**, *Adj.*, som hører til et Anker, funis.
- Andābāta**, *æ, m*, en Art Gladiatorer, hvis Hjelm ingen Abning havde foran Dinene, og som derfor skjæmpede i Blinde.
- Ango** (nxi, netum) 3 (ἄγω), 1) (Voet.) sammentrykker, sammensnører, især om Halsen, quæler; 2) *tp.* bekymrer, foruroliger, quæler, plager, ængster, aliquem, animum alicuius; *pass.* angi ængste sig, foruroliges o. s. v., re aliqua, de re i Anledning af; ogsaa med en Spørgesætning, med Acc. c. Inf., med quod; a. animo ell. (sjeld.) animi.
- Angīna**, *æ, f* (fortl. og Sen.) Hævelse og Sammentrækning af Halsen, Halobetændelse.
- Angīportus**, *us, m*, og -tūm, *i, n*, en snever Gade, Gyde, Stræde.
- Angor**, *ōris, m, 1* (sjeld.) = angina, besværligt Aandedrag og den med en saadan søgelig Tilstand forbundne quælende Følelse; *astius et a.* quælende Hæde; 2) *tp.* Uro, heftig Bekymring, Ængstelse; a. pro aliquo.
- Angustus**, *Adj. m. C. og S.* (*Adv.* -e m. C. og S.), 1) om Stedet, smal, snever, trang, via, pons, cella, deraf a. spiritus kort Aandedrag, Kortaandethed; 2) *tp.* a) in angustum concludere, deducere o. s. v. indskrænke, perturbationes animi tæmme; b) (Voet.) om Tiden, kort, dies;

c) om Formuesomstændigheder o. d., indskrænket, ringe, fattig, knap, mensa, pauperies; ogsaa om andre Ting, res a. Modgang, fides a. svækket Credit; *subst.* angustum, *i, n*, mielig Forfatning, Nød, res est in a.; d) om Sindet, lav, sneverhjetet, smaalig, kleinmodig, animus; e) om videnskabelige Undersøgelser, smaalig, spidsfindig, concertatio; f) om Talsen, simpel, jevn, fort. Perangustus, *Adj.* meget smal, snever; *Adv.* -e meget forteligen.

Angustiæ, *arum, f* (meget sjeldent i *Sing.* -a, *æ*), 1) et snevert Rum ell. Sted, Snevring; hypp. med en *gen.* a. itineris, locorum om smale Væsker; 2) *tp.* a) om Tiden, Korthed, Snarhed, temporis; b) om Formue, ringe Forraad, Mangel, Nød, a. ararii, rei frumentariæ; c) om andre Forhold, Mislighed, Forlegenhed, Vanstælighed; d) om Sindet, Sneverhjetethed, Smaalighed, animi; e) om videnskabelige Undersøgelser, Spidsfindighed, verborum; f) om Talsen, Korthed og Simpelhed.

Angusto, 1 (*Gen.*), gjør smal og snever; *tp.* indskrænker, rem.

Anxius, *Adj.* (*Adv.* -e) ængstelig, fuld af Uro, bekymret; a. animi i Sindet; a. omine adverso, de fama, furti, ne bellum oriatur for; a. cura, timor ængstende (meest *Poet.*) **Anxiētās**, *ātis* og (*væld.*) -ītūdo, *inis, f.*, Ængstelighed; ofte = angor. **Anxifer**, *era, erum, Adj.* (*Poet.*), ængsttopvækkende.

Anguis, *is, m* og *f* (**dem.* -īculus, *i, m*), en Slange. **Anguicōmus** (*coma*), *Adj.* (*Poet.*), slangehaaret. **Anguifer**, *era, erum* (*fero*), *Adj.* (*Poet.*), slangebærende. ***Anguigēna**, *æ, m* (*gigno*), (*Poet.*), avlet af Slanger. **Anguimānus** (*manus*), *Adj.* (*Lucr.*), slangearmet (om Elefanten med Hensyn til dens Snabel). **Anguinēus** (*væld.*) og **anguīnus**, *Adj.*, som hører til en Slange. ***Anguipes**, *edis, (pes)*, *Adj.* (*Poet.*), slangefodet. **Anguilla**, *æ, f*, en Hal (paa Grund af den vdre Liighed).

Angūlus, *i, m* (*ἀγυύλος*), 1) en Dinkel, et Sjørne; a. saxi Kant, Spids; 2) Krog, eensomt og affides Sted (ofte med Foragt). **Angulāris**, *is* (*fortl.* og *Gen.*) og ***-lātus**, *Adj.*,

kantet, som har Hjørner. **Angulösus, Adj.** (Gen.), fuld af Kanter.

Sexangulus, Adj. (Poet.), sexkantet.

Triangulus, Adj., trekantet; deraf **triangulum, i, n** og **-us, i, m**, en Trekant.

Änima, æ, f (dem. -müla, æ, f) 1) (Poet.) Luftning, Lufttræk, Vind, a. impellant vela; 2) Luft som Element (sagn. coelum); deraf 3) Ånde, den indaandede Luft (concr., sagn. spiritus), continere a. holde, ducere drage; heraf 4) det fysiske Livsprincip, Livskraft, Sjæl (physiologisk, som Princip for den dyriske Tilværelse, sagn. animus); deraf a) Liv, a. adimere alicui; a. agere see d. D.; ligl. a. efflare; prov. a. debet han er meget forgjeldet; b) (Poet. og Gen.) et levende Væsen, egregiæ a. („ædle Sjæle“); hyp. om de Utdødes Sjæle, Skyggerne i Underverdenen, piæ a.; c) a. mea, carissima, som en kjerlig Tiltale, „mit Hjerte“, „min Sjæl“; 5) stundom = animus, om Menne- stets fornuftige Sjæl.

Animus, i, m (dem. -müilus, i, m) 1) det aandelige Livsprincip, Sjælen (psychologisk, som Princip for den moralske Personlighed, sagn. anima), a. immortalis est, homo constat ex a. et corpore; 2) i engere Bet., Menneskets fornuftige Sjæl, Indbegrebet af alle Sjæleevner (sagn. mens), nemlig A) med Hensyn til Begjereevnen, = Villie, Forsæt, Sindelag; in a. habeo ell. mihi est jeg har i Sinde; hoo a. i den Hensigt; poet. a. fert ell. est jeg har i Sinde; induco animum ell. in a. beslutter mig til; B) med Hensyn til Følelsen, a) = Gemyt, Sind, Tilbøielighed, ex a. amare af Hjertet; a. irā commotus, tremere animo, anxius animi; dare alicui a. sit Hjerte; (d. x.) a. mi „min Hjerte“; b) = Charakter, Tænkemaade, a. pusillus, mollis; c) om specielle Gemytstilstande ell. Bevægelser: α) Mod, a. fortis, magnus; a. bono, forti, magno esse, være ved godt M., ani- mi magni esse have en modig Charakter; animo ille ca- dit (taber) eller animus illis cadit (falder); (Poet.) ofte i plur. addere a. indgyde; β) = Overmod, Stolthed, An- mædsjelse, a. ac spiritus alicuius capere (rumme); γ) om heftig Vrede, a. vincere; δ) om Lyst og Fornøielse in- dulgere, obsequi animo gjøre sig tilgode; animi causa ell.

gratia for sin Fornoielse, for at more sig; e) Sindelag imod En; især om velvilligt Sindelag, hoc a. in illum sum; ab optimo a. factum est i den bedste Mening; C) med Hensyn til Erkjendelsesvevnen, Mand, den tænkende og dømmende Sjæl (= mens), cogito cum ell. in a., ogsaa blot a.; a. advertere, appellere, v. s. v. ad rem; specielt ogsaa om Hufommelsen, om Besindelse v. M., a. illum reliquit Bevidstheden; heraf (meest hos *Plaut.*) = *Mening*, meo quidem a., ut meus est a. efter min M.; 8) (Poet., selv.) = anima 4, Liv, Livskraft.

Animal, *ālis*, *n.*, et levende Væsen, Dyr (i videste Bet., ogsaa om Menneket, sign. bestia v. s. v.).

Animālis, *e*, *Adj.* 1) Iustig, bestaaende af Luft, natura; 2) levende, besjelet, exemplum a. den l. Original.

Animo 1, 1) besjeler, forsyner med Sjæl ell. Liv; (Poet.) a. rem al. in aliquid forvandler (en livløs Gjenstand) til en levende; 2) med et Adv. stemmer, opfylder med en vis Sindbstemning; især *part. animatus* som *Adj.* a) stemt, bene a. erga ell. in aliquem, quemadmodum sit a. nescio; b) (forfl.) modig, miles.

Animans, *tis* 1) *Adj.* levende; 2) *subst.*, *m.*, *f.* og *n.*, et levende Væsen, Dyr (ogsaa om et Fornuftvæsen som Menneket, men hypp. mods. dette, sign. bestia v. s. v.)

***Animatio**, *ōnis*, *f. tp.*, et levende Væsen, divina a.

Animōsus, *Adj.* 1) (Poet.) af anima, a) fuld af Luft, guttur; b) om Vinden, stærkt blæsende; c) signa a. levende; 2) (m. C. og S., Adv. -e) af animus, modig, fjeft, dristig; (Poet.) a. re aliqua stolt.

Animadverto, *ti*, *sum*, 3 (for animum adverto, see d. D.) 1) henvender Opmærksomheden paa, giver Agt paa, lægger Mærke til, rem suam, quæ natura rerum sit; 2) bemærker, bliver vaer, iagttager, ser, puerum dormientem, aliquid ex aliqua re, quid existimandum sit, me tibi placere; res in qua nihil displicere, nihil animadverti possit bemærkes med Misfornoielse; deraf 3) (bemærker en Forseelse) straffer, res est animadvertenda, a. in aliquem. **Animadversio**, *ōnis*, *f* 1) Opmærksomhed, Agtpaaivenhed, a. et diligentia; quæstio et a. Undersøgelse; 2) Iagttagelse, Bemærkning, især en misbilligende.

Dadel, effugere a.; deraf 3) Straf; a. alicuius den Straf, En udøver; a. censorum og censoria see Nota. *Animadversor, ōris, m, en Jagttager,

Exanimis, e, og (meest i plur. samt hos Poet. og Gen.) -**IMUS**, (Adj.), livløs, død, corpus; tp. halvdød af Skræk, for Skrækket (sæld. vicem alicuius). **Exanimō** 1, 1) fun i pass., bliver andeløs, taber Anden, e. cursu; exanimatus andeløs; 2) dræber, aliquem, hypp. i pass. = døer; 3) tp. bringer ud af sig selv, forstyrrer, ængster, skrækker; exanimatus metu ude af sig selv af Frygt. **Exanimatio**, ōnis, heftig Bestyrtelse, Skræk. **Exanimālis**, e, Adj. (Plaut.) 1) død; 2) dræbende, cura.

Inanimus (og maaste -**mātus**), Adj. livløs.

Sēmīanimis, e, sæld. -**IMUS**, Adj. (meest Poet. og Gen.), halvdød.

Unanimus, og (sæld.) **mis**, Adj. (meest Poet. og Gen.), eensdrægtig, enig, eenstemmig. **Unanimitas**, ātis, f (sæld.), Enighed. ***Unanimans**, tis, Adj., (Plaut.), enig.

Annus, i, m 1) et Aar; a. incunte i Begyndelsen, exeunte, extremo i Slutningen af Aaret; a. meus (t. techn.) det Aar, hvori jeg kan begynde at søge Embeder; anno a) for et Aar siden, især (meest ferst.); b) i Lobet af et Aar, a. senatum non habuere; c) (Gen.) om Aaret, bis a. (flad. bis in anno); annum et (heelt) Aar; ad a. næste Aar; in annum for et Aar; 2) tp. a) (Gen.) expectare a. Aarets Afgrøde; b) (Poet.) = Alder, a. integer rugis.

Annālis, e, Adj., som angaaer Aarene, lex a. som foreskrev den Alder, der udfordredes for at opnaae forskjellige Embeder; deraf subst. **Annales**, ium, (sc. libri), plur., Aarbøger, chronologisk Optegnelse over Aarets Begivenheder, conficere, scribere a. (i sing. fun om een Bog af f. E. Ennius's Annaler).

Annūcūlus, Adj. (meest Gen.), et Aar gammel, virgo.

Anniversārius, Adj. (a. -verto), som kommer igjen, fornæs hvert Aar, aarlig, sacra.

Annōna, ō, f, 1) aarlig Afgrøde, overhovedet det som aarlig kommer ind af Naturalier, a. salaria; 2) Næringsmiddel overhovedet, især Korn, a. pretium non habet,

vilitas annonæ, subsidia annonæ; *a. aliarum rerum (modf. copia frumenti), *Sorraad*; 3) *Prisen paa Korn* ell. andre *Victualier*; a. nihil mutavit *Kornpriserne* have ikke forandret sig, a. est gravis, levare ell. laxare a. gjøre lavere; *tp. vilis est amicorum* a. *Prisen paa Venner* er lav.

Annōsus, *Adj.* (Poet. og Gen.), gammel, alderstegen, anus, vinum.

Annōlinus, *Adj.* (sælb.), som er fra forrige Aar, et Aar gammel, navis.

Annūus, *Adj.* 1) som varer et Aar, imperium, magistratus, tempus; 2) som stcer hvert Aar, aarlig, commutationes, labor; deraf *subst.* (Gen.) **Annuum**, *i, n*, aarlig Gage, a. accipere.

Biennium, *i, n*, en Tid af to Aar; ligl. **Triennium**, **Quadriennium**, **Quinquennium**, **Sexennium**, *i, n*, en Tid af 3, 4, 5, 6 Aar (flere saadanne Sammensætninger forekomme ikke hos Clasfikerne).

Biennis, *e*, *Adj.* (sælb., Gen.), som varer to Aar, spatium; ligl. ***Triennia** (sc. sacra, plur. af **Triennis**, Poet.), en hvert tredje Aar høitideligholdt Fest. **Quinquennis** (Poet.), **Sexennis** (Plaut. og Gen.), **Septuennis** (Plaut. og Gen.), **Decennis** (Gen.), 5, 6, 7, 10 Aar gammel (flere saadanne Sammensætninger forekomme ikke hos Clasfikerne). **Quinquennālis**, *e*, *Adj.*, 1) som varer 5 Aar, censura; 2) som stcer hvert 5te Aar, celebratio ludorum Ol.

Perennis (Andre skrive **Perennis** som af **Amnis**), *Adj.*, 1) som varer hele Aaret igjennem, fons, rivus (som ikke udtørres om Sommeren), deraf 2) varig, vedvarende, bestandig, cursus, animus, monumentum. **Perennitas**, *ātis*, *f*, **Varighed**, **Vedvaren**. **Perennes** 1 (Poet. og Gen.), *intr.* vedvarer.

Sollennis ell. **Solennis** (skrives ogsaa undert. **solemnis**), *e*, *Adj.* (**Adv.** -iter, sælb.) (af **Sollus**, h. m. l., og **annus**) som stcer hvert Aar til en vis Tid, især om religiøse Feste, sacra, ludi; dies festi ac s. aarlige Fesdage; iter s. aarlig; derfor, idet snart det ene, snart det andet Aare er fremherskende, a) høitidelig, festlig, religiøs, precatio, religiones, officium s. en hellig Pligt; især *n. subst.* **Sol-**

lenne og *pl.* Sollennia, religiøs Handling, Fest, inter publicum *s.*, omnia *s.* servata sunt hellige Skikke; *b)* (meest Scn. og Poet.) sædvanlig, brugelig, gloria; *n. subst.* Solenne Skik, (Poet.) solleunia insanire paa sædvanlig, almindelig Maade. Sollennitas, *ātis, f.*, (Scn.), Festlighed.

Ansa, *æ, f.* 1) Greb (hvoreed man tager en Ting), især Sanke paa en Skuffe ell. d.; 2) *tp.* Anledning, *a.* quærere, *a.* dare reprehensionis, alicui ad reprehendum; *a.* retinere controversiarum Feilighed til at yrpe. Ansātus, *Adj.*, forsynet med Greb, Sanke; *tp.* homo *a.* (Plaut.), som sætter Armene i Siden.

Anser, *ēris, m.*, en Gaa. ANSERINUS, *Adj.*, som hører til en Gaa.

Ante, *I, Præp. m. acc.* 1) om Stedet, foran, *a.* ædes meas, *a.* Romana moenia; *a.* oculos ponere, equitatum *a.* se mittit; deraf *tp.* til at betegne et Fortrin, fremfor, quem *a.* me diligo mere end mig selv, *a.* alios, omnes; *a.* omnia *a)* fremfor Alt, fortrinligen, annus eo *a.* o. insignis; *b)* (Quinct.) ved Dypregninger, først; 2) om Tiden, før, *a.* lucem; *a.* Socratem før *Sc.* Tid, *a.* hoc factum førend detteffete, *a.* ædilitatem meam førend jeg blev *Edil*; *a.* omnia førend noget Andet skeer; *a.* tempus før Tiden (den rette eller den lovbestemte Tid); *a.* diem før den af Skjebnen bestemte Tid; *a.* hunc diem nunquam (Com.) hidtil aldrig; *a.* diem quintum Kalendas Apriles, d. 28de Marts, ogsaa ex (fra) og in (til) *a.* diem o. s. v., idet det hele Udtryk behandlede som eet Ord; især ved Angivelse af en Tidsafstand, *a.* decem dies ell. *a.* decimum diem (ogsaa d. *a.* diem) ti Dage iforveien (regnet fra en vis antvudet Tidspunct; *a.* hos centum annos, undert. blot *a.* c. annos, for 100 Aar siden (regnet fra det nærværende Dieblif); *a.* decem dies quam venit 10 Dage førend han kom. II, *Adv.* 1) om Stedet, foran, fluvius ab tergo, *a.* velut ripa; 2) om Tiden, før, tilforn, multis annis *a.*, multo *a.* længe før; decem diebus *a.* (ogsaa decem *a.* d., sjæld. *a.* d. d.) ell. decimo die *a.* (ell. d. *a.* d.) 10 D. før, undert. = his decem diebus for 10 Dage siden (see ovenfor); anno *a.* quam mortuus est Naret førend han døde.

II.

Bemærkninger

i Anledning af et Par Bedømmelser af nogle
i mit Skrift om det lærde Skolevæsen yttrede
Meninger.

I.

Af mit i afvigte Aar udgivne Skrift „Om det lærde Skolevæsens Tilstand i nogle Tydske Stater o. s. v.“ har deels Dr. Boiesen i Tidsskrift for Litteratur og Kritik, 4de Aargang 2det Hefte, leveret en Anmeldelse, deels ere enkelte i samme fremsørte Ytringer og Forslag blevne underkastede Bedømmelse af andre Skolemænd. Imedens jeg har havt den Tilfredsstillelse, at en stor Deel af mine Bemærkninger og Forslag har vundet Kyndiges Bisald, har dette naturligtvis ikke kunnet været Tilfældet med alle. Da jeg imidlertid i hiint Skrift for det Meste udførligen og, som det forekommer mig, fuldstændigen har udviklet mine Anskuelser og de Grunde, hvorpaa de støtte sig, har jeg om de fleste Puncter nu intet Bæsfentligt at tilføie til det der Fremfattede, men maa overlade til Andre at veie imod hinanden mine Grunde og de for de modfattede Anskuelser fremsørte. Derimod er der et Par Puncter, om hvilke jeg, for den mulige Indflydelses Skyld, som en efter min Mening urigtig Anskuelse af samme kunde faae, ønsker ved denne Leilighed at fremsøre nogle nærmere Bemærkninger.*)

Førend jeg gaaer over til disse, skal jeg blot tilføie et Par Ord i Anledning af den Bedømmelse, som Dr. Boiesen har

*) Det var af mig paatænkt at sende disse til Redactionen af Tidsskrift for Litteratur og Kritik, da dette, desstoværre, ophørte

underkasted det første Ufsnit af mit ovennævnte Skrifts anden Deel. Jeg havde i dette Ufsnit i stor Korthed fremsat mine Anskuelser af den lærde Skoles Bestemmelse, Niemeed og Forhold til andre Underviisningsanstalter; ikke, som jeg udtrykkelig bemærkede, i den Hensigt at levere en udførlig og udtømmende Udvikling af den lærde Skoles Natur og Væsen, men for at henstille mine Læsere paa det Standpunct, fra hvilket jeg betragtede Sagen, eftersom Meget af de følgende Paa-stande og Forslag stod i Forbindelse med disse mine Anskuelser. Dr. Boiesen har underkasted dette Ufsnit en forholdsvis udførlig Bedømmelse, og finder i samme deels Modsigelser og uklare Tanker, deels Mangel paa tilstrækkelig Udvikling og Begrundelse af det Sagte. Jeg erkjender gjerne, at mine Udtryk paa nogle faa Steder ere enten altfor korte eller mindre omhyggeligen valgte: Sagen er, at jeg aldrig har tænkt paa at levere en „Deduction“ af denne Gjenstand, beregnet paa at virke paa Andres Overbeviisning (thi da maatte jeg vistnok gjort andre Forbringinger til mig selv), men kun paa en kort Fremstilling af mine egne Anskuelser, beregnet paa at vise mine Læsere det, hvorfra jeg i det Følgende var gaaet ud.*) Men derimod er jeg meget langt fra at indrømme, at hiint Ufsnit lider af alle de Skrøbeligheder, som Dr. B. har fundet i samme: tværtimod er jeg overbevist om, at man ved en omhygge-

*) Det er mærkeligt, at Dr. B. ikke har taget Hensyn til den af mig navngivne Hensigt med dette Ufsnit. Han kunde være uenig med mig om Nytten og Nødvendigheden af denne Fremstilling af mine Meninger: men saa maatte han med Grunde eftervise, at denne ingensteds ved Læsningen af det Følgende vilde være bleven savnet. Derimod forekommer det mig lidt ubilligt, at han anvender paa en saadan Fremstilling den Maalestok, hvorefter man bedømmer en videnskabelig Udvikling, i hvilken vistnok en saadan Korthed

ligere Betragtning ikke blot af de enkelte Steder, men især af deres Sammenhæng og Forbindelse med andre beslægtede Steder i Vogen, vil finde mindre Uklarhed i Tanken og mere Sammenhæng i Udviklingen end Dr. B., der har fordret en fuldstændig Deduction, har bemærket. Jeg skal, for at understøtte denne min Yttring, anføre et Par Exempler paa den efter min Mening noget vilkaarlige Maade, paa hvilken Dr. B. i dette Afsnit er gaaet frem ved Bedømmelsen af mine Ord. Naar jeg S. 350 har angivet som enhver Skoles Uimmede Bibringelsen af visse Kundskaber og Færdigheder og den Landens Udvikling og Skjærpelse, som er fornøden til Tilgængelsen af samme, saa savner Dr. B. „en Bestemmelse af disse tvende Momenters indbyrdes Forhold: Identitetsforholdet,“ siger han, „sættes S. 354, hvor der siges, at ved enhver Læren er en Udvikling af den Lærendes Mandskraft forbunden med Erhvervelsen af et nyt objectivt Stof, og at begge Dele ere uadskilleligen forbundne; en Grundforstjæl statueres imellem dem, hvor der siges, at et tilstrækkeligt Forraad af Kundskabsstof, men ikke en tilstrækkelig Mandsdannelse og Modenhed i vore Skoler bibringes og ved vore Examina prøves.“ For det Første synes mig Forholdet noksom angivet ved de af Dr. B. selv anførte Ord, at begge Dele ere uadskilleligen forbundne, hvilke tilstrækkeligen vise, at jeg ikke har kunnet tænke paa en

og Overspringelse af flere Mellemled, som jeg antog enhver sagkyndig Læser her let vilde selv supplere, havde været aldeles utilladelig; og naar han henviser til, at jeg selv har bemærket, at Opstillingen af subjective Anskuelser er frugteløs, da maa jeg bede vel erindret, at jeg paa det paaregede Sted har talt om en saadan, forsaavidt den stæer for at bevise Paastande, og for at belære, men at Hensigten her er bestemt af mig angivet at være en anden, for nødvendig anseet.

Grundforskjel i den Betydning, som Dr. B. mener, saa at den ene Deel kunde finde Sted uden den anden. Dernæst har jeg paa de af Dr. B. paaapegede Steder (s. Ex. S. 394) forklaret „sand Modenhed“ nærmere ved „Tænkksomhed, Evne til at arbejde paa egen Haand og til at fremsætte sine Tanker over et Emne,“ og i Modsætning hertil udhævet, at ved vor lærde Underviisnings nuværende Bestaaffenhed Hukommelsen og Evnen til at modtage spiller en altfor stor Rolle: men denne er jo ogsaa en Landskraft, som herved udvikles, og i den heri liggende Gensidighed har jeg netop søgt en Feil ved vort Underviisningsvæsen. Begge Steder staae altsaa upaatviveligen i den bedste Samklang: thi at enhver Sjælsøve udvikles ved enhver Læren, kunde da ikke være min Mening, og derpaa hentyder heller intet Ord af mig. — Jeg har S. 351 og 370 kaldet Universitetet en Samling af Specialskoler. Dr. B. bestrider Rigtigheden heraf, idet han siger, at jeg derved har bestemt det som en Statsinstitution, beregnet paa at danne Individerne til visse specielle Retninger i Livet, og et andet Sted (S. 107) siger han: „hvis de almindelige Videnskaber (s: de der ikke høre til noget særskilt Embedsstudium) skulle forvises fra Universitetet —, saa maa Universitetet give Slip paa sin høie almindelige Betydning og synke ned til en underordnet particular Statsinstitution.“ Dr. B. har her forstaaet Specialskoler alene om saadanne Underviisningsanstalter, som forberede for en vis Embedsfilling eller for en vis privat Erhvervsmaade: jeg har, efter en heller ikke ualmindelig Sprogbrug, taget Ordet i en videre Betydning, og betragtet som det Characteristiske ved Specialskoler Det, at de, i Modsætning til de af mig nævne almindelige Videns-

skaber (.: saadanne, der som forberedende*) for almindelig høiere Dannelse ere et fælleds Grundlag for flere Arter af senere specielt Studium), kun tilfigte en vis enkelt Art af Kundskab og Dannelse, forresten uden Hensyn til om de, der benytte Underviisningen i slige Specialskoler, ville anvende den der erhvervede Kundskab i en bestemt Stilling i Livet, eller blot have til Hensigt at tilegne sig Kundskaben og Dannelsen uden at forbinde noget bestemt practisk Niemeed dermed: dernæst det, at slige Specialskoler bestaae hver for sig som afsluttede og selvstændige Hæle, der ikke staae i nogen nødvendig organisk Forbindelse med hinanden, om end en særegen Foranstaltning til et vist Niemeed kan tilveiebringe en ydre Forening imellem nogle af dem. Som en Specialskole i denne Betydning synes mig at enhver enkelt ved Universitetet for en Videnskab oprettet Lærestol eller Forening af Lærestole**) kan betragtes; at jeg derefter ikke vil have Universitetet anseet blot som en Statsinstitution til at danne for visse Embedsstillinger, følger af sig selv.

Dog, det var kun min Hensigt med et Par Ord at vise, at Dr. Boiesens Kritik over dette Udsnit af min Bog paa mere end eet Sted giver Anledning til grundet Indsigelse. Da Dr. B. erklærer sig enig med mig i de fleste af den omtalte „Deductions“ Resultater, og da saaledes selv efter hans Mening det Mangelfulde i samme ingen Indflydelse har havt paa den Deel af Bogen, der hører til det practiske Gebeet (d. e. næsten den hele øvrige Bog), hvilken forekommer ham grun-

*) Andre end de forberedende Studier har jeg i denne Sammenhæng ikke kunnet tænke paa.

**) Som en „Specialskole“ for Theologien vilde jeg allsaa betragte Foreningen af de theologiske Lærestole, o. s. v.

digen gennemtænkt og vel bearbejdet: saa skal jeg gaae over til andre Gjenstande og ikke længere dvæle ved en Strid, der paa denne Maade ifkun vilde faae liden almindelig Interesse, eftersom næsten det hele Udbytte, som derved kunde vindes, vilde være enten det, at Dr. B. i adskillige Dele har havt Uret, eller at jeg ikke har været heldig i dette Uffnit.

II.

Om Forholdet imellem den lærde Skoles og Realskolens Natur og Viemød har jeg i mit Skrift S. 358 f. yttret mig derhen, at jeg antog Forskjellen imellem begge at ligge ikke alene i Valget af Underviisningsgjenstandene, men ogsaa baade i Viemødet og i Behandlingen af Underviisningen. Imod denne min Mening have Dr. Boiesen (i den ovennævnte Anmeldelse) og Rector Nielsen i Aarhus i (Realskolens Program for 1841) taget til Gjenmæle: deres i det Hele overensstemmende Mening er den, at de imod mig antage begge Skolers Viemød for væsentligen det samme, og derfor Behandlingen af Underviisningsgjenstandene at burde være den samme, og mene, at Forskjellen kun ligger i Underviisningsgjenstandene selv, idet Realskolen kun benytter den moderne Cultur som Basis for den tilfattede Dannelses, den lærde Skole tillige den antike. Jeg kan ikke give denne Anskuelse Medhold.

Jeg maa nu for det Første bemærke, at jeg tilstræffeligen har erklæret mig imod dem, der ville nedværdige Realskolen til en Anstalt, i hvilken blot en practisk Routine bliver erhvervet: jeg har (S. 359) sagt, at den, for ikke at forfeile sin Bestemmelse og synke ned til en cras Materialisme, maa

optage saa Meget af den lærde Skoles Aand og en saa stor Bestræbelse for at forberede for videnskabelig Erkjendelse, som forresten kan bestaae med dens Lærv. Her bemærker Dr. B. imod mig, at en Ting ikke kan optage en andens Princip i sig uden at blive en anden end sig selv (at jeg altsaa herved har fordret, at Realskolen skulde ophøre at være Realskole.) Men hvis jeg nu vilde sige, at en Realskole, saaledes som jeg efter sædvanlig Sprogbrug har tænkt mig den, netop bliver til det, den er, ved en Forening af tvende Hensyn, Dannelsens og den practiske Anvendelses? Naar vi ikke ville stride om Ord mere end om Sagen, saa kan det dog vel neppe nægtes, at mange Ting i Livet bestemmes i deres Væsen netop ved en saadan Dobbeltthed i Princip, idet Forholdene ofte kræve en Modification i den til Grund liggende Idee ved sammes Udførelse. Jeg mener, at dette er Tilfældet her, fordi Menneftene i høiere borgerlige Stillinger (og paa dem ere jo Realskolerne især beregnede) ikke kunne undvære den practiske Anvendelse af det i Skolen Lærte, men dog heller ikke kunne finde sig tilrette i deres Virksomhed, med mindre de ved en høiere Dannelse ere blevene stiftede og vænnede til en grundig og sammenhængende Betragtning af Tingene. Derfor maa Realskolen arbeide for begge Dele, medens den lærde Skole kun skal arbeide for Dannelsen*) selv.

*) Thi allerede heri ligger en stor Forskjel, at den i den lærde Skole vundne Dannelse heel og holden er kun en Forberedelse for høiere Studier, imedens de i Realskolen vundne Kundskaber og Færdigheder idetmindste for en Deel strax skulle anvendes, om ikke af Alle saa dog af de fleste. Visnok skal ogsaa Embedsmanden o. s. v., der er dannet i den lærde Skole, i Livet anvende sine Kundskaber (Rector Nielsen S. 60), men det er da i ethvert Tilfælde ikke de i Skolen modtagne men de ved det senere Studium erhvervede Kundskaber og Færdigheder, der skulle anvendes.

I Henseende til den sidste Paastrand maa jeg tilføie et Par Ord. Jeg har i mit Skrift S. 359 sagt, at den eneste Grund, hvorfor Mathematik læres i den lærde Skole, er, at den er et Hovedmiddel til Tilvænnelse til grundig og systematisk Tænkning. Herimod have baade Dr. B. og Rector N. indvendt, at det dog ikke med Rette kunde siges, eftersom Mathematik ogsaa derfor maa læres i de lærde Skoler, fordi den er nødvendig som Grundlag for den senere anordnede Underviisning i Physik og Astronomie. Dette er rigtigt, og jeg burde have sagt: den vigtigste eller den eneste afgjørende: thi min Mening var, og er, at man dog for denne Anvendelses Skyld ikke vilde have bestemt sig til at lære Mathematik i de lærde Skoler, naar ikke hiint Hensyn til denne Videnskabs formelle Nytte som almindeligt Dannelsesmiddel havde været, eftersom ellers, naar man seer hen til den indskrænkede Stilling, som Naturvidenskaberne dog stedse ville maatte indtage i en lærd Skole, her vilde opoffres altfor Meget for en Underviisning, der kun meddeelttes for deryaa siden at kunne bygge en anden: en Mening, hvori jeg antager, at begge mine ærede Modstandere ville være enige med mig. Desuden har jeg taget mindre Hensyn til vore lærde Skolers bestaaende Indretning end til den Idee af en saadan Skole, der foresvævede mig. Naar derimod endvidere Rector N. (S. 58) bestrider den Sætning af mig, at det at tale og skrive de fremmede (gamle) Sprog i den lærde Skole kun er et *Middel**) til bedre at trænge ind i deres Land og Litteratur, ved at be-

*) For denne Paastrand selv, hvis Rigtighed i vor Tid ikke synes mig at burde være megen Tvivl underkastet, skal jeg ikke anføre videre Beviser, men kan henvise til Andre, navnlig til de af mig i Skriftet citerede Afhandlinger af Prof. Madvig.

mærke, at dette neppe kan siges, „saalænge som Disputatser skrives og forsvares paa Latin, saalænge som Embedsexamina tages paa Latin, saalænge som Skoleprogrammerne i Tydskland skulle hvert andet Aar indeholde et Latinsk Arbejde, og saalænge som i 1ma ved de tydske Gymnasier Lærerne skulle giennemgaae Aulorere paa Latin og græske Forfattere oversættes paa Latin“, da er det formeentligen tilstrækkeligt at gjøre opmærksom paa, at de to første Hensyn ingenlunde kunne eller bør have nogen bestemmende Indflydelse i denne Henseende, eftersom man, hvis man ikke af andre Grunde beholdt Dvelfserne i at skrive Latin, sikkert baade vilde og burde have opgivet dem uden Hensyn til disse tvende Arter af senere Anvendelse, af hvilke den ene kun angaaer Enkelte, den anden berører paa en Lovbestemmelse, som ingenlunde kan deduceres af Egens egen Nødvendighed (thi hvo vil nægte, at Examina idetmindste ligesaa vel kunne holdes paa Dansk?), men som synes mig at være nu (thi i ældre Tid stode Sagerne anderledes) beregnet paa at vedligeholde indtil en vis Grad hos de Studerende Færdigheden i det gamle Sprog og Besiddelsen af samme som en Nøgle til dets Litteratur, altsaa selv at være et Middel. Hvad de tre af Rector N. nævnte Arter af det Latinske Sprogs practiske Benyttelse angaaer, som finder Sted ved de Tydske Skoler, og som med Nytte kunde efterlignes hos os, da behøver jeg blot at erindre, at de paapegede Mand, Lærerne, her practisk anvende ikke den i Skolen modtagne Kundskab i Latinen, men den, som de have erhvervet ved senere specielt Studium, da jo de gamle Sprog have været Grundlaget for deres Embedsstudium. Bemærkningen var altsaa kun da rigtig, naar efter fuldendt Skolekursus ingen speciel Forberedelse for Værembedet fandt Sted. — Endvidere har

Rector N. som et Beviis for, at jeg selv paa andre Steder har ogsaa for den lærde Skole krævet den samme Stræben efter Færdighed i at anvende det Lærte, som jeg her tillægger Realskolen alene, henviist til de Steder, hvor jeg har frembæret den ved de Preussiske Gymnasiers Sprogunderviisning herskende practiske Tendents som noget Fortrinligt. Men jeg har paa de antydede Steder, saavel som paa andre, som dermed staae i Forbindelse (f. Ex. S. 64, 109, 274 f.) antydet, at denne practiske Anvendelse dog steds kun skal betragtes som et Midde til bedre og lettere at forstaae Sproget, og at de rette Grændser for samme maae være betegnede ved dette Hensyn, saa at hvad der vilde overstride disse, f. Ex. Alt, hvorved man vilde eftertrægte en Forberedelse til en færdig Brug i en eller flere Livsstillinger, i vor Tid ikke længere hører hjemme i den lærde Skole. Der indtræder altsaa en væsentlig Forskiel imellem begge Skoler, først ved den Hensigt, i hvilken de practiske Øvelser drives, dernæst ved det Omfang, som disse retteligen kunne faae. Thi i Realskolen her, fordi den her meddeelte Dannelse for de Allerfleste er en afsluttet, og fordi denne Skole i Virkeligheden, naar den ikke vil tilside sætte de Forordninger, man nu engang gjer til den, maae trægtes efter at meddele en vis, strax i Livet anvendelig Færdighed i nogle af dens Underviisningsgjenstande*), en saa stor Færdighed efter-

*) Næmlig i de levende Sprog. Det er ikke min Mening, at Realskolen skulde nedlade sig til, med Tilside sættelse af al rationel og videnskabelig Behandling af Sprogunderviisningen, blot at bibringe en mechanic Færdighed: men jeg troer dog, at den, hvis den ikke vil forfeile en væsentlig Deel af sin Bestemmelse og stufte de Flestes Forventninger, maae alvorligen stræbe tillige efter denne, fordi en meget stor Deel af dem, som dannes i samme, i de Livsstillinger, i hvilke de fra Skolen gaae over, behøve den eller ville faae stort Gavn

tragtes, som kan opnaaes, uden at tilfidesætte andre Hensyn: i den lærde Skole begrændses Bestræbelsen efter denne Færdighed ikke blot af Hensyn til den øvrige Dannelses Tærv, men allerede ved den Betragtning, at Færdigheden selv her kun indtil en vis Grad har noget Værd. Det synes mig derfor, at begge Skoler ere forskjellige i deres Niemeed, fordi de vel begge skulle meddele en høiere Dannelse, men den lærde Skole, som en reen Forberedelsesanstalt for en fortsat videnskabelig Udvikling, kan forfølge dette Maal alene, Realskolen derimod, hvis allerfleste Eener gaae over ikke til en høiere Dannelsesanstalt men til en borgerlig Næringsvei, ikke kan undlade at tage det Hensyn til disses Tærv, at den stræber at bibringe dem Noget af den Færdighed i Anvendelsen af det Lærte, som er dem deels nødvendig deels gavnlig.*) Men heraf maa da ogsaa i mange Tilfælde opstaae Forskjellighed i Behandlingsmaaden af Underviisningsgjenstandene, navnlig Sprogene, da det er en stor Forskiel, om den practiske Færdighed bliver betragtet som blot et Middel eller tillige som Niemeed.

Naar man vil have Realskolen betragtet som en Anstalt til Meddelelse af høiere Dannelse ganske paa samme Maade som den lærde Skole, og naar man slet ingen Forskiel vil erkjende

af den. Man kan vistnok fjerne dette Hensyn aldeles fra Realskolen, og betragte denne som beregnet udelukkende paa at meddele en høiere Dannelse: men jeg troer, at man da skaber en Skole, der hverken svarer til de almindelige om en Realskole herskende Forestillinger, eller til Folks herpaa grundede Forventninger, neppe heller til de fleste af dens Elevers virkelige Tærv. Smidertid er dette identivl det egentlige Differentpunct imellem Dr. B. samt Rector N. og mig.

*) Realskolen kan dette, fordi den har færre Underviisningsgjenstande end den lærde Skole og derfor kan anvende mere Tid paa de enkelte.

imellem dem uden den, der ligger i Underviisningsgjenstandene, da maa man, synes mig, nødvendigens komme til det Spørgsmaal, hvorfor da de gamle Sprog, hvilke man vil have beholdt i den lærde Skole, fordi Studiet af samme og Bekjendtskabet med den antike Cultur betragtes som det ypperste Middel til høiere Dannelse og Landsudvikling, ikke ogsaa skulde danne Grundlaget for Underviisningen i Realskolen, og hvorfor denne ikke skulde blive til en lærd Skole. Thi er Diemeedet for begge Skoler det samme, og indtræder der ved ingen af dem noget andet Hensyn, som ogsaa har grundet Krav paa ikke at tilfidesættes, saa synes de Underviisningsmidler, som ved den ene Skole ere erkjendte for de bedste, ogsaa at maatte være det ved den anden. Man har nu vistnok med Rette antaget, at Realskolen ikke kunde være tjent med at optage den lærde Skoles Underviisningsmidler (d: med at være en lærd Skole); men derved har man efter min Mening været ledet af den rigtige Anskuelse, at Realskolens Diemeed var noget forskjelligt fra den lærde Skoles, og at derfor Underviisningsmidlerne maatte være forskjellige fra dennes. Af Dr. B. og Rector N. savner jeg tilstrækkelig Dplysning om, hvorfor de, efter deres herom fremsatte Anskuelse, antage at den klassiske Underviisning bør beholdes i den lærde Skole men ikke i Realskolen.

III.

Jeg har paa flere Steder i mit Skrift yttret, at de Lydste, især dog de Preussiske Disciple i Skolen opnaae og ved Dimissionen give Beviis for en større aandelig Modenhed end vore Disciple, imedens de derimod staae i visse Sag

tilbage for disse i den tilegnede Masse af positive Kundskaber. Imod denne Mening har Rector Blache i Aarhus i sit ifjor udgivne Program gjort nogle Indsigelser, i Anledning af hvilke jeg bør tilføie nogle Ord til nærmere Dplysning.

Rector Blache vil først protestere imod den Slutning, som kunde udtrages af hiint af mig pønerede Factum, derved, at han siger, at den Preussiske Dmitterede bør være modnere, ikke alene fordi Skolernes Cursus der er eet Aar længere end hos os, en Omstændighed, hvorpaa jeg heller ikke har undladt at gjøre opmærksom, men ogsaa fordi han antager som afgjort, at iblandt det store Antal Disciple, der efterhaanden forlade Gymnasiernes nederste og mellemste Klasser for at gaae over til andre Stillinger i Livet, „befinde sig alle de Middelmaadige og Uduelige, saa at den øverste Klasse i de Preussiske Gymnasier i Regelen kommer til at indeholde et Udvalg af de dueligste og flittigste Disciple, hvorfor det vilde være ubilligt, om man vilde forlange, at vi skulde bringe $\frac{5}{6}$ af vore Disciple til det samme Maal, hvortil de Preussiske Gymnasier bringe $\frac{1}{6}$ af deres.“ Jeg maa imidlertid erklære denne min ærede Collegas Forudsætning for aldeles urigtig, og mener at være berettiget dertil, da mit eget Skrift er den Rilde, hvortil Rector B. i dette Punct vel ene eller fornemmeligen har henholdt sig. Det strider for det Første ganske imod Alt, hvad der om denne Sag blev mig sagt af de nærmeste Vedkommende, Lærerne, og jeg har ingensinde i de mange Samtaler, jeg under et Ophold i Tydskland af henved 5 Maanedeg havde med saa mange Forskjellige, hørt nogen Utring, der kunde bestyrke denne Mening om den øverste Klasse som en Elite af de bedre Hoveder: tvertimod har jeg mere end een Gang hørt og seet Abiturienter betegnede som mid-

delmaadige eller svage Hoveder. Dernæst, hvilket synes mig afgjørende, maatte der, hvis hiin Forudsætning var rigtig, sees en paafaldende Forskjel mellem det, der præsteres i den nævnte Henseende i de nederste og mellemste Klasser, og det, man finder i den øverste. Men dette er aldeles ikke Tilfældet: der findes heri fuldkommen den Gradation, som maa finde Sted ved de samme Disciples fremadstridende Dannelse og Udvikling. Jeg kan vistnok herfor intet andet Beviis fremføre end min paa mine Sagttagelser støttede Bekræftelse: men jeg veed intet Punct, hvorom jeg er mindre uvis end om dette, og jeg har tilbragt en saa lang Tid i de Preussiske Skoler*), giennemlæst en saa stor Mængde af de i de forskjellige Klasser forfattede Arbejder, at jeg ikke kan indrømme at have feilet i dette Punct, uden overhovedet at fratjende mig selv Evne til at anstille de Sagttagelser, jeg havde paataget mig. Hvis Rector B. vilde vise mig den Fornøielse engang at eftersee mine samtlige Optegnelser i min Journal, da troer jeg, han vilde indrømme mig, at efter samme ingen saadan Forskjel findes Sted imellem Klassernes Præstationer.

Rector B. gjør dernæst imod mig opmærksom paa, at den mundtlige Deel af den Preussiske Dimissionsexamen er langt mere overfladisk og lemsældig end vor Examen Artium, og at dernæst Examinanderne ved samme præstere Mindre end Fleertallet af vore Dimittender. Imod den første Deel af denne dobbelte Paastand skal jeg ikke indvende Meget, saasom jeg selv har yttret mig misfornøiet med den ved denne

*) Og jeg var langt hyppigere i de nederste og mellemste Klasser end i de øverste, fordi jeg betragtede den begyndende og fremstridende Underviisning som vigtigere at lære at kjende end den næsten fuldendte.

Examen efter min Erfaring brugelige Praxis*): men af den anden Deel kan jeg ikke indrømme Rigtigheden. Jeg har yttret, at den i Preussen tilsigtede Færdighed i paa egen Haand at læse en Latinist og Græst Forfatter ikke opnaaes i den Grad, som man der synes at antage, og at der navnlig af Dimittenderne ikke præsteres i Virkeligheden det, som Anordningens Ord lade vente, idet det ved Abiturientprøverne viste sig, at kun de Færreste kunde siges at forstaae og uden Forberedelse at kunne oversætte den dem forelagte (ikke forhen læste) Forfatter. Men jeg har tillige sagt, at Feilen ligger deri, at Reglementernes Ord og, om man vil, en herstende Talebrug lade vente for Meget, love Mere, end der holdes eller kan holdes: jeg har bemærket, at Marsagen maa søges i Opgavens Baanfælgelighed, og jeg har yttret, hvilket jeg endnu fastholder som min Overbeviisning, at der i denne Henseende præsteres Mere end vore Dimittender udføre, endstjøndt vistnok ikke overmaade meget Mere.***) Jeg har endvidere (S. 62) bemærket det Samme om Disciplene i samtlige Klasser, at ogsaa de, ikke alene Dimittenderne, staae over vore: saa at jeg atter her kommer tilbage til den af mig nylig gjorte Bemærkning, at hvad der gjælder om øverste Klasse gjælder ogsaa om de øvrige.

*) Jeg bør dog erindre, at jeg har søgt Hovedgrunden til de af mig paaankede Misligheder ved denne Deel af Prøven i den uforholdsmæssigen korte Tid, som, der hvor jeg bivaandede Prøven, toges dertil, men ogsaa har bemærket (S. 98), at dette egentligen er imod Reglementet, og at det paa andre Steder skal gaae strengere til ved denne Prøve.

***) Jeg har S. 101 sagt, at Abiturienterne ved et Gymnasium i Berlin oversatte et forhen læst Sted af Horats med en forbausende Færdighed, Ekfjonhed og Smag. I sit Referat heraf har Rector B. overseet Ordet „forbausende,“ hvorved jeg just har villet antyde, at jeg ingensteds hos vore Dimittender har fundet dette i samme Grad.

At de Tydste Dimittender derimod i Historie ere svage, har jeg tilstrækkeligen bemærket og dablet, hvorimod de i Mathematik upaatvivleligen staae ei Lidet over vore. Efter alt dette synes de mig, hvad Præstationerne ved den mundtlige Examen i det Hele angaaer, at kunne fillies ved Siden af vore.

Men derimod lægge de ved den skriftlige Prøve en ganske anden Modenhed for Dagen, hvilket Rector B. indrømmer; han seer heri en Gaade, som han ikke paa en tilfredsstillende Maade har kunnet forklare sig. Han finder det besynderligt, at den, der er saa godt som uvidende i Historien, skal kunne skrive en fortræffelig historisk Udarbeidelse, og at den, der ingen klar Indsigt har i et Sprogs Væsen, i sit skriftlige Foredrag kan udtrykke sig deri med Sikkerhed. Hvad den første Deel af denne Bemærkning angaaer, da er der i mit Skrift ingensteds Tale om en historisk Udarbeidelse, i den Betydning, hvori Rector B. efter vor almindelige Sprogbrug tager Udtrykket; at ingen skriftlig Prøve i Historien finder Sted i Preussen, er endog udtrykkeligen af mig bemærket og udhævet (s. Ex. S. 116). Det, Rector B. har meent med denne Benævnelse, er, antager jeg, den Latinse Afhandling, som leveres ved Abiturientprøven og som sædvanligen er af historisk Indhold: men denne er en Prøve i Latinen, ikke i Historien, bedømmes ikke af den historiske Lærer, og Dommen over samme bestemmes efter den derved viste Sikkerhed og Færdighed i Brugen af Sproget, ikke efter den Nøiagtighed og Fuldstændighed, med hvilken de historiske Facta ere fortalte. Opgaverne ere ogsaa næsten altid af den Bessaffenhed, at det for at besvare dem mindre kommer an paa Besiddelsen af en nøiagtig Kundskab om alle Begivenhedernes Details*), end paa

*) Angaaende saadanne Hovedbegivenheder eller fremragende historiske Personer, som dem, om hvilke disse Afhandlinger

en tænkfom Dpfattelse af de store Hovedtræk samt Skjensfomhed til en forftandig og sammenhængende Skildring af dem eller Betragtning over dem. Med Hensyn paa den anden Deel af Rector B.s Bemærkning, da har jeg ingenfteds fagt, at de Preussifke Disciple mangle klar Indfigt i de Sprog Bæfen, i hvilken de dog ftriftligen udtrykke fig med Færdig-
 hed: tvertimod har jeg fagt det Modfatte, baade hvad Mordersmaalet angaaer, ved at gjøre opmærkfom paa den Omhu, der vifes for Underviisningen i samme, og hvad de gamle Sprog angaaer, ved at bemærke den grundige og fuldftændige Underviisning i Grammatik, fom meddeles i dem*). Jeg har vifnok fagt, at der i de øverfte Klaffer i Preussen (derimod ikke i Sachfen) anvendes mindre Tid paa den rationelle Behandling af Sprogene end paa Oversættelsen af Forfatterne og paa Bemærkninger over Indhold og Sammenhæng, samt at Disciplene i 1ma for en Deel glemme Noget af den Græffe Formlære: men heraf følger ingenlunde, at Disciplene ikke ftulde befidde en klar Indfigt (indtil den Grad, i hvilken denne overhovedet kan fordres af dem) i Sproget; idetmindfte befidde de den i lige faa høi Grad fom vore Disciple. At Abiturienterne ved Prøven, hvor jeg bivaanede samme, ikke bleve prøvede i deres grammaticalfke Indfigt i Sproget, har jeg selv bemærket fom en Feil; men deraf tør man ikke drage den Slutning, at de ingen faadan Indfigt befidde, og jeg maa derimod henvife til min hele Skildring af det, jeg under mine Beføg i Skolerne selv har iagttaget. Rector B. har udentvifol ved Bedømmelsen af hele denne Sag taget for

handle, maa nødvendigten Alle kjende alt eller det meste Bæfentligt.

*) Jeg har endog bemærket, at man flundom heri gaaer for vidt og forverfer Disciple med philologifke Studerende.

meget Hensyn til Prøverne, og sluttet af det, som forekom ved samme (hvoraf dog, som jeg har erindret, Intet kan udledes til Bestyrkelse af denne Paastand), men ei noksom paaagtet det, jeg har berettet om Underviisningen i Skolerne selv. — Rector B. indrømmer ikke Rigtigheden af den „Afskillelse, man i Tydskland vil gjøre mellem Kundskabens Erhvervelse og Landsudvikling,“ idet han mener, at de forste ikke kunne i Sandhed erhverves uden at den sidste bliver en naturlig Følge deraf. Deri har Rector B. upaatvivleligen fuldkommen Ret, naar man ved Kundskaber forstaaer med ham „ikke en i Hufkommelsen opbygget Masse af Glosor, Regentnavne o. s. v., men en grundig Indsigt i døde og levende Sprog, saaledes at man er trængt ind i deres Væsen“ o. s. v.; imellem en saadan Kundskaberhvervelse og Landsudvikling kunde paa ingen Maade med Rette opstilles nogen Modsætning. Men allevegne, hvor jeg efter de Tydste Skolemænds og Autoriteters Exempel har antydet hiin Modsætning, er det af Sammenhængen og den hele Udvikling klart, at jeg har talt om en Hufkommelsen alene øvende, af ingen virkelig Udvikling af Sjælens øvrige Evner, saalidet som af en tænksom og selvstændig Tilsegnelse af det Lærte, ledsaget Modtagen af noget Givet: i en overveiende Tendents til en saadan har jeg søgt en af vort lærde Skolevæsens Hovedmangler, idet jeg forresten har erindret, at denne Mangel for en stor Deel er en nødvendig Følge af vore Prøvers nuværende Bestaaffenhed.

Den Gaade, som Rector B. har meent at finde, forklarer jeg nu ganske simpelt derhen, at de Preussiske Dimittender virkelig opnaae en større Landsmodenhed end vore, og at de ogsaa vilde lægge samme for Dagen ved den mundtlige Dimissionsprøve, hvis den ikke affærdigedes saa kort, at der in-

gen Leilighed bliver til at prøve den, ligesom de lægge den for Dagen ved den skriftlige Prøve og ved Examinationen under den daglige Underviisning. Rector B. anfører tvende Bemærkninger som tjenende til at kaste noget Lys paa Sagen. Han gjør for det Første opmærksom paa, at de Opgaver, som gives Disciplene til Behandling i Moderemaal, ere saadanne, at „man ikke kan tænke sig dem nogenlunde vel besvarede, med mindre den opgivne Materie i Forveien ved Underviisningen meer eller mindre fuldstændigt er gennemgaaet.“ Dette er, hvad de fleste angaaer, sandt, og Rector B. kunde have omtalt det som noget Bist, ikke som Gjenstand for Formodning, da jeg netop har gjort opmærksom paa denne Omstændighed (S. 89). Men de Opgaver, der gives vore Dimittender til Examen Artium, ere jo ogsaa over Materier, som oftere ere behandlede ved Læsningen af Lærebogen i Religion: om nu de Arbejder, der præsteres hos os, kunne udholde nogen Sammenligning med de af mig i mit Skrift leverede Prøver af Tydske Arbejder (hvilke ingenlunde ere udsøgte som de bedste, om de end høre blandt de bedre, af hvilke jeg har været eller er i Besiddelse), kan jeg uden tvivl henstille til Kyndiges Afgjørelse. Endelig antager Rector B., at Opsynet ved de skriftlige Prøvers Udarbeidelse neppe er strengt nok (hvilket jeg ogsaa har yttret), og at denne Omstændighed ligeledes kunde tjene til at forklare Afhandlingernes Fortrinlighed. Men, forsaavidt som Talen er om den Hjælp, den ene Discipel kan yde den anden, da maa det for det Første bemærkes, at ifølge disse Arbejders Længde og den Hurtighed, hvormed de derfor skulle fuldføres, tilmed da det ved Bedømmelsen kommer meget mere an paa Arbejdernes hele generelle Beskaffenhed og paa det Totalindtryk, samme gjøre, end paa enkelte Udtryk og Steber, saa kan denne

Hjælp aldrig faae nogen meget stor Indflydelse*): og dernæst kan den kun bevirke, at en eller anden svag Person derved slipper igjennem, i en eller anden Skole enkelte Skrøbeligheder skjules; men et almindeligt over det Hele gaaende Resultat kan denne Omstændighed ingenlunde afgive, den kan ikke oplyse, hvorledes Pluraliteten kan levere saa gode Arbeider, som de gjøre, allermindst hvorledes de bedre, som jo skulde være de Hjælpende, kunne levere saa fortrinlige Arbeider. Man betænke, at Talen her ikke er om det, som kan finde Sted hist og her eller ved en enkelt Leilighed, men om det, der skal finde Sted over hele Lydsland**) ved samtlige Prøver: og man vil vistnok være enig med mig i at finde en saadan Forudsætning lidet sandsynlig. Men at den er aldeles ugrundet, hvad Totaliteten af Afhandlingerne angaaer, maa jeg dernæst, ligesom ovenfor, paa det Bestemteste erklære, fordi de Arbeider, der præsteres i Skolernes øvrige Klasser, af hvilke jeg har gjort mig bekendt med en stor Mængde, fuldkommen staae i Forhold til dem, der præsteres ved Dimissionsprøverne, og i de mellemste og øverste Klasser staae ligesaa meget over de Arbeider, der leveres i vore tilsvarende Klasser, som Abiturienternes staae over vore Dimittenders: navnlig har jeg mangen Gang været tilstede i Timer i 1ma, i hvilke et Latinist Extemporale udarbejdedes, og hvor jeg, ved efter Sædvane at gaae omkring og see i Disciplenes Hefter under Udarbejdelsen, overbeviste mig om, at her i Klassen præsteredes

*) Herpaa er af mig gjort opmærksom i mit Skrift S. 106.

***) Nogen stor Forskiel finder idetmindste ikke Sted i denne Henseende imellem de protestantiske Dele af Lydsland. Jeg tilføier endvidere, at jeg ved de fleste Gymnaster har gjen- nemseet, om end ikke lige nøiagtigen, Abiturientarbejder fra flere Aar.

af de fermere Disciple Arbejder, som svarede til dem, der forekom ved Dimissionsprøven. Naar dernæst Rector B. hentyder paa Nidmeligheden af, at Skolemændene i Lydstland ved denne Leilighed see igjennem Fingre med Et og Andet, da forekommer denne Anklage, fremsat i en saadan Almindelighed og for at forklare et saadant generelt Phænomen, som det, hvorom her er Tale, mig saa ubillig, at jeg anseer det for i enhver upartist Læsers Dine at ville være tilstrækkeligt, naar jeg paa de retsindige og brave Lydske Skolemænds Begne protesterer imod samme*).

IV.

Jeg har i mit Skrift blandt Andet foreslaaet, at Underviisningen i den gamle Historie stedse i de høiere Klasser skulde være forenet med den klassiske Underviisning hos en og samme Lærer. Dette Forslag har, som det synes, ikke vundet meget Bifald, og dets Heusigtsmæssighed bestrides stærkt af tvende

*) Angaaende et Par andre Puncter, om hvilke jeg er uenig med Rector B., har jeg deels intet Væsentligt at føie til det i mit Skrift Sagte, deels vil jeg hellere forbeholde den mundtlige Forhandling sammes Drøftelse. Naar forresten Rector Blache S. 46 ytrer det Haab, at denne Meningsstrid ikke vil gøre noget Skaar i vort venstabelige Forhold, da kan jeg forsikre, at det er mig særdeles kjert, naar mine i det oftnævnte Skrift fremsatte Ansøelser blive Gjenstand for Sagkundiges Prøvelse, hvad enten dennes Resultat bliver et Bifald eller en Bestridelse af mine Meninger. Og dernæst skal jeg visseligen ingenstunde i den Grad glemme, hvad jeg skylder Rector Blache, min fordums nidkjære, retsindige og dygtige Lærer, at mine Følelser imod en Mand, der har saa grundet Krav paa min Kjærlighed og Hoiagtelse, skulde undergaae nogen Forandring ved en Omstændighed, som jeg fra en ganske Fremmed vilde finde fuldkommen i sin Orden. Naar vi bekjæmpe hinandens Meninger, saa gjøre vi det jo begge af Interesse for Sagen.

lærde og indsigtfulde Skolemænd, Dr. Boiesen i Sorø (i Anmeldelsen af mit Skrift) og Dr. Paludan-Müller i Odense (Nogle Ord om den historiske Underviisning o. s. v.): begge antage, at Historien vilde lide derunder, fordi dens Lære vilde tilfidesættes for Philologiens, og fordi derved Faget adsplyttes, idet den nyere Historie læsres fra den gamle. Det samme skeer imidlertid i enhver Skole med andre Fag, f. Ex. Latin, naar een Lærer ikke kan besørge dem i alle Klasser, og i større Skoler maa det skee med Historien selv: men jeg har aldrig hørt denne Omstændighed omtale som i alle Tilfælde et Onde, hvilket det ikke er (stundom kan det endog have sine Fordele). Denne Frygt forudsætter en Formodning om en Eensidighed hos Læreren, som er uforenelig med en sand videnskabelig Aand. Og jeg anseer Frygten for ganske ugrundet, jeg antager, at den historiske Underviisning endog vil vinde Meest derved. Dette vil den rigtignok ikke, hvis man betragter en Indprenten af en stor Mængde Detail, saasom Slag, Narstal o. s. v., som dens Opgave. Men fordrer man (hvilket vistnok mine to ærede Colleger gjøre), at den skal føre Disciplene ind i den gamle Verdens Folkeliv, deels det politiske og sociale, deels det som rører sig paa Aandens Gebeet og aabenbarer sig i Religion, Litteratur og Kunst, da kan den philologiske Lærer, som skal veilede dem til Kundskab i den gamle Litteratur, ikke undlade at arbejde for det samme, og derfor vilde jeg have disse to Fag i den øverste Klasse lært af den samme Lærer, for at ei een Underviisning skal paa samme Tid meddeles af To. Hvorledes vil Dr. B. have, at Misligheder skulle undgaaes, naar den philologiske Lærer foredrager Disciplene hans (brugbare og hensigtsmæssige) Bog om de Romerske Antiquiteter, imedens paa samme eller en anden Tid de

samme Gjenstande, behandlede paa en temmelig forstjellig Maade, foredrages af den historiske Lærer efter Hofods Lærebog? Eller skal den historiske Lærer (thi ved den philologiske gaaer det da ikke an) holde sig fra Antiquiteterne og Folkelivet i den Forudsætning, at den philologiske Lærer meddeeler dette? Berøver man da ikke Historien det, der giver den Liv og Aande, og gjør den til et blodløst Skelet? Jeg indseer i Sandhed ikke rettere, end at man uden den af mig foreslaaede Forening udsætter sig for at frembringe en Adspjaltelse og en Udstykning af en ganske anden Betydning end den, man befrygtede af mit Forslag: i ethvert Tilfælde havde jeg ønsket, at mine tvende ærede Colleger vilde tillige have yttret sig om, hvorledes de af mig paapegede Banskkeligheder virkelig undgaaes, og hvorledes de ville have denne Sag indrettet.

Jeg har i dette Skoleaar indført denne Foranstaltning i øverste Klasse, hvor jeg selv har Underviisningen i disse Fag, og befinder mig saa vel derved, at jeg med fuld Overbeviisning tilraader Andre samme som et Middel til at udrette Mere med mindre Arbeide for Disciplene. At Historien ikke har lidt men suarere vunden ved denne Foranstaltning (d. e. at der paa samme er i Virkeligheden bleven anvendt ikke mindre men mere Tid), troer jeg at turde sige.

Efterretninger

om

Viborg Kathedralskole

i

Skoleåret 1841—1842.

Ved forrige Skoleaars Slutning*) udgjorde Skolens Fre-
 quents 24 Disciple. Denne forøgedes i Aarets Løb til 44,
 idet ved det nye Skoleaars Begyndelse 17 Disciple optoges,
 ved Begyndelsen af 2det Halvaar 3. Disse vare: 1. J. C.
 Lund. 2. J. Bahnson. 3. N. Krarup. 4. Chr. G.
 Brammer. 5. A. Jngerslev. 6. N. Muus. 7. J. N.
 Dalsgaard. 8. Ch. Bracht. 9. J. C. Nagaard. 10.
 E. Bretton. 11. Chr. Holm. 12. Chr. Lund. 13. A.
 Dalsgaard. 14. T. Hundrup. 15. S. Bretton.
 16. H. Lind. 17. W. Hoff, og ved 2det Halvaars Be-
 gyndelse: 18. A. Nagaard. 19. Ch. Dahl. 20. N.
 Smith. Af disse blev No. 1 indsat i 4de Klasse, No. 2
 —4 i 3die, No. 5—11 samt No. 19 i 2den, No. 12—17
 samt No. 18 og 20 i 1ste Kl. Skolen har saaledes for Lie-
 blicket et Antal af 44 Disciple, hvilke ere forbeelte paa Klas-
 serne paa følgende Maade:

IV Klasse:

1. Adam Conrad Birger Reisz, en Søn af Adjunct
 Reisz i Viborg.
2. Carl Christian Frederik Wilhelm Wesenberg,
 en Søn af afdøde Landinspecteur Wesenberg i Viborg.

*) I samme Aar, 1841, blev Jngen dimitteret fra denne Skole
 til Universitetet.

3. Jonas Collin Lund, en Søn af Toldforvalter Lund i Holstebro.
4. Peter Grønlund Christensen, en Søn af Procurator Christensen i Lemvig.
5. Rottbøll Danæus, en Søn af Pastor Danæus i Høislef ved Skive.
6. Nicolai Julius Bentsen, en Søn af Slotscantor Bentsen i Fredensborg.
7. Richard Theobald Thorson, en Søn af Amtsfuefuldmægtig Thorson i Viborg.
8. Morten Dvístgaard Petersen, en Søn af Districtslæge, Cancellieraad Petersen i Hobro.

III Klasse:

1. Jesper Jespersen Bahnsen, en Søn af Proprietair Bahnsen paa Taarupgaard.
2. Niels Christensen, en Søn af Gaardmand Christen Nielsen i Otting.
3. Daniel Christiern Vater, en Søn af Kjøbmand Vater i Viborg.
4. Alfred Balduin Thorson, Broder til No. 7 i IV Kl.
5. Christen Georg Høst Brammer, en Søn af Pastor og Seminarieførstander Dr. theol. Brammer i Snedsted.
6. Laurits Esmark Bang, en Søn af Forstraad Bang paa Steendalgaard.
7. Niels Tang Krarup, en Søn af Pastor Krarup i Ulfborg ved Holstebro.
8. Acke Frederik Ludvig Lind, en Søn af Justitsraad, Stiftsphysicus Lind i Viborg.

II Klasse:

1. Andreas Jørgensen, en Søn af afbøde Lieutenant og Toldbetjent Jørgensen i Aalborg.
2. Carl Marinus Reisz, en Broder til No. 1 i IV Kl.
3. Nicolai Esmarck Muus, en Søn af Krigsraad Muus i Kjøbenhavn.
4. Søren Christian Leonhardt Petersen, en Søn af Pastor Petersen i Heilshou.
5. Claus Nicolai Dahl, en Søn af Skolelærer Dahl i Holstebro.
6. Jens Nicolai Leth Dalsgaard, en Søn af Proprietair Dalsgaard paa Krabbesholm.
7. Christian Holm, en Søn af Justitsraad Herredsofgeb Holm paa Dalsgaard.
8. Charles Axel Christian Bracht, en Søn af Proprietair Bracht paa Rydhauge.
9. Jens Bloch Aagaard, en Søn af Pastor Aagaard i Skive.
10. Emil Lucas Anton Frederik Bretton, en Søn af constitueret Stiftamtmand, Kammerherre, Baron Bretton i Viborg.
11. Christen Jacobus Marturin Christensen, en Søn af Skolelærer Christensen i Viborg.
12. Michael Rodevald Gjørup, en Søn af Particulier Gjørup i Viborg.

I Klasse:

1. Ulrik Christian Frederik August Aagaard, en Søn af Kammerraad Amtsforvalter Aagaard i Thisted.
2. Christian Frederik Lund, en Broder til No. 3 i IV Kl.

3. Hans Peter Philip Plesner, en Søn af afdøde Pastor Plesner i Høe ved Ringkjøbing.
4. Carl Georg Gotfred Faber, en Søn af Proprietair Faber paa Randrup.
5. Thorvald Thorson, Broder til No. 7 i IV Kl.
6. Frants Frederik Sophus Bretton, Broder til No. 10 i II Kl.
7. Wilhelm Henrik Ludvig Faber, Broder til No. 4.
8. Newton Magellan Smith, en Søn af Consul Smith i Lemvig.
9. Valdemar Sigfred Lind, Broder til No. 8 i III Kl.
10. Hannibal Hoff, en Søn af Districtslæge Hoff i Viborg.
11. Carl Ludvig Petersen, Broder til No. 4 i II Kl.
12. Adolph Christian Dalsgaard, Broder til No. 6 i II Kl.
13. William Johan Hoff, Broder til No. 10.
14. Ludvig Carl Adolph Morville, en Søn af Kammerraad Amtsforvalter Morville i Viborg.
15. Ole Tønder Hundrup, en Søn af Herredsfoged Hundrup i Hammerum Herred.
16. Jens Harald Lind, Broder til No. 8 i III Kl.

Af disse 44 Disciple have 19 deres Hjem i Viborg; Tvende ere siden 1ste Februar Ustuderende, nemlig No. 9 og No. 14 i 1ste Klasse.

Som Skolens Dimittender i indeværende Aar ere følgende 4 Disciple indmeldte: 1. Adam Conrad Birger Reiff. 2. Carl Christian Frederik Wilhelm Wesenberg. 3. Peter Grønlund Christensen. 4. Rottbøll Dancus.

Med Lærerpersonalet ved Viborg Kathedralskole er i Løbet af dette Skoleaar foregaaet en temmelig betydelig Forandring: en Følge heraf har været en langvarig Vacance, idet Skolen først fra Februar Maanedes Begyndelse erholdt det Antal af Lærere, som den efter den nuværende Fagfordeling behøver. De i Skoleefterretningerne for sidste Aar omtalte Forslag af mig om Indskrænkningen af den daglige Underviisningstid fra 7 til 6 Timer*), om en forandret Fordeling af Fagene paa Lærerne og tildeels paa Underviisningstimerne, om en partiel Deling af Klasserne o. s. v., bleve samtlige approberede af den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler: men den herpaa byggede Timetabel og hele Tingenes Orden kom aldrig til Udførelse, fordi ved det nye Skoleaars Begyndelse det Lærerpersonale, paa hvilket denne Fordeling var beregnet, ikke mere var tilstede. Da jeg d. 18de Septbr. f. A. tiltraadte mit Embede, var Skolens daværende Overlærer Ersløw reist til Kjøbenhavn, for at ansøge om sin Entledigelse, hvilken han ved kongelig Resolution af 6te Octbr. erholdt i Naade og med Pension. Ved den offentlige Examen maatte da Examinationen i hans Fag overdrages deels til Adj. Mag. Wesenberg, deels til Adj. Peth. Ligeledes blev i de Fag, i hvilke forhenværende Rector Hasselbalch hidtil havde underviist, examineret deels af Adj. Peth (i Hebraisk), deels af mig. Da nu ved Skoleaarets Begyndelse Overlæreren var fraværende, og den nye Lærer, som efter Directionens Approbation af den foreslaaede Deling af Klasserne maatte ansættes, endnu ikke var bleven udnævnt, maatte den hele Underviisning fordeles paa de til-

*) Hvori dog, ligesom for, Timerne for Sang, Gymnastik og nu Tegning ikke ere iberegne.

stedeværende 4 Lærere, af hvilke enhver fik 36 Timer ugentligen. Og da dette Antal allerede ved den gjorte Fagfordeling var tildeelt Adj. Reiff, maatte de vacante Timer fordeles paa os tre øvrige Lærere, af hvilke derved, foruden de ved Timetabellen Enhver anviste, jeg overtog 15 (Danst i IV, Latin i III, Danst i I og II Kl.), Mag. Wesenberg 6 (Græst i III Kl.), Adjunct Letb 6 (Danst i III, i hvilken Klasse desuden endeel af disse sex Timer i dette Tidsrum anvendtes paa Religion). Delingen af Klakserne maatte i denne Tid ganske suspenderes. Dette vedvarede saaledes, indtil Cand. Theol. Martinus Nicolaus Hagemann*), som under 16de October var af Directionen constitueret til Lærer ved denne Skole, d. 12te November tiltraadte sine Functioner. Da imidlertid, førend Overlærerposten var besat, en definitiv Læseplan ikke kunde anordnes, blev for det Første til ham overdraget Underviisningen i Latin og Danst i I Klasse samt 3 Timer Danst i II Kl., hvorimod Mag. Wesenberg overtog Underviisningen i Latin i III Kl., og jeg befriedes for mine Extratimer undtagen for de 2 Timer Danst i IV Kl. Under 27de November blev dernæst, efter kongelig allernaadigst Bemyndigelse, Adj. Mag. Wesenberg af Directionen constitueret til indtil videre at fungere som Overlærer ved Skolen**). Herefter indgik jeg under 30te November med en Forestilling til Directionen, hvori jeg gjorde opmærksom paa det Betimelige i, nu da det kunde stee med mindst Banffelighed, at forsøge Lærerspersonalet, for at ophæve Det, som i længere Tid havde fundet Sted ved denne Skole, men som i

*) Dmitteret fra Viborg Kathedralskole 1833.

***) Overlærerboligen blev derimod af Directionen, ifølge allerhøieste Bemyndigelse, overdraget til Adjunct Reiff.

Almindelighed neppe kan anses for ønskeligt, at en Lærers Plads var forbleven ubesat og et til samme svarende Antal Timer forbeelt, imod extraordinær Godtgjørelse, paa de øvrige Lærere. Overeensstemmende med mit Forslag bleve derefter under 31te December f. A. tvende nye Lærere constituerede, nemlig polytechnist Candidat Carl Conrad Emil Eckeroth*) og Cand. Theol. Emil Wollé**), hvilke den 1ste Februar tiltraadte deres Virksomhed, saa at Skolen nu endelig kunde komme i en bestemt Orden. Ved denne Forsøgelse af Lærerpersonalet kunde, foruden den allerede tidligere foreslaaede Deling af Klasserne, endnu II Klasse deles ved Underviisningen i Mathematik, hvilket Fag netop i denne Klasse, hvor Underviisningen deri begynder, upaatviveligen maa lide ved Foreningen af begge Afdelingerne af et toaarigt Cursus. Endvidere blev nu Underviisning i Tegning indført i de to nederste Klasser***) og overdraget til Cand. Eckeroth, som desuden fik Underviisningen i Mathematik i samtlige Klasser og i Kalligraphie i II og III. Cand. Wollé overtog Dansk i samtlige Klasser, Latin i I Kl. B samt Kalligraphie i I Kl., Mag. Wesenberg Latin og Græsk i III Kl. og Græsk i II Kl., Cand. Hagemann Latin i II Kl. og I Kl. A. Med Udj. Leths Fag foregik ingen Forandring, med Udj. Reisz's kun den, at han afstod de ham før tilbeelte 4 Timer i Regning i I Kl., og derimod overtog de 3 Timer

*) Dimitteret fra Metropolitan-skolen 1826.

**) Dimitteret fra v. Westens Institut 1832.

***) For de to øverste er denne Underviisning ikke forpligtende, men i Fremtiden ville uden tvivl de fleste selv ønske at fortsætte den i de nederste Klasser vundne Færdighed. Til Anskaffelse af det nødvendige Apparat til Tegneunderviisningen bevilgede Directionen 25 Rbd.

i Tydsk i IV Kl., som jeg hidtil havde læst. Saameget jeg nemlig end interesserede mig for Underviisningen i dette Sprog, var jeg dog kommen til den Overbeviisning, at jeg maatte have færre Timer, naar jeg skulde vinde Tid til, som jeg før har yttret at ville, at være tilstede i mine Medlæreres Timer og beholde en stadig, paa en ledende Virksomhed beregnet, Oversigt over den hele Underviisnings Gang og Tilstand. Samtlige Extratimer bortfaldt nu, undtagen 12 ugentligen, som Adj. Reisz beholdt, nemlig de Tydske Timer i samtlige Klasser.

Fagene have altsaa i denne Deel af Skoleaaret været saaledes fordeelte:

Rector Ingerslev: Latin, Græsk, Fransk, Gammel Historie i IV Kl.	18 T.
Const. Overlærer Mag. Wesenberg: Latin og Græsk i III Kl., Græsk i 2 Kl. A og B.	24 T.
Adjunct Reisz: Nyere Historie og Geogra- phie i IV Kl., Historie og Geographie i III og II Kl., Fransk i III Kl. og i II Kl. A og B, Tydsk i alle Klasser	36 T.
Adjunct Peth: Religion i alle Klasser, He- braisk i IV Kl. og i III Kl. A og B, Historie og Geographie i I Kl. . . .	23 T.
Const. Lærer Hagemann: Latin i II Kl. og i I Kl. A.	24 T.
Const. Lærer Eckert: Mathematisk i samtlige Klasser, Kalligraphie i III og II Kl., Tegning i II og I Kl.	26 T.
Const. Lærer Wollé: Dansk i alle Klasser, Latin i I Kl. B, Kalligraphie i I Kl.	25 T.
Generalkrigscommissair Undall, R. af D.:	
Gymnastik	4 T.
Cantor Wiberg: Sang	4 T.

Rebenfaaende Schema giver en Oversigt over, hvor mange ugentlige Timer der har været anvendt af hver klasse i de forskellige klasser og klassefølelser:

Klasse.	Latin.	Græsk.	Hebraisk.	Dansk.	Lydst.	Fransk.	Religion.	Historie.	Geographie.	Mathematisk og Regning.	Kalligraphie.	Tegning.	Sang.	Gymnastik.	Sam.
IV.	9.	5.	2.	2.	3.	3.	3.	3.	2.	4.	0	=	(2.)	(1.)	36.
III.	9.	5.	A. 2. B. 2.	2.	2.	3.	3.	3.	2.	4.	1.	=	(2.)	(2.)	36.
II. *)	A. 4. B. 4. } 6.	A. 5. B. 5.	"	2.	2.	A. 4. B. 4.	3.	2.	2.	A. 4. B. 4.	2.	(1½) **)	(2.)	(2.)	36.
I.	A. 10. B. 10.	"	"	5.	5.	"	3.	3.	2.	4.	4.	(1½)	(2.)	(2.)	36.
Sam.	52.	20.	6.	11.	12.	14.	12.	11.	8.	20.	7.	3.	4.	4.	184.

*) De i Mitten staaende Tal betegne de fælles Timer, i hvilke begge klassefølelser ere samlede.

**) Svær af de to klassefølelser, i hvilke Disciplinene med Hensyn til denne Undervisning ere deelle, har hver anden Uge 1, hver anden 2 T. ugentligen.

Paa dette Schema betegner den paa høire Side staaende Sum det Antal af Underviisningstimer, som enhver Klasseafdeling har, paa hvilket altsaa Afdelingernes Adskillelse i en Deel af Timerne ingen Indflydelse har havt; den nedenunder staaende Sum derimod betegner det samtlige Antal af Timer, som ugentligen anvendes paa et Fag, hvorved Adskillelsen af Afdelingerne bevirker en Forøgelse af Summen. Timerne, som anvendes til Tegning, Sang og Gymnastik, ligge udenfor den almindelige Skoletid, og ere ikke regnede med i den ugentlige Sum. Ved disse tre Underviisningsgjenstande vilde det ikke være til nogen Nytte (og uden at tilfidesætte vigtigere Hensyn vilde det ofte være ugjærligt) at bevare Klasseinddelingen: ved dem ere derimod Disciplene, efter Hensyn der hentes fra Underviisningsgjenstandene selv, deelte i to eller tre Afdelinger, paa hvilke Timerne ere fordeelte saaledes, at Collision er forebygget (en Sag, som stundom har havt ikke liden Bæmselighed). I Sang har enhver Discipel 2 Timer ugentligen, i Gymnastik ligeledes (med Undtagelse af Enkelte), i Tegning, som ovenfor bemærkedes, 1 eller 2 T. — Om Lectionsordenen giver efterstaaende, under 12te Februar d. A. af Directionen approberede Timetabel fornøden Oplysning. Som det af samme vil sees, er det ved de Fag, i hvilke de respective Klassers tvende Afdelinger have særegne Timer, stedse iagttaget, at begge Afdelinger have de samme Fag hver Dag, saaledes at, hvis f. Ex. i en Time II A har Fransk og II B Mathematik, saa har i en anden Time paa samme Dag II A Mathematik og II B Fransk: dette ansaaes nemlig for baade i flere Henseender rigtigt, og, med Hensyn til Antegnelsen i Charakterprotocollen, beqvemt, da saa Charaktererne, skjøndt i forskjellige Timer, falde paa den samme Dag. — I Hen-

Time-Tabel for 1842.

Time.	Classe.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Løverdag.
8—9.	4. 3. 2. 1.	Religion L. Latin W. Latin H. Tydsk R.	Latin I. Religion L. Geographie R. A. Latin H. B. Latin Wo.	Latin I. Fransk R. A. Latin H. B. Græsk W. Religion L.	Religion L. Latin W. Historie R. A. Latin H. B. Latin Wo.	Latin I. Geometrie E. A. Græsk W. B. Fransk R. Dansk Wo.	Latin I. Religion L. Dansk Wo. Tydsk R.
9—10.	4. 3. 2. 1.	Græsk I. Fransk R. A. Græsk W. B. Arithm. E. Religion L.	Gammel Historie I. Historie R. Religion L. A. Latin H. B. Latin Wo.	Religion L. Latin W. Geographie R. A. Latin H. B. Latin Wo.	Geographie R. Arithmetik E. A. Latin H. B. Græsk W. Geographie I.	Græsk I. Dansk Wo. A. Fransk R. B. Græsk W. Regning E.	Fransk I. Fransk R. Religion L. A. Latin H. B. Latin Wo.
10—11.	4. 3. 2. 1.	Latin I. Tydsk R. A. Arithm. E. B. Græsk W. Kalligraphie Wo.	Græsk I. Latin W. A. Fransk R. B. Latin H. Kalligraphie Wo.	Latin I. Dansk Wo. A. Fransk R. B. Regning E. Historie I.	Græsk I. Tydsk R. Latin H. Regning E.	Fransk I. Latin W. A. Arithm. E. B. Latin H. Tydsk R.	Græsk I. Historie R. Latin H. Hovedregning E.
11—12.		1ste Afdeling: Sang Wi. 3die Afdeling: Gymnastik U.	2 B. Græsk W. 2den Afdeling: Tegning E. 1ste Afdeling: Gymnastik U.	2den Afdeling: Sang Wi. 1ste Afdeling: Tegning E.	2den Afdel.: Gymnastik U.	1ste Afdeling: Sang Wi. 3die Afdel.: Gymnastik U.	1ste ell. 2d. Afdl. Tegning E.
2—3.	4. 3. 2. 1.	Geometrie E. Geographie R. Dansk Wo. Geographie L.	Tydsk R. A. Hebraisk L. A. Græsk W. Regning E.	Geographie R. Geometrie E. A. Græsk W. B. Latin H. Dansk Wo.	Historie R. B. Hebraisk L. Kalligraphie E. A. Latin H. B. Latin Wo.	Geometrie E. Historie R. Religion L. A. Latin H. B. Latin Wo.	Arithmetik E. Latin W. Tydsk R. Geographie L.
3—4.	4. 3. 2. 1.	Fransk I. Arithmetik E. Historie R. A. Latin H. B. Latin Wo.	Arithmetik E. Græsk W. A. Latin H. B. Fransk R. Dansk Wo.	Tydsk R. Latin W. Kalligraphie E. A. Latin H. B. Latin Wo.	Latin I. Geographie R. A. Græsk W. B. Latin H. Dansk Wo.	Historie R. Religion L. A. Latin H. B. Arithmetik E. Kalligraphie Wo.	Hebraisk L. Græsk W. A. Fransk R. B. Regning E. Dansk Wo.
4—5.	4. 3. 2. 1.	Latin I. Græsk W. Tydsk R. A. Latin H. B. Latin Wo.	Dansk Wo. Latin W. Latin H. Tydsk R.	Hebraisk L. Græsk W. A. Geom. E. B. Fransk R. Kalligraphie Wo.	Latin I. Græsk W. Latin H. Tydsk R.	Tydsk R. Kalligraphie E. Latin H. Religion L.	Dansk Wo. Latin W. A. Regning E. B. Fransk R. Historie L.
5—6.			3 B. Hebraisk L.		3 A. Hebraisk L.	2den Afdeling: Sang Wi.	

seende til de Latinste og de fleste andre Stile er den Foranstaltning truffen, at de for samme bestemte Tider alle ere henlagte til Eftermiddagen: det er paalagt Disciplene, strax ved deres Ankomst paa Skolen om Morgenen Kl. 8 at aflevere deres Stilebøger til Klassens Ordensbur (see nedenfor), som besørger dem til Læreren. Denne retter dem hjemme, saa at de om Eftermiddager inden Kl. 2 kunne afhentes hos ham og derpaa i Tiden gennemgaaes med Disciplene. Hensigten hermed har været at forebygge, at Disciplene om Aftenen skulle gaae med Stilebøgerne til Lærerne, hvilket deels, især for de Yngre og i ondt Veir, ikke er godt, deels, som en Anledning til at gaae ud og som en Afbrydelse af Arbeidet, ofte kan lede til Misligheder.

Lærernes Navne, Ingerslev, Wesenberg, Reisz, Leth, Hagemann, Ekeroth, Wollé, Undall, Wiberger, ere paa Tabellen betegnede med Begyndelsesbogstaverne: J., W., N., L., H., E., Wo., U., Wi. †

I Henseende til Lære- og Læsebøger stete ved Begyndelsen af dette Skoleaar, overensstemmende med mit derom under 27de August f. A. indsendte Forslag, en temmelig betydelig Forandring. De Bøger, der have været brugte i dette Skoleaar, og, med Undtagelse af de Forandringer, som nedenfor angives at ville skee i næste Skoleaar, fremdeles indtil Videre ville blive brugte, ville sees af de nedenfor, ved Beretningen om det i Aar Læste, gjorte Angivelser. Førend jeg gaaer over til denne Beretning, skal jeg først omtale et Par Foranstaltninger, ved hvilke jeg har stræbt at blive istand til at svie til den egentlige stataristiske Underviisning, hvis Udbytte bliver Gjenstand for Prove, tvende Arter af mere cursorisk Læsning,

hvilke hver paa sin Maade og i sin Retning skulde bidrage til Opnaaelsen af Skolens Viemeed: jeg mener Bibellæsning og cursorisk Læsning af Latinke og Græske*) Forfattere.

Om Nødvendigheden af at forstaae Disciplene i de lærde Skoler et fuldstændigere Bekjendtskab med den hellige Skrift end de, idetmindste saavidt mig er bekjendt, pleie at erholde, har jeg før (Om det lærde Skolevæsen o. s. v. S. 423) ytret mig, og jeg troer, at de fleste, hvem Sagen ligger paa Hjerte, herom ere enige. At det hidtil kun skeer i lidet Omfang, har maaskee ogsaa deri sin Grund, at det, saalænge Forbringerne ved Examen Artium, navnlig i Bibelhistorie, ere saadanne, at ogsaa her nødvendigen maa arbeides meget paa en Indprenten i Hukommelsen af en stor Mængde Detail, har syntes vanskeligt at vinde Tid dertil. Men jeg mener, at man maa staae Tid hertil, og, hvor Tager har 3 Timer ugentligen i hver Klasse (mindre vil jeg af denne Grund ikke tildele det), kan man nok finde Leilighed dertil. Jeg har derfor, saasnart efter 1ste Februar Skolen var kommen i en bestemt Orden, stræbt selv at opfylde de Forbringere, jeg i mit Skrift har opstillet, ved at indføre i samtlige Klasser Bibellæsning (i Oversættelse): Fordelingen af samme meddeles nedenfor i Forbindelse med Planen for Religionsunderviisningen. Det maatte imidlertid komme under Overveielse, hvorledes det fornødne Antal af Bibler kunde tilveiebringes, uden at en Betsning, som idetmindste for Enkelte kunde være trykkende, paalagdes Disciplene**). Jeg har stræbt at forene alle Hensyn derved,

*) Ogsaa af og til Tydske og Franske, skjøndt dette hidtil i mindre Omfang er paatænkt.

***) Viisnok kunde det siges, at denne Bog burde anskaffes fremfor andre. Men — saaledes tænke ikke overmaade Mange.

at jeg, efterat mit derom under 7de Januar d. A. indgivne Forslag var billiget af Directionen, anskaffede for Skolens Bibliotek 6 Exemplarer^{*)} af den hellige Skrift, hvilke blive til Brug i Timerne for Disciplene, forsaavidt disse ikke selv eie Bibelen. Dernæst blev det paalagt enhver Discipel, som havde nogenlunde Evne dertil, at skaffe sig et Exemplar af det Nye Testamente; ved velvillig Understøttelse af det herværende Bibelselskab blev jeg sat i Stand til ogsaa heri at tage Hensyn til Enkeltes indskrænkede Evne, idet Bibelselskabet overlod mig gratis 12 Exemplarer af det Nye Test., som jeg efterhaanden laaner til de meest trængende Disciple, for deres Skoletid og imod Forpligtelse til Afleverelse i uskadt Stand.

Det er oftere fra flere Sider yttret, at der bør stræbes derhen, at der i de lærde Skoler kan læses ikke blot Mere af de Latinske og Græske Forfattere end Det, der i Forordningen er betegnet som det Mindste, der maa læses, men ogsaa Mere end i de fleste Skoler læses. Denne Sag har imidlertid, saalænge man vilde udføre den formedelst statarist Læsning, og, hvilket er Hovedsagen, opgive alt det Læse som Gjenstand for Prøven ved Examen Artium, sine store Betæneligheder, idet man, under denne Betingelse, neppe kan give Læsningen en meget stor Udvidelse over det, som nu i de bedste Skoler læses (hvilket ogsaa er endel Mere end de i Anordningerne fastsatte Minima), uden at udsætte sig for enten at overlæse Disciplene eller at lade Grundigheden blive spoffret for Mængden af det Læse. Derimod er den cursoriske Læsning et Hovedmiddel til at opnaae det, hvortil man ved Un-

*) Da dog altid enkelte Disciple besidde et Exemplar, vil dette Antal for det Første være tilfredsstillende, da To vel kunne bruge een Bog.

derviisningen i de høiere Klasser skal stræbe at føre den studerende Ungdom, Bekjendtskab med den klassiske Litteratur, og den er udentvivel nødvendig, naar dette skal erhverves i et saadant Omfang, at Hensigten dermed kan siges at være opnaact. Den statariske Læsning maa vistnok stedse lægge ligesom den faste Grundvold, paa hvilken Underviisningen i de gamle Sprog bygges, men dens langsommere Fremstriden og nøiagtigere Behandling af Enkelthederne vil vinde ved af og til at oplives ved hiins Lethed og raske Fremgang. Ved cursorisk Læsning forstaaer jeg her fornemmeligen en saadan, ved hvilken der læses med den Bestemmelse, at det Gjennemgaaede ikke skal være Gjenstand for Repetition eller for Prøve: forresten kan der finde flere Modificationer af samme Sted. I Almindelighed have Disciplene i Aar i øverste Klasse forberedt sig paa et Pensum (f. Ex. 200 Vers af Homer), men saaledes at det udtrykkeligen var dem sagt, at man ikke fordrede, at de skulde „kunne“ dette som en Lectie, men at man kun forlangte af dem en saadan Forberedelse, at de vidste Besked om det Meste, og at de dertil ikke behøvede at anvende mere Tid end ellers paa en sædvanlig Lectie i samme Fag. Disciplene have heri i Almindelighed særdeles vel tilfredsstillet billige Forordringer. Til andre Tider har jeg ladet dem, uden nogenstahelt Forberedelse, i Timerne oversætte og forklare, ved min Hjælp, kortere eller længere Affnit. Stundom kunde man af en lettere Forfatter indskrænke sig til at lade oversætte blot de vanskeligere Steder, og af det Hele kun fordre en Indholdsangivelse. Vi have i Aar cursorisk læst i IV Klasse 4 af Virgils Ecloger, en Comoedie af Terentis og Odysseens 9 — 12 Bog: til næste Aar vil, haabe vi, endnu Mere kunne læses, og Begyndelsen ske allerede i III Klasse.

Imidlertid ligger der en stor Hindring for en af andre Hensyn uhæmmet Indførelse af en planmæssig cursorist Læsning i den Omstændighed, at derved, især paa Grund af den Afverling og Mangfoldighed, som man maatte ønske at bringe ind i samme for virkelig at gøre Disciplene bekendt med Litteraturen, let kan forårsages for disse en ikke ubetydelig Udgift: Betragtningen heraf vil, da Bekostningen paa Bøger allerede er for Mange besværlig nok at overkomme, let kunne genere ved Valget af de hertil bestemte Skrifter og Forfattere. For at raade Bod herpaa vil der, ifølge et derom af mig under 7de Januar indgivet Forslag, for Skolebibliotheket efterhaanden blive anskaffet det fornødne Antal Exemplarer*) af saadanne Skrifter og Forfattere, som hertil passende kunne vælges, hvilke da deels bruges paa Skolen, deels leveres Disciplene til Brug hjemme, forsaavidt som Forberedelse finder Sted. Hidtil er saaledes anskaffet 8 Exemplarer af en Stereotypudgave af Curtius og af Xenophons Historia Græca.

Saaledes som jeg i Skoleefterretningerne for sidste Aar tilkjendegav at ville gøre, har jeg for Begyndelsen af dette Skoleaar for de fleste**) Fag udkastet en Plan for Underviisningen, der skulde betegne de Grundsætninger og Hovedregler, efter hvilke denne skulde meddeles, og dernæst tilstillet vedkommende Lærere samme til Betænkning. Jeg har ved andre Leiligheder***) udtalt min Overbeviisning om Nødvendigheden af at bringe en større Eenhed og en bestemt, ved en fast

*) Blotte Textaftryk, i ethvert Tilfælde kun Udgaver til billig Priis, udfordres hertil.

***) Nemlig for dem alle undtagen Hebraisk og Mathematik, i hvilke jeg ikke tillroede mig Sagkundskab nok til at gøre det.

***) Især i Skriftet „Om det lærde Skolevæsen“ o. s. v. S. 476.

Man ordnet, Sammenhæng ind i Underviisningen end der, som jeg antager, hist og her findes i vore Skoler: jeg behøver derfor her ikke at motivere denne Sag videre, da jeg allerede før har sagt om den omtrent hvad jeg veed at sige. Jeg har der ligeledes yttret, at jeg antager, at denne Plan i sine Grundtræk og væsentlige Bestemmelser maa udgaae fra Rector, som den der bør styre og lede den hele Underviisning, imedens der dog baade i Enkelthederne og i den Maade, hvorpaa Planen søges realiseret, bør og kan lades Lærerenes Duffer og hele Individualitet saameget frit Raaderum, som han paa den ene Side fornuftigviis kan ønske, og som paa den anden Side kan bestaae med den tilbørlige Fasthed og Consequentis i Underviisningen. Jeg mener derfor, at en saadan Plan maa blive staaende ved en vis Almindelighed: ved de af mig udkastede Planer har dette saameget mere maattet være Tilfældet, som den største Deel af det nuværende Lærerpersonale fra Skoleaarets Begyndelse var fremmed for hinanden, ligesom en stor Deel af Disciplene vare nye; men at Omstændighederne og Personernes Individualitet ikke ganske tør overses ved saadanne Bestemmelser, hvad det Enkelte angaar, er klart. De gaae derfor nærmest ud paa at bestemme Hovedtrækkene i Skolens Fremgangsmaade og at afflikke Grændserne for ethvert Fags Fremstriden i de enkelte Klasser. Det følger imidlertid af sig selv, at disse Planer, som hver for sig i de mellemste Klasser forudsætte Disciple, der i de nederste ere underviste efter samme, i dette Aar ikke i alle Dele have kunnet følges, men at dette først da vil kunne stee fuldstændigen, naar de Disciple, som ere underviste efter samme, efterhaanden rykke op i Klasserne. Da saaledes endnu kun en utilstrækkelig Erfaring er vunden, vil det i Almindelighed heller ikke for næste

Har være betimeligt at optage i samme mere detaillerede Bestemmelser, men disse overlades endnu rigtigere til de Forhandlinger, som i Aarets Løb finde Sted i og udenfor Lærersforsamlingerne.

For nu at give et Afrids af de Grundsætninger, hvorefter i dette Aar er underviist, og hvorefter der i alt Bæsentligt fremdeles vil blive underviist i denne Skole, aftrykkes her de omtalte Planer, som, udfastede af mig, blev gjorte til Gjenstand for Lærernes Betænkninger og derefter bestemte at skulle følges, saavidt det i Aar var muligt. Ved at sammenligne disse med de nedenfor følgende Beretninger om det Læste, til hvilke efter mit Tnske de fleste Lærere have søiet en Skildring af deres Fremgangsmaade, vil man erholde en Oversigt over det, der i Aar er udrettet, ligesom Forældre, hvis Børn forberedes til Optagelse i denne Skole, heri ville finde den fornødne Veiledning.

Dan sk.

I Al. (5 Timer ugentligen.) Underviisningen*) bør være reen praktisk, og ingen Grammatik læses i systematisk Sammenhæng. Den bør gaae ud paa: 1) Practiske Øvelser i at a) tale rigtig^{**)}; hertil høre Øvelserne i at fremsige udvalgte prosaiske eller især poetiske Støkker, i at fortælle efter Læreren o. s. v.; b) læse færdigen og rigtig, hvilket opnaaes ogsaa ved at tale rigtig; dertil hører især Jagttagelse af den rigtige Betoning, hvortil udfordres en rigtig Opfattelse af Indholdet; c) skrive orthographisk rigtig. Det bedste Middel hertil er a) at tale rigtig; det understøttes ogsaa ved b) Udendagsstavning af og til, med vanskeligere Ord; c) Dictat (med rigtig Udvalg og stigende Vanskelighed), samt overhovedet ved Skriveøvelser. 2)

*) Jeg henviser herom til Rector Rielsens grundige Bemærkninger i Programmet fra Realskolen i Aarhus for 1841, og til mit Skrift „Om det lærde Skolevæsen o. s. v.“ S. 70 ff. 416 ff. Anhang XXIV ff.

**) Hvortil alle Lærerne i alle Fag bør søge at virke, se „Om det lærde Skolevæsen“ S. 70 f.

Bibringelsen og Indøvelsen af den almindelige Grammatik's Elementer d. e. a) Bekjendtskab med Sætningen og dens Dele, og de til Befæstelse heraf sigtende Øvelser i at opløse og variere, i at danne, udvide, sammendrage o. s. v. Sætninger; b) Bekjendtskab med Taledelene, deres Natur og Anvendelse; c) Kfterviisning (men reen empirisk) af, hvorledes Ordene ifølge deres forskjellige Stilling og Forhold antage forskjellige Former. Alt maa skee ad den analitiske Wei og for det Meste heuristisk. Et Hovedmiddel er en nøiagtig Interpretation af enhver læst Sætning. 3) Øvelser i at udtrykke sine Tanker skriftligen, men altid efter foregaaende Veiledning; Fortællinger efter Læreren's Foredrag eller efter noget Lært, Udarbeidelse af smaa Fortællinger med foregaaende Veiledning, ogsaa af Fabler under samme Betingelse, Beskrivelse af bekjendte Gjenstande, o. s. v., ere passende Emner for de ældre Disciple. De 6 første Lektionen i W. Borgens Veiledning til Underviisning i Moderemaaliet kunne bruges her. — Disciplene erholde, til Indenadlæsning en ikke for lang Lectie, som de maae øve sig hjemme i at oplæse, og i hvilken idetmindste Færdighed burde være opnaaet (Correcthed i Henseende til Betonning o. s. v. vil ikke opnaaes hos Alle). Anvendes den halve Time til Dølæsningen, kan den anden Halvdeel anvendes afveklende til de grammatiske og orthograpiske Øvelser; hertil regnes 2 Timer ugentligen. 1 Time bør have udenadlærte Vers: Resten af denne Time kan anvendes f. Ex. til at fortælle efter Læreren, mundtligen eller skriftligen. 2 Timer ugentligen maatte anvendes til de skriftlige Øvelser, d. e. til at gjennemgaae for Disciplene de af Læreren hjemmefra rettede Arbejder og til at give Veiledning for de næste.

II XI. Tildeels gaaer Underviisningen her ud paa det Samme, dog maa den grammatiske Kundskab her være kommen til et andet og høiere Trin, allerede ved Underviisningen i de fremmede Sprog. Den gaaer derfor ud paa: a) Befæstelse og Udvidelse af det foregaaende; Sikkerhed i Orthographien bør her opnaaes; b) Meddelelse af en sammenhængende Kundskab i Moderemaalets Grammatik; c) Øvelser i at læse og tale rigtigen (hvorfors ogsaa Vers læres udenad og fremsiges), og d) i at udtrykke sig skriftligen. Passende Emner ville være Fortællinger efter Læreren's mundtlige Foredrag eller efter noget Lært, f. Ex. af Cæsar eller af den Franke og Tydske Lærebog, Beskrivelser over Gjenstande, som dertil egne sig, Efterligning eller egen Opfindelse af Fabler, ogsaa stundom et vanskeligere Dictat, til andre Tider lette Opgaver, over hvilke Disciplene, efter foregaaendes

Veiledning og Underviisning af Læreren, kunne fremsætte deres Tanker. Af Borgens Veiledning o. s. v. paa de Sectionerne 7—16 meest for denne Klasse. III og IV Kl. I disse tvende Klasser gaaer Underoviisningen i Moderemaal et ikke blot ud paa at forstaae Disciplene Sikkerhed i dettes rigtige Brug, men tillige Færdighed i en klar, sammenhængende og forstandig Fremstilling af deres Tanker over en Gjenstand; tillige skulle de veiledes til nogen Kundskab om Litteraturen og til Smag for samme. Dvellerne i Oplæsning, baade af Prosa og Poesie, fortsættes. Ved de skriftlige Dveller er det i Almindelighed Regel, at Læreren veileder Disciplene til en rigtig Disposition af Emnet, førend dette kræves behandlet af dem. I begge Klasser skrive Disciplene, forsaavidt ikke Ferier forarsage en Formindskelse, 2 Afhandlinger om Maanedens, i III Klasse desuden*) 2 kortere Arbejder (som oftest historiske), af hvilke idetmindste det ene skrives i Timen paa Skolen. Af de 2de Afhandlinger i IV Kl. er den ene afvælsende en historisk eller en Religionsopgave, den anden en saakaldt fri Opgave. Af Borgens Veiledning læses i III Kl. 17—29 Sect., i IV Kl. Resten af Bogen, men saaledes, at Udvalgt forbigaaes eller dog ikke egentligen læres.

Latin.***)

Man bør ved Fordelingen af denne Underviisningsgjensstand, saavel som af de øvrige, arbejde derhen, at man ikke, af hvilke Grunde det end seer, gaaer raskest frem end det behøves. Hvad der behøves, maa udfindes ved at betragte noie deels det endelige Maal, man tilsidst vil opnaae, deels hvor Meget man i de øverste Klasser (hvor Disciplene forholdsviis kunne udholde mere Arbejde) uden for stor Anstrængelse kan udrette: deraf vil det da vise sig, hvor Meget man behøver at udrette i de nederste Klasser. Thi den rigtige Methode er ikke den, der stræber i Begyndelsen at ile raskest fremad og at tage Meget med, i det Haab, at en bestandig Repetition og Efterhjælp i de følgende Klasser skal erstatte den Mangel paa Nøiagtighed, med hvilken det Første blev lært, men den som omhyggeligen fuldender det lavere Cursus, førend den begynder paa det høiere. Efter vore Skolers nuværende Indretning vil for I Kl. det Etymologiske,

*) Hyppigere Dveller i at skrive anses her for nødvendige, allerede fordi stedse nogle Disciple vilde findes mindre sikre i Orthographien.

***) See „Om det lærde Skolevæsen,“ Anhang C. LXVI, hvor denne Plan er fuldstændigere udviklet.

for II og tildeels III Kl. det Syntaktiske, for Slutningen af III og for IV Kl. det Stilistiske være fremherskende.

I Kl. B. Her læres Formlæren indtil de regelmæssige Conjugationer incl., med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger o. D. En Elementarbog, til Indøvelse heraf, læses; men, da ingen af dem, vi have, giver Materiale nok, maa Læreren, idet han gjennemgaaer Lectien, øve Discipien i at oversætte, fra Latin til Dansk og omvendt, smaa Sætninger, som han foresiger ham, ogsaa i at danne saadanne selv, idet han giver ham Stoffet og Gloserne. Disse søges indprentede i Hukommelsen i saa stort Omfang som muligt. Ved Examinationen i Formerne spørger Læreren ikke, eller dog mindre hyppigen, med Formens Navn (f. Ex. hvad hedder amo i 3 Pers. Plur. af Perf. Ind. Act.?), men derimod med samme i dens Anvendelse d. e. dens Oversættelse i Moderemaal (f. Ex. hvad hedder „de have elsket“?). Dette er et Hovedmiddel til at bibringe Færdighed, Lethed og Sikkerhed i Formernes Anvendelse (Mere herom see „Om det l. Sk.“ S. 58 f.)

I Kl. A. Her repeteres og fuldendes Formlæren, paa samme Maade som i B, og med hyppig Indøvelse formedelst praktisk Anvendelse paa den der beskrevne Maade. Desuden læres nogle Begyndelsesgrunde af Syntaxen, om Subject og Prædicat. Som en Forberedelse for det næste Cursus, men reen praktisk (ved at give dem samme ligedanne paa Dansk), lader man Disciplene oversætte, mundtlig eller skriftlig, deels efter Læsebogen deels uden samme, Sætninger, hvori forekommer Acc. c. Inf., Participier, Gerundiv o. D., for derved baade at indøve disse Dele af Formlæren og gjøre dem fortrolige med sammes Anvendelse i Sætningerne, forinden de i det næste Cursus skulle lære, hvor og hvorfor de skulle anvendes. II Kl. Her begynder det syntaktiske Cursus. I B læres af Grammatikens Læren om Casus (Madvig § 206—317); dog med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger og Anmærkningsparagrafer og af enkelte andre Stykker. A skal foruden dette lære af det følgende Afsnit i Madvigs Gramm. de Hovedstykker, som antages bedst at kunne vælges for denne Klasse, nemlig § 352—355. 361. 371—376. 384—398. 411—420. 423—428. Det indrettes saaledes, at A til hver Time, i hvilken der læses Syntax, har samme Lectie som B (altsaa som Repetition), og desuden et passende Penjum i det her betegnede, samme tilhørende, Cursus. Endvidere repeteres Formlæren (uden tvivl beqvemst saaledes, at en kort Lectie, paa hvilken i det Høieste anvendes $\frac{1}{2}$ Time, have til hver Time, i hvilken der haves Læsning.) Ettil haves 3 Gange ugentligen, deraf i Almin-

delighed 2 Gange Fristtighen: i begge Afdelinger bør Læreren først have givet Disciplene fornøden Veiledning. 3 B læses Dornh's Chrestomathia Ciceroniana (see nedenfor), i A Cæsar, i begge tillige Noget af Phædrus. Extemporalier skrives saa ofte som man dertil kan vinde Tid. III Kl. Her fuldendes Læringen af Syntaxen, og Grammatiken læres fuldstændigéen forsaavidt som den overhovedet er bestemt til at læres; Disciplene gjøres bekendte med det Vigtigste af Læren om Stavelse-maalet og af Metriken, navnlig med Herametret. Her læses Cæsar, (2 til 8 Bøger), Ciceros Taler (c. 50 Cap.), Terent's (1 Com.), Ovid, cursorisk ogsaa Curtius eller Justinus. 3 Stile ugentligen, den ene mundtlig. Extemporalier af og til. IV Kl. Til Grammatik anvendes i Regelen ikke egne Timer, men den benyttes, for-medelt hyppige Henviisninger til den, stadig som et Hjælpe-middel ved Læringen og Stiiløvelserne. Ved Siden af den statariske Læring læses saa Meget cursorisk, som der kan vindes Tid til. Noget gennemgaaes heelt, af Andet kun de vanskelige Steder, det Øvrige slet ikke.

Græsk.

II Kl. B. (5 L.) Det Pensum, som her skal læres, er den regelmæssige Formlære indtil Verberne paa μ incl., indøvet ved Overjættelse af de hertil hørende Stykker i Langes Materialier. Forud for Underviisningen i Grammatik maa gaae flittig Øvelse i Oplæsning, understøttet ved Afstfrivning af Græsk, ved Dictat o. s. v.; ferend nogen Færdighed i at læse indenad er opnaaet, har ikke gaaes videre. 3 Skolen overhovedet læses efter Accenter. **A.** (5 L.) Det Meste af den øvrige Deel af Langes Materialier læses, baade de Græske og det Meste af de Danske Stykker; dernæst læres den Episke Dialect og indøves ved at læse omtrent 1 Bog af Homer. Flittig Øvelse i Oplæsning, navnlig af Homer; Dictat finder endnu af og til Sted. **III Kl.** (5 L.) Herodot eller Xenophon's Anabasis, eller en væsende Chrestomathie, dernæst 1 til 2 Bøger af Homer. Grammatiken indøves fuldstændigen, af Syntaxen læses i det Høieste enkelte Bemærkninger, for Fortolkningens Skyld; Partiklerne behandles dog her nøiagtigen **IV Kl.** (5 L.) Herodot, Xenophon's Memorabilia, Plato, med passende Afværling. Homer læses her, idetmindste for det Meste, uden at gennemgaaes, dog saaledes, at man ofte forud forklarer og behandler enkelte Steder eller Udtryk; dette skeer ligeledes ved andre Forfattere

Narligen bør af Homer læses 3 Bøger af Iliaden eller 4 af Odysseen, med Afvoerling, saaledes at de lære at kjende begge. Men foruden det, der læses statarisk, bør, efter Omstændighederne, stedse læses noget cursorisk (see ovenfor). Dvæle i at oversætte paa Latin bør finde Sted, naar Tiden tillader det. Syntaren læses heel og i Sammenhæng, i Begyndelsen af Skoleaaret; siden indøves den under Læsningen og ved Henviisning til samme.

I y d f f.

I Kl. (5 L. ugl. Et Hovedformaal er her at bibringe Disciplene en sikker og correct Udtale; dernæst nogen Oversættelse og Grammatik. Stundom anvendes Chorlæsning, hvorved Læreren forelæser et Par Linier, men i Begyndelsen hvert Ord for sig, høit, tydeligen og langsomt: Alle læse det efter i Chor, derpaa, stundom ogsaa først, Enkelte et Par Ord, for at prøve dem eller for først at øve de Svage. Af og til maae Disciplene afskrive Noget af et saadant oplæst Pensum hjemme og lære det udenad. Disse Dvæle i at oplæse, lære udenad, og afskrive fortsættes hele Aaret igjennem; efter f. Ex. 1ste Kvartal, eller senere, hvis Omstændighederne fræve det, begynder Oversættelsen at blive en Hovedgjenstand: Lectien læses for en Deel udenad (dog uden heri at gjøre Fordring paa streng Noiagtighed) og ved Retrovertering prøves Disciplene deri. Noget senere begynder Underviisningen i Grammatik: denne gaaer her ud paa Artiklen, Hjælpeverberne og de regelmæssige Verber, affirmativt og negativt, hvilke indøves practisk ved at spørge med den Danske Form o. s. v. (som i Latin). I det andet Aar fortsættes de samme Dvæle. Her læses saa raakt som muligt fremad i Læsebogen: Disciplene maae kunne Vocablerne i Lectien, og ved Retrovertering øves i at lære dem for en Deel udenad, idetmindste indvrente sig Talemaader o. D. I Grammatik læses her de uregelmæssige Verba, Pronomina, Talord; dette Pensum indøves practisk, deels ved Bresemanns Stiiløvelser, deels ved frie Dvæle. Til Dictat tages engang imellem en Time for begge Partier.

II Kl. (2 L.) 1 Time ugentligen anvendes til Læsning og de dermed forbundne Dvæle (Retrovertering, Exam. i Vocabler, Udenadlæren, Variering af forekommende Talemaader), 1 L. til Grammatik, Dictat o. s. v. Foruden Repetition af det i I Kl. Læste læses her: Declinationen af Substantiver og Adjectiver, Præpositionerne, Reglerne om Kjønnet. Dette Pen-

sum inddeles i to Cursus, hvoraf eet læses i hvert Aar, saaledes at øverste Partie tillige repeterer det i 1ste Aar Læste. Disse Dele af Grammatiken indøves practisk ved Bresemanns Stiiløvelser og ved frie Øvelser. Hvad der kan faaes tilovers af denne Time, anvendes til Dictat; ofte kan øverste Afdeling med Nytte skrive de i Bresemann mundtligen oversatte Stykker.

III Kl. (3 L.) Grammatikens Formlære repeteres hvert Aar; Syntaxen læses i to Cursus, eet hvert Aar, saa at A. repeterer ligesom i II Kl. Her læses Bresemann heelt eller næsten heelt. Retrovertering; Vocabler læres; overhovedet de samme Øvelser som i II Kl. Disciplene anføres til at udtrykke sig paa Lydsf derved, at Læreren fortæller dem, efter Omstændighederne flere Gange, korte og lette Fortællinger, som de da maae gjengive, og ved hvilke Læreren ved Spørgsmaal og Digressioner stræber at bringe dem til selo at fremføre Bemærkninger, Tillæg ell. D. Læreren bør i Almindelighed tale Lydsf til Disciplene.

IV Kl. (3 L.) Hele Grammatiken repeteres. Skriftlige og mundtlige extemporale Øvelser og Stile. Læsning især af poetiske Stykker. Extemporaloversættelse fra Lydsf. Fortællinger som i III Kl. Læreren taler stedse i Timen sproget; det er ønskeligt, om han kan faae Disciplene til at forsøge paa det Samme.

Fransø.

II Kl. B. (4 L.) Fremgangsmaaden er som ved Lydsf i I Kl.: kun maa her gaaes endnu langsommere frem, og nogle Regler for Udtalen meddeles (ved den blotte Øvelse bliver Sagen uden tvivl vanskeligere for Disciplene); Chorkæsning som i Lydsf, ligeledes Afskrivning og Udenadlæren; at skrive det Fransø udenad af og til er en nyttig Øvelse. I 1ste Halvaar oversættes (af Borrings Manuel des Enfants) kun Lidet, og en Deel deraf læres udenad som ved Lydsf. I 2det Halvaar oversættes Mere, men dog saaledes, at intet bestemt Quantum fastsættes, men at Udtale og Oplæsning endnu bliver Hovedsag. Af Grammatik læres Hjelpeverberne, Artiklen i Forbindelse med Substantiver, indøvet ved Jagersløvs „Materialier“ o. s. v. — A. (4 L.) Borrings Man. des Enf. læses heelt. Ved hyppig Retrovertering og Examination i Vocablerne læres en Deel af Lectien (o: især Talemaader og Ord) udenad: Disciplene øves i at anvende den erhvervede grammaticalske Kundskab ved at variere forekommende Sætninger overeensstemmende med dette Diemeed. Grammatik:

hele Formlæren, practisk indøvet ved „Materialierne“ og paa anden Maade; især indøves Verberne, affirmativt og negativt, ved at spørge med den Danske Form o. s. v. Dictat anvendes, saa ofte Tid findes dertil ved Slutningen af en Time, og af og til maa det stee. **III Kl.** (3 L.) *Abrégé du Voyage du jeune Anacharsis* læses her. Øvelse i at retrovertere o. s. v. som i II Kl. Syntax i et toaarsigt Coursus, saa at A. repeterer det i B. Læste (som ved Tydsk i II Kl.); den indøves ved et Udvalg af dertil hørende Exempler i Borrings Stiilevelser. Formlæren repeteres. Smaa Extemporalier og Dictat. **IV Kl.** Borrings *Etudes littéraires*, saavel den prosaiske som den poetiske Deel, deels til statarisk deels til curjorisk Læsning. De andre Øvelser foretages efter Leilighed; smaa Fortællinger som i Tydsk. Borrings Stiiløvelser bruges til mundtlig Øversættelse paa Fransk, saaledes, at hvert Aar een Række af Nummere (de lige eller de ulige) læses, om end just ikke heelt igjennem alle Exempler af hvert Nummer; desuden har øverste Partie til hver Stiiletime en skriftlig Stiil eller et Stykke af en anden Bog (ofte et fra Fransk oersat Skuespil), at oversætte mundtlig paa Fransk. Skriftlige og mundtlige Extemporalier. Sproget tales i Timen af Læreren.

Religion.

I Kl. (3 L.) Hvis det gik an formedelst det nødvendige Hensyn til Confirmationen og til det, som ved samme fordrer lært, vilde det vistnok være rigtigst, her kun at læse Bibelhistorie, og at indskrænke Underviisningen i Religion til Lærers mundtlige Foredrag, knyttet til Bibelhistorien og Bibellæsningen. Men da Balle's Lærebog maa læses her, begynder endtviol rigtigst med Læren om Gud, Synden og Syndstorfælselsen, Forsoningen: at begynde med 6te Capitel eller Vligtlæren, er neppe godt, fordi den ved denne Fremgangsmaade mangler sin rette Grundvold, den positive Christendom, og let lader Hjertet foldt. Til Bibellæsning vælges 1 og 2 Mosesbog, Josabog, Matthæi eller Marci Evangelium: dette fordeles paa det sædvanlige Coursus af 2 Aar, saa at hvert Aar læses Noget af begge Test. **II Kl.** (3 L.) Balle's Lærebog; Herslebs større Bibelhistorie, men med Forbigaaelse af endeel Detail. Bibellæsning: Udvalg af de øvrige historiske Skrifter i det gamle Test., enkelte Psalmer; Lucas Evangelium og Apostlenes Gjerninger (fordeelt paa et

toaarigt Cursus som i I Kl.). **III Kl.** (3 T.). Fogtmanns Lærebog og Herslebs Bibelhistorie: i hiin læses de samme Afsnit først som i Valles i I Kl. Bibellæsning: Stykker af Ordsprogene, af Propheterne; JohannesEvangelium og Brev, Jacobs Brev (samme Fordeling som i I og II Kl.). **IV Kl.** (3 T.). Bibellæsning: Fogtman og Hersleb. Hvis det er muligt, meddeles enkelte Hovedmomenter af den christelige Kirke- og Dogmehistorie. Bibellæsning: Stykker af Propheterne eller andre Skrifter i det gamle Testamente; nogle af Pauli Breve, dog ikke de væsentligste.

Historie.

I Kl. (2 T.) Rosods fragmentariske Historie læses i 2 Cursus, saaledes at Noget forbigaaes i begge, efter som Bogen indeholder for megen Detail. Derimod bør Læreren mundtlige Foredrag udbrede Liv og Interesse over de Hovedmomenter, der saaledes læses. **II Kl.** (2 T.) Her bør, i et toaarigt Cursus, læses den gamle Historie og Danmark's Hist., begge efter Rosods Udtoq, enten afvexlende hvert andet Aar, hvilket uden tvivl er det rigtigste, eller det Halve af begge i hvert Aar. I begge forbigaaes saa Meget, at dette Cursus uden Anstrængelse kan fuldendes i to Aar: især af den gamle Historie kan forbigaaes baade megen Detail i de vigtigere Dele. og hele Afsnit, f. Ex. de mindre Stater i Asien, de mindre efter 323 stiftede Riger, det Meste af de Romerske Keiseres Historie, endeligen Skildringen af Statsforfatningen og Culturen (dette tilhører en høiere Klasse). Klassens øverste Afdeling repeterer i Almindelighed det i det første Aar læste. **III Kl.** (3 T.) Her læses i et toaarigt Cursus de vigtigste Staters Historie, i Alm. i det ene Aar Frankrigs, Englands, Tysklands, i det andet Aar de nordlige og østlige Staters, begge Dele dog kun til 1789: af den nyeste Tids Historie, efter 1789, fjende Disciplene dog Hovedtrækkene fra den i I Kl. brugte Bog (ellers kunne de læse eller repetere dem her i samme Bog), den pragmatisk Behandling af dette Afsnit egner sig først for IV Kl. Mere end det her Angivne behøver ikke at læses i denne Kl., og der bør, af Hensyn til andre Fag, ikke stræbes efter at faae hele Bogen læst, inden Disciplene komme i IV Kl. Repetition som i II Kl. **IV Kl.** (3 T.) Pragmatisk og, formedelst Læreren Vejledning til samlede Oversigter, synchrønisk Behandling af hele Historien, fordeelt paa et toaarigt Cursus. Repetition som i II og III Kl.

Geographie.

I Kl. (3 T.) Ingerslevs korte Geographie i et dobbelt Cursus; i det første læses det med den større Skrift Trykte, i det andet det med den mindre. Men i begge forbigaaes, hvis det findes fornødent, saa Meget, at Disciplene uden Anstrængelse kunne lære det for hvert Aar bestemte Pensum med fuldkommen Sikkerhed og Fasthed. **II Kl.** (2 T.) Her læses endnu den samme Lærebog, men den udvides deels ved Læreren mundtlige Tillæg, deels ved at der i den større Lærebog læses en Deel af Indledningen, dernæst Danmark, Norge og Sverrig, desuden, efter Omstændighederne, enkelte andre Partier. Endvidere læses her, førend der begyndes paa den gamle Historie, Hovedmomenterne (ei Mere) af den gamle Geographie; men Italien, Grækenland og overhovedet Skuepladsen for den gamle Historie, forsaavidt den læses her, behandles udførligere. **III Kl.** (2 T.) Ingerslevs større Lærebog, Alt hvad der staaer med den større Tryk, d. e. næsten Alt af Beskrivelsen over Landenes physiske Beskaffenhed og det Meste af den politiske Geographie; kun Danmark og maastee Norge og Sverrig kunne læses heelt, ved de øvrige Lande vil det ikke være planmæssigt. **IV Kl.** (2 T.) Bogen læses fuldstændigen, ligeledes den gamle Geographie (i den for den gamle Historie bestemte ugentlige Time).

Om Underviisningen i indevarende Skoleaar.

Dansk. *)

I Kl. (5 T.) I denne Klasse læses ikke dansk Grammatik i Sammenhæng, men de grammatikalske Grundbegreber (om Taledele, Læren om Sætninger og Perioder) bibringes Disciplene under Læsningen, under Afbenyttelsen af Borgens Vejledning, samt naar jeg gjennemgaaer Stilene. Dansk Læsning have i een egen Time om Ugen (hidtil efter Molbechs, men for Fremtiden efter H. P. Holst's prosaiske Læsebog) og

*) Beretningen for dette Fag er affattet af Læreren, Cand. Wollc.

desuden i Slutningen af de for de Danske Vers og for Borgens Weil. bestemte Timer. Fremsigelse af Vers Hayes een Gang om Ugen; disse læres udenad. Gengang om Ugen bruges Borgens Veiledning, hvori de 6 første Lektionen ere indøvede som mundtlig Forstandsøvelse. Jeg gennemgaaer hver Gang et Stykke, som da bliver Lectie til næste Gang, eller jeg lader i Almindelighed de modnere og mere opvakte Disciple selv gennemgaae det under min Veiledning. Stil Hayes to Gange om Ugen, og bestaaer fornemmelig i Dictat. De af Disciplene, som endnu ere meget tilbage heri, har jeg i de sidste Maaneder af og til ladet skrive Stilen om og saaledes selv rette de af nuig med rødt Blæk understregede Feil. De Dyrige i Klassen, af hvilke Enkelte nu ei sjelden kunne levere et aldeles feilfrit Dictat, lader jeg til Afvoering nedskrive Et eller Andet paa egen Haand, en Fortælling, som de enten kjende iforveien (s. Ex. af Bibelhistorien), eller som jeg først fortæller dem, eller et Brev, en Beskrivelse, hvortil jeg opgiver dem Momenterne. Stilene i denne Klasse skrives næsten altid paa Skolen. **II A.** (2 L.) Nissens danske Grammatik er i afvigte Aar læst heelt igjennem. Det læses indøves ved grammatikalst Analyse under dansk Læsning (efter Holst's prosaiske Læsebog). Vers læres ogsaa i denne Klasse udenad (efter Holst's poetiske Læsebog). 3 Borgens Weil. er indøvet fra 7de til 16de Lektion inclusive, med Undtagelse af 14de Lektion (om Classification), hvis Gjenstand er forekommet mig for vidtløftig og indviklet til mundtlig Behandling, og endnu mindre egnet til derefter at udarbejde nogen egentlig Stil. Et Par af de øvrige Lektionen have frembudt endeel Banfeligheder for Disciplene, s. Ex. endeel af 7de, 8de og 15de Lektion, hvilken sidste (om Definitioner) for en Deel er

bleven behandlet skriftligt, ligesom 13de Lektion (Forandring af Poesie til Prosa) kun skriftligt. I det Hele synes mig disse Dvælseser dog at have afgivet et ret tilfredsstillende Resultat. Af Stile, hvilke i denne Klasse næsten bestandigt skrives hjemme, udarbejdes i Reglen een om Ugen. Dictat skrives ikke her; derimod Breve, Beskrivelser, fremdeles Oversættelser af Tydsk eller Latin, Omskrivning af Vers til Prosa, o. s. v. **III Kl. (2 L.)** I denne Klasse er benyttet Borgens Vejledning fra 17de til 20de Lektion incl., med Undtagelse af 19de Lektion (Fortælling efter Hukommelse), der synes mig mere at høre hjemme i 1ste og 2den Klasse, hvor jeg ogsaa har anstillet denne Dvælse. Den 20de Lect. (om uvidet Fortælling) samt de sidste af de anførte Lektioner har jeg ikke faaet saa tilfredsstillende benyttet til skriftlige Dvælseser, som jeg ønskede, og som jeg haaber at skulle vinde Tid til i det følgende Skoleaar. De Lektioner, jeg fornemmelig har gjort til Gjenstand for mundtligt Foredrag og Examination, ere den 22de (den gode Stiils Egenskaber), 23de og 24de (om Troper og Figurer). Vers oplæses i Holst's poetiske Læsebog, men læres ikke som forhen udenad, med mindre En eller Anden af egen Drift melder sig med et udenad lært Stykke; men Fordringerne til et correct og smagsfuldt Foredrag ere i denne Klasse naturligviis større. Ei heller vanskeligere prosaiske Stykker har jeg anseet det for overflødig at lade Disciplene i denne Klasse oplæse. I denne Klasse maae Disciplene antages for tilstrækkeligt forberedte til at begynde at skrive egentlige Udarbejdelser, hvortil større Selvvirksomhed udfordres; hvilken Bestjæftigelse jeg derfor allerede her har anseet for Hovedsagen i de danske Timer. Heri er gaaet frem efter den for dette Fag lagte Underviisningsplan. Undertiden

har jeg lad. t Disciplene udarbejde Afhandlinger efter Dispositioner, som ere opgivne i Borgens Veil. Overhovedet finde de størst Banffelighed i selv at udfaste Dispositioner, hvortil en endnu omhyggeligere Anviisning meddeles i **IV Klasse**. I det Hele foretages her de samme Dveller som i **III Kl.**, kun efter en høiere Maalestof. Af Borgens Veil. er her (foruden Repetition af Læren om Troper og Figurer) deels læst, deels efter Omstændighederne paa anden Maade benyttet fra 30te Lect. til Tillæget. *) Jeg søger i denne Klasse at bibringe Disciplene Kundskab til og Smag for vor Litteraturs æsthetiske Frembringelser, idet jeg deels lader Disciplene oplæse, deels selv oplæser for dem et eller andet fortrinligt Digterarbejde (hvilket sidste jeg ogsaa undertiden gjør i de andre Klasser i den Time, der er bestemt til Læsningen af Vers). Hertil har jeg da i denne Klasse ofte knyttet endeel fragmentariske Bemærkninger om Digterarterne, samt en og anden litterairhistorisk. **) I denne Klasse skrives to Afhandlinger om Maaneden, hvortil Themata opgives ligesom i **III Kl.**, saaledes at jeg selv altid opgiver og isorveien gennemgaaer den ene hver Maaned. Det gjælder her, som overhovedet i alle Klasserne, at jeg retter Stilene hjemme, nedskriver de fornødne Bemærkninger i Randen, og da i den næste Time gennemgaaer dem høit, imedens jeg saavidt muligt oplæser dem alle, i alt Fald de bedste og fletteste.

L a t i n.

I Kl. B. Formlæren indtil Conjugationerne incl. er læst (dog med Forbigaaelse af næsten alle Anmærkninger og ad-

*) Dette blev gennemgaaet med Disciplene, førend jeg blev Lærer.

**) Fra næste Aars Begyndelse vil blive benyttet Thortsens Litteraturhistorie.

stilligt Andet) og indøvet paa den i Planen betegnede Maade, navnlig ved Oversættelse fra Latin til Dansk, og omvendt, af et herpaa beregnet Udvalg af Exemplerne i Grotefend's Elementarvog. — A*) Ved Underviisningen i denne Klasse lægger jeg megen Vægt paa, at Oplæsningen bliver klar, tydelig og bestemt, hvorfor jeg ogsaa i Begyndelsen af Skoleaaret har, naar Leilighed gives, øvet Eleverne i at oplæse latinske Stykker af Læsebogen. Oversættelsen bliver holdt saa nær til de latinske Ord som muligt, men saaledes, at jeg tillige gjør opmærksom paa, hvorledes den latinske Udtryksmaade afviger fra den rigtige danske. Analysen strider saavidt muligt frem med Læsningen af Grammatiken, saaledes at det i Grammatiken sidst Læste meest indøves, og det tidligere Indøvede søges endydermere befæstet ved idelige Gjentakelser, for at Disciplen kan vinde Fasthed og Hurtighed i Anvendelsen af Formerne. Iøvrigt har jeg ved Læsningen af Læsebogen ikke indskrænket mig til at indøve det allerede af Grammatikens Formlære Læste, men jeg har tillige gjort opmærksom paa Meget, ikke blot af det som senere i Aarets Løb vilde blive læst i Klassen, men ogsaa paa Udskilligt af Casuslæren, der egentlig er bestemt for II Kl. B: ikke blot fordi Læsebogen syntes mig at opfordre dertil, men ogsaa fordi det forekom mig nyttigt, at man forbereder for det næste Aars Læsning, og fordi jeg troede herved at bane en naturlig og god Vej for Opfattelsen af Syntarens Regler, naar de i Forveien ligesom vare førte Disciplen imøde gennem Exempler, og derved ikke kom til at staa aldeles fremmede for ham. De daglige Pensa ere i Regelen altid først blevne gennemgaaede, undtages naar jeg un-

*) Beretningen for denne Kl. og for II Kl. A og B er affattet af Læreren, Cand. Sagemann.

vertiden lod Disciplene forberede sig selv paa egen Haand, hvor jeg sandt Stykket let nok dertil. Jeg har i Almindelighed ved at gjennemgaae Læsebogen fulgt den Methode, at lade alle Disciplene paa eengang oversætte, saavel fra Latin til Dansk som omvendt, under min Veiledning; stundom har jeg ogsaa ladet En af de Flinkere oversætte første Gang og da ladet en Anden gjentage det. Ogsaa Grammatiken er bleven gjennemgaaet i Forveien, førend den gaves som Lectie, som oftest paa en mere fri Maade, i det jeg søgte saavidt muligt i Timen at vubringe Disciplene Indholdet, dog saaledes, at hvor Bogens Udtryk syntes mig noget vanskelige for dem at forstaae, jeg der særskilt forklarede disse. Saa ofte Veilighed gaves, har jeg i Grammatiktimerne recapituleret det allerede Læste, eller anstillet mundtlige Dvølsøer med dem for at indøve Formerne.

Til lat. Stiil har i denne Klasse været ansat 2 Timer egentligen. Jeg har til disse Timer ladet Disciplene deels skriftligen oversætte de danske Stykker i Læsebogen, efterat de allerede tidligere mundtligen havde oversat dem som Lectie, deels har jeg ogsaa snart skriftligen, snart mundtligen — dog meest mundtligen — ladet dem oversætte forskjellige smaa af mig samlede danske Exempler, idet jeg da opskrev paa Tavlen de Orøer, som vare dem ubekjendte. Naar Dvølsøerne vare skriftlige, har jeg gjerne ladet Disciplene, den Ene efter den Anden, oplæse hvad han havde skrevet, og da ladet ham rette Feilene; mundtlige have Dvølsøerne i Almindelighed været trevne saaledes, at de Alle oversatte paa eengang under min Veiledning, hvorved hvert Exempel blev gjentaget 3 til 4 Gange; stundom ere Dvølsøerne ogsaa anstillede skiftevis mellem Disciplene.

II Kl. B. Dorphs Chrestomathia Ciceroniana S.
 1—55 (med Forbigaaelse af enkelte Stykker) og Phædrus
 Fab., 1, 1—23 ere læste. Oversættelsen er ogsaa her holdt
 saa nær til de latinske Ord som muligt. Saa ofte Tiden til-
 lod det, har jeg ladet Disciplene retrovertere det læste Pens-
 sum. Analysen skrider ogsaa her saavidt muligt frem med Læs-
 ningen af Grammatik; men som jeg i **I Kl. A** under Læs-
 ningen forberedede for denne Klasse's Pensum, Casuslæ-
 ren, saaledes har jeg her forberedt efter lignende Maa-
 lestok for de vigtigste Dele af Læren om Coniunctiv, Supinum,
 Gerundium og Participium, hvilke udgjøre det **II Kl. A** anviste
 Pensum. Died de foreløste Pensu i Læsebogen er i Alminde-
 lighed gaact frem som ved **I Kl. A**, i det jeg har ladet Di-
 sciplene selv oversætte under min Veiledning. I Gramma-
 tik er her læst Casuslæren og om Adjectiver og Pronominer.
 Formlæren er bleven repeteret ved smaa Lectier til de Timer,
 da vi havde Læsebog, og har ikke været forelæst uden i enkelte
 Tilfælde; Syntaxen har havt egne Timer og er altid bleven
 forelæst, saaledes at jeg valgte et Exempel, og ved Hjælp heraf
 med egne Ord vibragte Disciplene Regelen's Indhold, dernæst
 nøiagtigen gennemgik Bogens Ord og Udtryk. Af Stile have
 vi havt 2 skriftlige og 1 mundtlig ugentligen. Til de første
 har jeg givet som Opgaver smaa Exempler, som jeg hjemme
 optegnede, tildeels efter Borgens latinske Stiløvelser, og lod
 Disciplene affrive, imedens den øverste Afdelings Stile bleve
 gennemgaaede. Stilene ere blevene rettede hjemme hos mig,
 og jeg har da bestandig i Randen betegnet de Paragrapher af
 Grammatiken, som Disciplen havde syndet imod, hvilke han da
 siden maatte eftersee. For at forvisses om, at Disciplene lagde
 Mærke til Rettelserne i Stilen, ere Disciplene blevene forplig-

tede til i næste Stiletime at kunne gjøre Arbejde for Nettelserne og Bemærkningerne ved den i foregaaende Time gennemgaaede Stil*). Den mundtlige Stil have Disciplene altid maattet skrive, efterat den var bleven mundtlig gennemexamineret. Opgaverne til Stilene ere gjerne blevne gennemgaaede. Extemporal Stil er bleven skreven saa ofte som Leilighed gaves.

II Kl. A. Her er læst Cæsar *Bell. Gall. lib. V*; Phædrus *Fab. lib. 1 & 2*; i Grammatiken det i Planen Beteegnede (i Madvigs *Gr.* § 352—355. 361. 371—376. 384—398. 411—420. 423—428). Til Stiløvelserne ere Jøngers Leves Materialier benyttede. I Øvrigt som i **II Kl. B.**

III Kl. **) Da det blev anseet for hensigtsmæssigt, strax at indføre Madvigs Grammatik ogsaa i denne Klasse, var det af Bigtighed, at Disciplene saa snart som muligt kunde blive hjemme i den. Derfor bleve i den første Deel af Skolaaaret henvend 2 Maanedes udelukkende anvendte til at gennemgaae Ordbdannelselæren og det for **II Klasse** vedtagne syntactiske *Cursum*, Syntaxens 1ste Afsnit. Derpaa skredes først til Læsningen af Cæsar *Bell. Gall. lib. VII*, af hvilken lettere og Disciplene allerede temmelig bekjendte Forfatter der til hver Dag foresattes dem et Pensum, paa hvilket de selv maatte forberede sig. Under Examinationen indøvedes især det allerede læste Afsnit af Syntaxen; men Læsningen af den øvrige Syntax forberededes omhyggeligen ved stadige Henviisninger dertil; hvorvidt Disciplene havde tilegnet sig disse, blev siden prøvet ved Repetitionen i Slutningen af 1ste Semester. Af *Boiesens* romerske Antiquiteter læstes Afsnittet om Krigs-

*) Det Samme er vedtaget ved Stiløvelserne ogsaa i **III og IV Kl.** (S.)

**) Beretningen er affattet af Læreren, Mag. Wefenberg.

væsenet. Ved Siden af Cæsar (og de følgende Forfattere) fortsattes Læsningen af Syntaxen, hvorved der mere blev seet paa en rigtig Forstaaelse end paa en ordret Fremfsigen af Reglerne. Til den Ende blev ikke blot det lærte Exempel paa en Regel forklaret, men ogsaa de øvrige Exempler uden Forberedelse mundtlig overfattede fra Dansk til Latin. Efter Cæsar læstes Ciceros *Orationes Catilinae*, idet jeg, med de nødvendige historiske Dplysninger og stadige Henviisninger til Antiquiteterne og Grammatiken, gjennemgik et Pensum, som næste Time blev næiagtigen gennemexamineret. Paa lignende Maade bleve, efter at Presodien og det Nødvendige af Metriken var læst, udvalgte Stykker (efter Feldbauschs *Chrestomathie*) af *Dvids Metamorphoses* (c. 700 B.) gennemgaaede, under hvilken Læsning Grammatikens Bemærkninger om Digternes syntactiske Egenheder ideligen bleve benyttede, og Disciplene saavel øvedes i den egentlige Scansion, som bestandigen holdtes til en saadan Dplæsning, at Versemaallet tydeligen høretes. For Resten er der, saa ofte som Tiden tillod, af Disciplene krævet Regnskab for Ordnes (sikkre) Etymologie og oprindelige Betydning samt Forffjel fra andre Beslægtede. Hvad Oversættelsen angaaer, have Disciplene maattet give saa gode danske Bendinger som muligt, men uden altfor frie Omskrivninger. Til egentlig cursorisk Læsning har der, formedelst dette Aars store grammatiske Pensum, ikke været Tid. Af skriftlige Oversættelser af ulæste Stykker har Klaesen høvt nogle. De latinske Stile have været deels skriftlige (2 ugentligen), deels mundtlige (1 ugentl.) Af *Jungerslevs Materialier* (1ste Samling) har III A skriftlig gennemgaaet S. 148—182, 197—199, mundtlig S. 116—136; B S. 82—115 og S. 48—64. De mundtlige Stile ere den næsts

Dag indleverede skrevne. I de skriftlige har jeg hjemme med forskellige Mærker betegnet de forskellige Slags grammaticalste og lexicalste Feil. Disse have Disciplene, saa længe de indleverede deres Stile den foregaaende Aften, saa vidt muligt selv maattet rette, inden jeg gennemgik Stilen med dem i Stiiltimen; hvorfor der til Betegnelsen af de mindre eiensynlige Feil blev foiet Henviisning til Madvigs Gram. Nu, da Stilene først indleveres samme Dag, som de skulle gennemgaaes, lader jeg i Regelen Disciplene i Stiiltimen selv finde Feilene, idet jeg examinerende leder dem til at finde det Rigtige, og ved de vaanseligere Regler lader dem efterlæse i Grammatiken. Idet jeg gennemgaaer Stilen, tilføier jeg paa mange Steder den latinske Forfatters Text, hvøraf den er tagen, hvilken Disciplene da skrive til i Randen, ligesom jeg ogsaa gjør opmærksom paa andre synonyme Udtryksmaader.*) Ved de mundtlige Stiilevelser oversætter enhver af Disciplene et Stykke af det foresatte Pensum; kan han ikke selv rette de af ham begaaede Feil, opfordres en Anden dertil. Af skriftlige Extemporalstile har Klassen i Aar kun havt faa; til næste Aar vil der forhaabentligen kunne vindes mere Tid dertil: mundtlige ere paa den Maade, som ovenfor er antydet, bragte i Forbindelse med Grammatiklæsningen.

IV Kl. Her er læst: Virgil *Æneid.* lib. 1—3; Horats *Odd.* lib. 1 & 2; Cicero *de Officiis* lib. 1; Livius lib. IV; Sallust *Bell. Catil.*; cursoriff tillige Virgils *Ecl.* 1, 3, 4, 8, Terent's *Phormio*. Af disse er af Cicero og Horats det Meste gennemgaaet, dog kun de van-

*) Jeg gennemseer enten i samme eller inden næste Time enhver Discipels Stil, for at overbevise mig om, at alle Feil ere rettede og rigtigt rettede.

steligere Steder udførligen, og ofte kun en Deel af Lectien; af Virgil blev sædvanligen den halve Deel af Lectien (c. 100 Vers) giennemgaaet. Paa Livius og Sallust maatte Disciplene selv forberede sig. I Forbindelse med Læsningen af Livius, for en Deel ogsaa i egne Timer, er den største Deel af Boiesens Romerske Antiquiteter læst. Før der begyndtes paa Cicero de Off., meddeeltes Disciplene de fornødne Hovedmomenter af Philosophiens Historie og af de vigtigste philosophiske Systemer, til hvilke i Ciceros Skrifter saa jævnlig tages Hensyn. Jeg antager nemlig, at de ved en sammenhængende, skjøndt naturligtvis kortfattet, Oversigt herover lettere samle og bedre erindre det Hele, end naar den meddeles dem deelsvis, efterhaanden som der ved Læsningen er Anledning dertil. Denne Oversigt, som saaledes dannede en Indledning til Cicero de Off., dicteredes Disciplene i 2 til 3 Timer, hvorefter den blev Gjenstand for et yderligere oplysende og forklarende Foredrag. I dette Aar, da Grækenlands Historie er bleven læst, har hermed været forbunden den Bequemmelighed, at denne Oversigt, idetmindste i alle væsentlige Dele, efter de Grundsætninger, hvorefter jeg ønsker den gamle Historie behandlet i øverste Klasse (see ovenfor S 56) dog skulde være meddeelt ved Historien, saa at herved er virket Noget for begge Fag. For at Disciplene ogsaa i denne Klasse (hvilke Bogen ellers blev fremmed) kunde nyde Godt af den Understøttelse, som Madvig's Grammatik nu yder vore Disciple, baade til en forstandig og sammenhængende Betragtning af det grammatikalske Stof og til en lettere og sikrere Opbevarelse i Hukommelsen af de grammatikalske Bemærkninger og Regler, i Henseende til hvilke man før maatte forlade sig paa det mundtlige Foredrag alene (og

paa den derved nødvendig blevne hyppige Gjentakelse af samme), ere adskillige Timer blevne anvendte paa at læse en Deel af 2det Afsnit i Madvigs Grammatik. Før og under Læsningen af Digterne er det Fornødne af Prosodien og Metriken læst og indøvet; ved samme ere Disciplene tillige blevne stadigen henvisne til at hente de paa hvert Sted fornødne Dp-lysninger i Morfys's Mythologie. Ved Stiløvelserne (2 G. skriftlig, 1 G. mundtlig) har Fremgangsmaaden været som i III Kl., kun at de mundtlige Stile ikke tillige ere skrevne. Extemporalier skreves især i Begyndelsen af Aaret af og til. Een Gang maanedligen er skrevet en Version istedetfor en Stil.

Græsk.

II Kl. B.*) Efter de nødvendige Øvelser i at oplæse og skrive Græsk lærtes og indøvedes (ved Læsning af alle de græske og de fleste af de danske Læsestykker**) i 1ste Semester de attiste Declinations- og Comparationsformer, i 2det den attiste Conjugation indtil v. anomala og defectiva, af hvilke dog de i det Første forekommende lærtes af de fermere Disciple. II Kl. A. I det første Semester repeteredes Verberne paa ω og læstes de paa μ , samt de indledende Bemærkninger om verba anomala og defectiva tilligemed Afsnittet om Adverbier og Præpositioner. Zevnsides hermed gif Læsningen af de græske og danske Stykker i Langes Materialier indtil det 12te Stykke i blandede Exemppler. Ef-

*) Beretningen for denne Klasse, for II Kl. A. og III Kl. er affattet af Læreren, Mag. Wesenberg.

**) I II Kl. ere de græske Læsestykker forud gennemgaaede for Disciplene; de danske ere dem foresatte til Forberedelse paa egen Haand.

ter den mundtlige Examination blev de danske Stykker skriftlig oversatte, hvilke græske Smaastile bleve rettede og gennemgaaede omtrent paa samme Maade som de latinske Stile i III Kl. (Accentlæren blev ved disse Stile practisk forberedt). Den mundtlige Examination holdt sig endnu især til Formerne. I 2det Semester repeteredes den hele Formlære saaledes, at Accentlæren og de episke Former toges med. I Forbindelse dermed sattes Læsningen af Homer Odyss. 1ste Bog. Om Hexametret henvises til Madvigs lat. Gr.; om det Græske gives mundtlig de nødvendige Oplysninger. III Kl. Efter at have i Grammatiken gjort et foreløbigt Bekjendtskab med den ioniske Dialect, begyndte Disciplene med Herodot, hvoraf i 1ste Semester læstes 1, 65—90 og 170—216, samtidigen med den hele (ogsaa episke) Formlære indtil Ord-bannesselæren. Dernæst læstes i 2det Semester Homer Odyss. lib. 1 & 2. Ethvert Pensum i begge Forfattere blev oversat og gennemgaaet, førend det blev foresat Disciplene, idet de vanskelige Former og de fra Latinen meest afvigende syntactiske Constructioner bleve forklarede, de nødvendige lexicalske Bemærkninger og Realoplysninger (disse tildeels ved Henviisning til Boiesens Antiquiteter) givne. Ved Examinationen forbreedes Ombytning af de ioniske og episke Former med de attiske, Angivelse af et Ords attiske og episke Bøining, Regnskab for de forekommende anomale og defective Verbers brugelige Former (ofte i den i et Pensum brugte Person); kort, Indøvelsen af Formlæren (ogsaa Accentlæren) dreves saa meget som muligt uden utilbørlig Forsømmelse af de øvrige verbale og de reale Elementer. Homer oplæstes overensstemmende med Versemalet, hvis prosodiske Friheder mundtlig blev oplyst. IV Kl. Her er læst Ho-

mer *Iliad.* lib. 1—5; Herodot lib. 9; Xenophons *Memorabilia Socratis* lib. 2; *Platos Kriton*; cursorisk desuden Homer *Odyss.* lib. 9—12. Grammatikens Formlære er repeteret tvende Gange og stadigen indøvet ved Læsningen af Homer (til hvilken derfor i det hele Skoleaar er bleven anvendt 2 Timer ugentligen); Syntaxen er læst heel og i Sammenhæng i Begyndelsen af Skoleaaret, siden indøvet især ved Læsningen af Xenophon og Plato. Af Homer blev kun af og til Stykker gennemgaaede for Disciplene, af Herodot og Xenophon Endeel, af Plato næsten Alt. Ved enkelte Leiligheder henvistes Disciplene til at søge Dplysning i Voiesens Græske Antiquiteter.

Hebraisk.

III Kl. B. Lindbergs mindre Grammatik §§ 1—22; 1ste Mosebog Cap. 1. **III Kl. A.** Af Lindbergs mindre Grammatik hele Formlæren; 1ste Mosebog Cap. 1—9. **IV Kl. A.** 1ste Mosebog Cap. 16—30; hele 1ste Mosebog. Begge Afdelinger have læst hele Lindbergs Grammatik.

Tydske.

I Kl. B. Riises mindre Tydske Læsebog S. 1—45; af Hjorths (større) Grammatik Hjelpeverbene, desuden begge Conjugationerne. **A.** Riises Læsebog S. 1—94 og 130—208. Bresemanns Tydske Stiløvelser S. 1—6, til mundtlig Oversættelse; i Hjorths Grammatik Læren om Artiklerne og Declinationerne, om Adjectiverne, Pronominerne og begge Conjugationer. Begge Afdelinger ere af og til øvede i at retrovertere. **II Kl.** Hjorths Læsebog S. 19—26 og 91—125. Efter samme Forfatters Grammatik

er læst næsten hele Formlæren. Bresemanns Stiiløvelser S. 1—20 ere benyttede til mundtlige Stile, hvilke i Begyndelsen af Aaret bleve skrevne og af Læreren rettede, førend Disciplene havde dem som Lectie til mundtlig Doversættelse: siden blev i Almindelighed den modsatte Fremgangsmaade fulgt, at det opgivne Pensum blev mundtlig gennemexamineret og derpaa Doversættelsen nedskreven som en Stiil. Desuden ere enkelte andre Stile skrevne. **III Kl.** Hjorths Læsebog S. 5—16, 21—26, 91—115, 181—230. Af Hjorths Grammatik hele Formlæren undtagen Kjønreglerne fra „Endelsen“ af. Bresemanns Stiiløvelser S. 1—38 og 42—46, deels mundlig deels skriftlig. **IV Kl.** Hjorths Læsebog S. 410—419 og 445—600. Grammatikens Formlære, øverste Afdeling tillige Syntaxen. Grønbergs Stiiløvelser S. 1—15, og i den sidste halve Deel af Skoleaaret Bresemanns S. 1—90.

Fransf.

II Kl. B. Borring Manuel des Enfants S. 1—40. Borrings Grammatik fra Begyndelsen til de upersonlige Verber; de tilsvarende Stykker ere læste i Jngerølevs „Materialier til at indøve den Franske Formlære.“ **II Kl. A.** Borring Man. d. E. S. 22—114; Grammatiken indtil de uregelmæssige Verba af 3die Conjugation; de tilsvarende Stykker i „Materialerne“. **III Kl.** Abrégé du Voyage du jeune Anacharsis S. 1—15 og 36—88; af Grammatiken hele Formlæren og dermed tillige hele Jngerølevs „Materialier“; af Syntaxen desuden Læren om Artiklen, Substantiver og Adjectiver. **IV Kl.** Borrings Etudes littéraires partie en prose S. 88—141 og Et. litt. p. en vers S. 1—53. I Begyndelsen af Skoleaaret bleve, for at ind-

øve og befæste Formlæren, Ingerslevs „Materialier“ heelt gennemgaaede. Derpaa ere af Borrings Franske Stiilovelser alle de med ulige Numere betegnede Stykker (d. e. den halve Deel af Bogen) læste og mundtliggen oversatte, parallelt med Læsningen af Syntaxen, dog saaledes, at i en Deel af Stykkerne nogle Exempler bleve forbigaaede. Øverste Partie har, især saalænge „Materialierne“ læstes, til hver Time desuden skrevet en kort Stiil; siden blev af begge Partier en Deel af det Pensum, de havde for, tillige skrevet og rettet som skriftlig Stiil.

Religion.

I K. Balles Lærebog Cap. 1—3; Herslevs mindre Bibelhistorie, det nye Testamente. **II K.** Balles Lærebog Cap. 1—4; Herslevs større Bibelhistorie, de 4 første Perioder af det gamle Test. **III K.** Fogtmann's Lærebog forfra til § 54; Herslevs Bibelhistorie forfra til 3die Afdeling. **IV K.** Fogtmann's Lærebog fra § 59 til Bogens Ende: øverste P. desuden fra § 1 til § 59. Herslevs Bibelhistorie, det gamle Test.; øverste P. desuden det nye. Af det nye Testamente, læst i Grundsproget: Øverste Partie: Johannes Evangelium, Jacobs Brev og Johannes 3 Breve. Nederste P.: Mathæi Evangelium Cap. 1—24.

Bed Bibellæsningen er i den Deel af Skoleaaret, i hvilken samme har fundet Sted, læst med **I K.** Mathæi Evangelium Cap. 1—17, med **II K.** Lucas Evang. Cap. 1—11, med **III K.** Apostlenes Gjæringer, Cap. 1—17, med **IV K.** Brevene til Colosf. og Philipp.

Om samme har Læreren, Adj. Peth, til mig skriftligen ytret sig saaledes: „Hensigten med Bibellæsningen er dels at skaffe Disciplene et nyere Bekjendtskab med den hellige Skrift,

som Kilden for vor religiøse Kundskab, deels at bibringe dem Færdighed i at forstaae den bibelske Fremstilling og Udtryksmaade, og derved at sætte dem istand til at tilegne sig en grundigere og mere alsidig religiøs Dannelse. Ligesom altsaa uvidet Bekjendtskab til vore hellige Skrifter og Kjærlighed til samme have været Diemebet for de foretagne Bibellæsninger, saaledes have samme været indrettede i Dvereenstemmelse hermed. Ved at lade Disciplene selv stifteviis oplæse, forklare og udvikle det Læste, har jeg søgt at lede og skjærpe deres bibelske Fortolknings-Egne, udvide deres religiøse Blik og forhøie deres Interesse for det hellige Ord. Ligesom jeg, ved altid først at henvende mig til Klafsens øvrige Disciple, naar den Oplæsendes Forklaring ikke var tilfredsstillende, førend jeg selv afgav min Fortolking, har søgt at holde Alle i levende Deeltagelse i Sagen, saaledes har almindelig Interesse for denne Dvelse umiskjendelig viist sig saavel i de lavere som høiere Klasser. At mangt et, forhen ved Bibelhistorie og Lærebog bekjendt Skriftsted, ved at sees i sin Sammenhæng og ydre Anledning, bedre forstaaes og erindres, er et Gode, som Bibellæsningen ikke kan andet end føre med sig, ligesom i det Hele derved hanes Veien til en selvstændigere Sammenligning imellem det fra andre Kilder Modtagne og Bibelens egen Indhold, hvorved saavel Tænksomheden som Grundigheden i den religiøse Dverbeviisning befordres, ligesom og større Færdighed i at udtale sig angaaende religiøse Materier derved opnaaes.

Jeg kan følgerlig som Religions-Lærer ikke andet end være meget glad ved den indførte Bibellæsning, om hvis Hensigtsmæssighed og Betsignelse jeg er fuldkommen overbevist; men mau herhos kun beklage, at de til Religions-Underviisningen

indrømmede Timer, navnlig i øverste Klasse, hvor den ene Time om Ugen medgaaer til Bibelhistorie og det nye Test. i Grundsproget, ikke ganske have kunnet afgive den ønskelige Tid til samme."

Historie.

I Kl. Kosfods fragmentariske Historie fra Begyndelsen til Epaminondas; det øverste Partie desuden fra Philip af Mæcedonien til Calmarunionens Ophævelse. **II Kl.** Mæcedoniens og Roms Historie indtil 192 efter Chr. F.; Danmarks og Norges Historie indtil 1397, Alt efter Kosfods „Udtog“ af Historien. **III Kl.** Frankrig, England og Tydskland indtil 1789, desuden Polen og Preussen. Af den gamle Historie Grækenland fra 404, samt Mæcedonien. **IV Kl.** Gammel Historie: Kosfods større Lærebog, udg. af Langberg, forfra indtil Mæcedonien; det øverste Partie har repeteret det Dvrigte. Under Læsningen er hist og her Noget af den overflødige Detail, som Bogen indeholder, forbigaaet: derimod er til samme føiet Benyttelsen af Boiesens Græske Antiquiteter, som indeholdende en fuldstændigere Skildring af Statsformerne og af det hele offentlige Liv, hvilket Kosfods Bog mere berører end udvikler: dog bliver ogsaa i Boiesens Bog Udskiligt forbigaaet, da den, imedens den hist og her lader savne en ønskelig Oplysning, i det Hele synes mig at indeholde en saa stor Mængde Detail, som ingenlunde bør læres (hvortil den vel heller ikke er af Forfatteren bestemt). — Nye Historie: Danmarks Historie indtil 1533 efter Allens Haandbog*); det Dvrigt af Danmark, Norge, Sverrig, Rus-

*) Denne Bog, som just er vel stiftet til at vække Disciplenes Interesse for Fædrelandets Historie, hvilken jeg ønskede at

land og de øvrige Østeuropæiske samt de Asiatiske Stater, dernæst Frankrig fra 1664, efter Kosob's større Lærebog (Disciplene, som ere i denne Kl., havde hidtil brugt denne Bog og vilde derfor helst beholde den; for Fremtiden vil ogsaa her „Udtoget“ blive brugt). Dimittenderne have læst det Hele.

Geographie.

I Kl. Ingerslevs korte Geographie forfra indtil Africa. **II Kl.** Indledning til Europa, Danmark, Norge og Sverrig efter Ingerslevs større Lærebog, Resten af Europa efter den mindre. **III Kl.** Efter Ingerslevs større Lærebog: Polen, Preussen, Tydskland, Østerrig, Schweiz, Italien, Tyrkiet; Sydameric. **IV Kl.** Nederste Partie: Efter samme Lærebog forfra indtil Asien. Øverste Partie: efter samme Lærebog forfra indtil Portugal, samt America; efter Riise's Geographie (som Disciplene tidligere havde læst) det Øvrige. Den gamle Geographie er læst i de for den gamle Historie bestemte Timer.

Mathematisk og Regning.*)

I Kl. (4 Regnetimer egentlig). I denne Klasse have de fleste Disciple lært og indøvet „de fire Regningsarter med Brøk,“ samt Brugen af Parttagning, saavel i benævnte som ubenævnte Tal. I Hovedregningstimerne (1 Time egentlig) ere Methoderne blevne gjennemgaaede, efter Mundt's

føre dem til at kjende i større Omfang og paa en anden Maade, end det ved de hidtil brugelige Lærebøger var muligt, er bestemt til at læses i IV Kl. i et toaarigt Curfus. At forresten ikke Alt i samme bliver lært, følger af sig selv.

*) Beretningen er affattet af Læreren, Cand. Kæroth.

Regnebog lærte, og ved lette Exempler indøvede, førend man er gaaet over til de mere complicerede Exempler, som regnes paa Tavle; tillige er i disse Timer gjort opmærksom paa de Lettelser og Gjenveie, der kunne benyttes ved Hovedregning. De saa Disciple, som ikke kunde følge med, ere øvede i de 4 Regningsarter med hele benævnte Tal. — II Kl. B. (Regning 2 Timer, Arithmetik 2 Timer ugentlig). Af Regnetimerne har hver fjerde været benyttet ligesom Hovedregningstimerne i 1ste Klasse. Disciplene have lært og indøvet Regningsarterne med Brøk; To, som vare betydelig tilbage ved Underviisningens Begyndelse, have kun naaet til Multiplication. I Arithmetik er der lagt Vind paa at gjøre Disciplene fortrolige med Bogstavskræftelser, deres Betydning og Beviisførelse. I Bergs Arithmetik (2den Udgave) er, med Undtagelse af de vanskelige Steber, læst til Cap. 2 § 6. Et egentligt Foredrag af det nye Pensum har kun sjældent fundet Sted, men Disciplene ere saa vidt muligt ledede til selv at gennemgaae det. Derved erholder Discipelen formeentligen den nødvendige Tillid til sig selv, at han kan lære Mathematik (Mange troe det Modsatte, og undlade derfor at gjøre sig Umage for at lære den); han anføres ogsaa derved til hjemme at læse paa den rette Maade, og Opmærksomheden holdes bedre spændt under Foredraget, fordi Enhver kan vente at komme til at svare paa det, den foredragende Discipel ikke selv kan finde ud af. — II Kl. A. (Regning 1 Time, Arithmetik 2 T., Geometrie 1 Time ugentlig). Her er læst de 4 første Capitler af Bergs Mathematik (2den Udg.), samt de Ufsnit længere hen i Bogen, der indeholde practiske Regler for hvad der i hine 4 Capitler er lært. I denne Klasse begyndes paa Geometrie, og er læst indtil 2det Capitel i Sven-

ningens Geometrie. Hvad der er sagt om Foredraget i forrige Klasse, gjælder endnu mere her, da saa at sige Intet er foredraget af mig alene. Disciplene ere i Geometrien anførte til at finde andre Beviser foruden dem, Bogen indeholder, derved at jeg (eller de selv) forandrer Præparationen; men sevnstides hermed er ogsaa gjort opmærksom paa Sætningernes Ordensfølge, og Disciplene maac gjøre Rede for, hvilken Plads en saadan paa anden Maade beviist Sætning kan have i det Hele. — Den ugentlige Regnetime er benyttet til Dvælses i Brøkfregning, Bogstavregning og stundom til Hovedregning. — **III Kl.** Svenningsens Geometrie have Alle læst til Ade Cap. I Bergs Mathematik (2den Udg.) have de Ældre læst til „om brudne Potenser,“ de Yngre til Cap. 3, om negative Stavelser, samt de Afsnit bag i Bogen, der have Hensyn til algebræist Regning. — **IV Kl.** Dimittenderne have repeteret Svenningsens Geometrie til Trigonometrien, og Bergs Mathematik (ældre Udg.), med Undtagelse af Rjedebrok og ubestemte Ligninger samt enkelte Paragrapher, indtil „Combinationer“ o. s. v. De Yngre have læst fra Cap. 6—8 i Svenningsens Geometrie samt repeteret det Foregaaende; i Bergs Mathematik (ældre Udg.) have de læst fra „Ligninger“ det Samme som Dimittenderne, samt repeteret det Foregaaende.

I Overensstemmelse med mit derom gjorte Forslag har under 13de August d. A. den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Stoler samtykket i, at der fra næste Skoleaars Begyndelse indføres i denne Skole Underviisning i Naturhistorie og overdrages til polyt. Cand. Eckeroth. For det Første vil denne Underviisning blive indskrænket til de to nederste Klasser og der erholde i hver 2 Timer: med Li-

den, efter som Disciple, der have nydt samme i de nederste Klasser, rykke op i III, vil den formodentligen blive udvidet ogsaa til III og IV, og der, om muligt, erholde ligeledes 2 Timer i hver; med Tiden vil den der, haabe vi, tillige erholde den Udvidelse, at enkelte dertil skikkede Afsnit af Naturlæren foredrages for Disciplene. Ligeledes vil med Tiden, af den samme Lærer, en noget udvidet Underviisning i den mathematisk Geographie blive meddeelt i IV, til hvilken dog ikke vil behøves mange særskilte Timer. Den nævnte Underviisning i Naturhistorie vil for det Første vorde fordeelt saaledes, at der i I Kl. B læses Indledningen og Pattedyrene, i I Kl. A Indledningen*), Fuglene og Krybdyrene; i II Kl. B Resten af Zoologien, i II A Botaniken; i III Kl. vil, saalænge man der endnu ikke har Disciple, der have gennemgaaet det her nævnte fireaarige Cursus, Tiden blive anvendt til at læse Det af samme, som Disciplene ved Opflyttelsen i denne Klasse endnu ikke have læst. Som Lærebog vil blive benyttet: Kortfattet Lærebog i Zoologie og Botanik af Bramsen og Dreyer. Tiden til denne nye Underviisningsgjenstand er erholdt derved, at der er taget 1 T. fra Latin, 1 T. fra Lybst i I Kl., og i II Kl. 1 T. fra Latin, 1 T. fra Græsk: en Formindskelse, som kan taales, fordi nu Klassernes tvende Afdelinger heri have særskilte Timer (i II Kl. ville de blive adskilte i 6 istedetfor hidtil i 4 T.). — Med Fagenes Fordeling paa Lærerne vil fra næste Skoleaars Begyndelse ske den Forandring, at Adj. Reisz overtager Underviisningen i Kalligraphie i samtlige Klasser, hvilken hidtil besørgees af Lærerne Eck-

*) For de nye Disciples Skyld vil det være nødvendigt, ligesom det i sig selv er gavnligt, at repetere denne hvert Aar i I Kl.

rotz og Wollé, hvorimod Cand. Wollé overtager Underviisningen i Tydsk i I og II Kl., som hidtil besørge des af Adj. Reisz.

J Henføende til Lære- og Læse bøger vil, ligeledes fra næste Skoleaars Begyndelse, see den Forandring, at i I Kl. ved Underviisningen i Dansk, istedetfor Molbechs Læsebog, som allerede er de fleste Disciple bekendt, naar de optages i Skolen, benyttes, som i de øvrige Klasser, Holst's profaiske Læsebog, og i IV Kl. tillige Thortsens Haandbog i Litteraturhistorien, og at ved Underviisningen i Latin i II Kl. B. W. Borgens Latinste Læsebog (de sammenhængende Stykker) afløser Dorphs Chrestomathia Ciceroniana.

For Fuldstændighedens Skyld tilføies her Dplysning om enkelte Foranstaltninger, hvorved man har meent, at deels Skolens opdragende og undervisende Virksomhed overhovedet kunde understøttes, deels den daglige Orden fuldstændigere overholdes *).

Disciplene ere paa Skolen, overeensstemmende med Anordningerne, under bestandigt Tilsyn. Skoleværelserne aabnes $\frac{1}{4}$ T. før Underviisningens Begyndelse, for at Disciplene i denne Tid kunne samles: en Lærer er da steds tilstede, for at paasee, at Enhver sætter sig paa sin Plads og forbliver der, som ogsaa, at ingen usømmelig Raaben og Støien finder Sted.

*) De omtales her, fordi det er mit Ønske at give Forældre og andre Bedkommende, overhovedet Enhver, som interesserer sig for Skolen, et saa fuldstændigt Billede som muligt af sammes indre Forfatning; ogsaa fordi de ved denne Skole forhen kun tildeels fandt Sted. Forresten indeholde de Intet, som ikke allerede er indført i adskillige andre Skoler: navnlig har jeg angaaende Forskrifterne for Duxerne med Nytte indhentet Dplysninger fra et Par af mine Colleger.

I Frihedsquarteret maae alle Disciplene gaae paa Legepladsen, og det tilstedes Ingen (undtagen i Sygdomstilfælde) at blive tilbage i Klasserne, endnu mindre at forlade Gaarden uden den inspicerende Lærers Tilladelse. Naar Veiret ikke tillod Dpholdet i Gaarden, bleve Disciplene i afvigte Vinter samlede i de to største ved Siden af hinanden liggende Klasser, under Opsyn af Læreren: fra næste Skoleaars Begyndelse vil i dette Tiemeed den nye Gymnastiksal kunne benyttes. Den her nævnte Inspection er fordeelt ligeligen paa alle Lærerne.

Disciplene omslyttes hver Maaned, efter deres Charakterer; Censuren og den i Forbindelse dermed staaende Omflytning bekendtgjeres hver Maaned af Rector i en Forsamling af den hele Skole, ved hvilken Leilighed tillige meddeles enhver enkelt Discipel den Roes eller Dadel, Dymuntring eller Advarsel, som han efter Lærernes i den foregaaende Lærersfor samling *) udtalte Overbeviisning fortjener: ogsaa almindelige Bemærkninger over Klasserne eller over samtlige Disciple, Erindringer og Forskrifter, fremsføres ved denne Leilighed. Dpførselscharaktererne have vi ikke ladet faae nogen Indflydelse ved den maanedlige Sammenregning af Charaktererne, fordi det synes misligt, at regne en Charakter for Dpførsel med iblandt de Charakterer, der skulle betegne Resultatet af Disciplens Fremgang i Kundskab: derimod er det vedtaget, at enhver Discipel, som for Dpførsel har Charakteren tg. eller derunder, ved den maanedlige Censur fremkaldes for Rector og i Skolens Nærværelse erholder en Jrettesættelse **), samt desuden i den næste Maaned, eller en Deel af samme, sættes nederst i Klassen.

*) Lærersfor samlinger holdes regelmæssigen ved hver Maaned's Udgang, og desuden af og til, naar dertil Anledning gives.

***) Efter Omstændighederne naturligviis tillige Straf.

Til at vedligeholde den tilbørlige Orden i de mange Enkeltheder, som høre til en Skoles daglige Virksomhed, vil man ikke kunne undvære nogen Understøttelse af Disciplene, som da Erfaring lærer, at Ordenen i ethvert Samsund bedst vedligeholdes derved, at man stræber tillige at benytte sammes egne Medlemmer til dette Niemeed. I mange Skoler har hidtil den øverste Discipel i Klasserne maattet besørge Adskilligt, som henhører hertil: men det synes ikke billigt, at han skal ene have dette Hverv, hvoraf desuden følger, at Duxens Plads bliver ligesaa meget en besværlig som en hæderlig. For paa den ene Side at lade ham beholde den Autoritet, han som Klassens Repræsentant bør have, og paa den anden Side at vænne alle Disciplene desto bedre til Orden derved, at det til en Tid bliver dem selv paalagt at overholde den, har jeg, efter nogle andre Skolers Exempel, fra 1ste April d. A. fastsat nærmere Bestemmelser for denne Sag ved den Instrux for „Duxerne“ og „Ordensduxerne“, som her aftrykkes:

A.

- a) Duxen paalægger i Almindelighed det nærmeste Ansvar for Klassen, saa ofte som af en eller anden Grund en Læret ikke er tilstede: og, ligesom han i denne Henseende er ansvarlig for Klassen, saaledes er han ogsaa berettiget til at fordrø af de øvrige Disciple, at de iagttage, hvad han under saadanne Omstændigheder finder sig foranlediget til at foreskrive eller erindre. Til den Ende stiller han sig, hvis der er Anledning dertil, saasnart Læreren ikke er tilstede i Klassen, paa Kathedret, for desto bedre at kunne oversee Klassen. Hvad der i denne hans Inspectionstid maatte forefalde og dertil egne sig, altsaa enhver indtruffen Uorden, eller Ulydighed imod ham fra en anden Discipels Side, anmelder han ved Underviisningstidens Slutning baade for Rector og for vedkommende Klasselærer.
- b) Hvis det ved en eller anden Omstændighed (f. Ex. en uventet indtræffende Forstyrrelse, Estermiddagsfrihed ell. d.) hør-

virkes, at Klassen ei har erhøldt en Lectie foresat, eller overhovedet er i nogen Uvisshed om sin Pligt, da bør han forstaae fornøden Underretning, og, hvis dette ikke lader sig gjøre, bestemme efter bedste Indsigt en Lectie, saa at han sørger for, at heraf ingen Forsømmelse opstaaer. De andre Disciple skulle rette sig efter hans Bestemmelse.

- c) Han holder Liste over Ordensdixerne, constituerer i disses Forsald og har Tilsyn med dem under Klasselæreren og Rector.
- d) Hvis Disciplene ved Timens Slutning ikke ere bekendte med de dem i samme tildeelte Charakterer, skal han, inden Underviisningen i næste Time begynder, sige dem samme; men derimod paasee, at heller ikke i denne Anledning nogen anden Discipel forlader sin Plads.
- e) Han modtager ved hver Maanedes Udgang, naar Charakterbøgerne have været leverede Disciplene til Foreviisning for deres Forældre eller Bærger, disse Charakterbøger igjen af Disciplene, og anmelder for Rector, naar enten Foreviisningspaategning mangler, eller samme er ledsaget af nogen Bemærkning eller Uttring af den, hvem Charakterbogen er foreviist.
- f) De under a anførte Forfrister gjelde ogsaa for den øverste Discipel i hver Afdeling i Underviisningen i Sang, Gymnastik og Tegning.

B.

- a) Ordensdux bliver enhver Discipel, med Undtagelse af Duxen, som ikke tillige kan være Ordensdux, stiftet i en Uge.
- b) Han møder i Klassen 10 Minuter før Timen, udtager Skrive- Tegne- o. s. v. Bøger, forsuavidt dette behøves, ligeledes Vandfarter, og sørger for, at alt Sligt er i behørig Orden og i Timens Begyndelse strax og uden Ophold kan omdeles af ham: det Samme gjelder om Kridt og Svamp. Dernæst bringer han ved Timens Slutning igjen alt Dette paa sin Plads. Til den Ende har han Nøglerne til de Skabe og Skuffer, hvori disse Ting gjemmes.
- c) Han paaseer, at der altid paa Kathedret til Lærernes Brug henligger en vel skaaren og i enhver Henseende anstændigt udseende Pen; samme modtager han af Klasselæreren, som gjemmer Forraadet i Kathedret. Ligeledes underretter han Detellen om, naar der mangler Blæk i Klassen.

- d) Han sørger for, at efter Disciplenes Bortgang ved Slutningen af Underviisningstiden Intet henligger paa Bordene eller Bænkene. Til den Ende forlader han selv Klasse, erindrer sine Kammerater, ved deres Bortgang, om at gemme eller medtage Alt; hvad der desuagtet maatte blive af en eller anden Discipel glemt, gemmer han indtil næste Time, og anmelder for Klasselæreren den Discipel, som heri vedvarende viser sig uordentlig. Paa Opfordring maa han stedse herom kunne give Rector fornøden Underretning.
- e) Han vaager over, at Ingen beskadiger Borde og Bænke, spilder Blæk, kaster Papiirstumper paa Gulvet eller desl., og anmelder strax for Klasselæreren og Rector den Discipel, som heri gjør sig værdig til Paatale.
- f) Det paaligger ham at bringe og hente Stilebøger til og fra vedkommende Lærere. Er det fornødent, kan han hertil erholde en Medhjælper, hvilken Forretning skifteviis fordeles paa alle Disciplene.
- g) Viser en Discipel sig formedelsk Uorden usikkert til at være Ordensdux, da skal han, for at afvænes hermed, og for at dannes til at kunne, lige med de øvrige Disciple, overtage dette Hverv, i to Uger udføre alle de et Ordensdux paaliggende Forretninger under Tilsyn af den i Ordenen følgende, saaledes at denne selv Intet udfører, men lader det under hans Opsyn Gaae udføre Alt efter hans Anviisning og Forskrift.

Ogsaa en anden Foranstaltning, som, hvor den tilbørligen afbenyttes, og ellers Intet, af hvilken Art det end er, forfyrrer dens heldbringende Indflydelse, nupaatvivseligen kan stifte meget Godt, blev fra samme Tid sat i Værk, idet man besluttede en Efterligning af det i adskillige Lydske Skoler indførte Ordinariat. Til Klasselærer eller Ordinarius skulde, saavidt det var muligt og efter andre Hensyn tilraadeligt, vælges den Lærer, som har et overveieende Antal af Underviisningstimer i en Klasse. Han skulde i Almindelighed antage sig Klases Disciple med en saa vidtstrakt og saameget i det Enkelte gaende Omsorg, som Omstændighederne vilde tillade. Han skulde ikke alene overhovedet vaage om

deres Dpførsel paa Skolen, og ved Formaninger og Dymun-
 tringer stræbe at virke paa dem til det Gode, men ogsaa spe-
 cielt antage sig den enkelte Discipel, og benytte sit nærmere
 Bekjendtskab til at indvirke paa hans Gemyt til dets For-
 bedring og Forædling. Ligeledes vilde et saa omhyggeligt Til-
 syn, som det er ham muligt at føre, med Disciplenes Dpfør-
 sel udenfor Skolen være en vigtig Gjenstand for hans Be-
 stræbelser. Han bør især paasee Ordenen i sin Klasse, og
 fører derfor det nærmeste Tilsyn med Duxen og Ordensduxen
 (see Instr.). Han stræber fornemmeligen at vinde Disciple-
 nes Fortrolighed, saaledes at de forebringe ham deres Dø-
 ster og Begjeringer, hvorpaa han, hvis fornødent er, foredra-
 ger disse for Rector: navnlig søger han at skaffe sig Under-
 retning om den Maade, paa hvilken det Arbejde, som kræves
af Disciplene, er fordeelt paa de forskjellige Dage i Ugen, og
 stræber, ved Forhandlinger med Rector og Lærere, at virke
 derhen, at en rigtig og saavidt muligt ligelig Fordeling kan
 finde Sted. For at Klasse læreren kan i alle Maader opfylde
 sit vigtige og vanskelige Kald, bør de øvrige Lærere stadigen
 meddele ham Alt, hvad der om hans Klasses Disciple er at
 bemærke, og ved hvilket han navnlig kunde finde Anledning
 til at foretage Noget; ligesom overhovedet denne hele Foran-
 staltning vil finde sin bedste Betsignelse derved, at alle Lærerne
 gjenfædigt arbejde til det, som herved er tilfattet, en større
 Sammenhæng i Skolens opdragende Virksomhed og et om-
 hyggeligere Tilsyn med den enkelte Discipel. Til Ordinarius
 for IV Kl. bestemtes herefter Rector, for III Kl. Mag. We-
 senberg, for II Kl. Adj. Reisz, for I Kl. Adj. Letz.

Naar de daglige Underviisningstimers Antal indskrænkes til
 6, hvilket af andre Grunde bør skee, vil der, undtagen i I

Klasse, kun sjældent levnes Tid til skriftlige Arbejders, navnlig den latinske Stiles, Udarbejdelse paa Skolen, men de maae i Almindelighed skrives hjemme. Paa denne Maade kan man ikke sikke sig for, at ikke en og anden Discipel erholder en Hjælp, som forskaffer ham en bedre Charakter, end han fortjener. Hvorvel nu de fleste Disciple snart vilde lære at indsee, at der i Virkeligheden skeer dem en maadelig Tjeneste ved denne Hjælp, og omenndstjondt jeg derfor ingenlunde frygter for, at de fleste skulle lade sig forlede til Benyttelsen af en saadan: saa er det dog vigtigt at gjøre hvad der er muligt, for at forhindre, at ikke de Enkelte, for hvem Fristelsen vilde være for stor, derved kunne blive ansete for fermere end de ere. Til den Ende bliver een Dag maanedligen den sædvanlige Underviisning suspenderet, og Disciplene af de tre øverste Klasser udarbejde da paa Skolen og under behørig Tilfyn skriftlige Arbejder, især latinske Stile og Danske Udarbejdelser, dog ogsaa andre med passende Afvevling.

Efter mit derom gjorte Forslag samtykkede Directionen i, at de i Forordningen 7de Novbr. 1809 foreskrevne tvende Qvartalexamina ved Udgangen af 1ste og 3die Qvartal bortfalde ogsaa ved denne Skole, og derimod ved Slutningen af 2det Qvartal en nogenlunde fuldstændig Halvaarsexamen afholdes, ved hvilken især de skriftlige Prøver have en temmelig stor Udstrækning. I Indstillingen herom henholdt jeg mig til de af Rector Borgen i Randers i Skoleefterretningerne for 1841 anførte Grunde, til hvilke jeg Intet havde at tilføie.

For at jeg til enhver Tid kan have en muligst fuldstændig Kundskab om Disciplenes Flid og Fremgang og overhovedet om Skolens Tilstand i enhver Henseende, har jeg aftalt med

mine Colleger, at jeg, saa ofte jeg finder det tjenligt og har Leilighed dertil, beføger Klasserne i deres Timer og overværer deres Underviisning. Jeg har ved andre Leiligheder yttret min Overbeviisning om denne Foranstaltnings Hensigtsmæssighed og Nødvendighed, og jeg er ved Erfaringen bleven endmere befyrtet i samme. Foruden at jeg ved disse Besøg, og ellers naar jeg kommer i Klasserne, efterseer Disciplenes Stilebøger, lader jeg mig ogsaa af og til, idetmindste hver anden Maaned, forelægge samtlige Stile-, Skrive- og Tegnebøger, efterseer dem og meddeeler siden Disciplene mine Bemærkninger derover. Hensigten hermed er især at holde Disciplene til at behandle deres skriftlige Arbejder med Orden, Reenlighed og overhovedet paa en saadan Maade, at de vise, at de have Sands for Jagttagelsen af en passende og skjon Form.*)

Med den kongelige Directions Samtykke er endeel Skolens Bibliothek tilhørende defecte Bøger, endvidere adskillige, som aldeles intet Værd havde, bleve bortsolgte ved offentlig Auction. Da imidlertid kun faa Kjøbere havde indfundet sig ved samme, og derfor en forholdsmæssig Priis ikke kunde erholdes for de faa Bøger, som havde nogen Værdie, og som kun derfor vare optagne i Fortegnelsen over de Bøger, der skulde sælges, fordi Bibliotheket havde flere Exemplarer af samme, bleve disse holdte tilbage, og næsten kun de aldeles ubrugelige solgte. Var saaledes end den indkomne Sum ikke betydelig (c. 50

*) For desto lettere og bedre at overholde Orden, og for at frembringe den heri ønskelige Egalitet, har ethvert Slags Stilebøger en bestemt, for Alle lige og sælleds, Storrelse og Form, ligesom for hvert Slags Bindet har en bestemt Farve.

I b.), saa har paa den anden Side Bibliotheket derved heller ikke lidt nogenstomhelst Formindskelse i virkeligt Værd, imedens det er blevet befriet for endeel Bøger, som kun optog Plads uden at være til nogen Nytte.

Skolens Bibliothek

har, efterat den i Skoleefterretningerne for forrige Aar meddeelte Fortegnelse var sluttet, modtaget en Tilvært af følgende Skrifter (de med * betegnede ere sendte fra den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler):

I. Theologic.

Tidskrift for udenlandsk theologisk Litteratur, udgivet af Clausen og Zohlenberg. Aargangen 1841 og 1 og 2 Hefte af Aarg. 1842.

Bauer Hebraiske Oldsager, overs. af Manzius. Kbhavn. 1841. Den hellige Skrift. 6 Exemplarer.*)

2. Græsk og Latinisk Philologic.

Herodoti opera ed. Bähr. 4 voll. Lips. 1832—1835.

Xenophontis de Socrate Commentarios ed. R. Kühner. Gotha 1841.

Q. Horatii Flacci Epistolae edd. Obbarius et Schmidius. T. Imus, Lips. 1837—41.

Q. Horatii Flacci opera cum famil. interpr. rec. J. C. Orellius. Turici 1838.

Ciceronis orationes pro Ligario, pro rege Deiotaro, pro Archia poeta mit Anmerk. von Beneke. Leipz. 1836.

Ciceronis orationes Philippicæ ed. G. Wernsdorf. Lips. 1822.

Q. Curtii Rufi de gestis Alex. magni libri VIII in usum schol. ed. Lünemann. Hann. 1827. 8 Exemplarer.**)

**H. Stephani Thesaurus Græcæ linguæ* edd. Hase, Ch. & L. Dindorfii. Vol. IV, f. 7; vol. V, f.

Ciceros Werke übersetzt von Kloß. 2 Bd. 3—6 H. Leipz. 1841.

Xenophontis Hist. Græca ex rec. L. Dindorf. Ed. ster. Berol. 1831. 8 Expl.**

*) Anskaffede til Brug ved Bibellæsningen paa Skolen.

***) Anskaffede til Brug ved cursorisk Læsning, see S. 73 ff.

3. Historie.

- Peter Zeittafeln der Griechischen Geschichte. Halle 1835.
 Drumann Geschichte Roms in seinem Übergange von der republikanischen zur monarchischen Verfassung. 2 Bde. Königsberg 1837.
 Droysen Geschichte Alexanders des Großen. Hamburg 1833.
 Droysen Geschichte der Nachfolger Alexanders des Großen. | Hamburg 1836.
 K. O. Müller die Etrusker. Breslau 1828.
 Allen Danmarks Historie. Kbhavn 1840.
 *Königsfeldt Genealogiske Tabeller over den Oldenborgske Stamme. Kbhavn 1810.
 *Beckers Verdenshistorie udg. af Loebell, overs. af Kiise. 2det Bd. 3—6 H. og 3die Bd. 1—6 H. Kbhavn 1841 og 1812.
 *Molbech Forelæsninger over Historiens Philosophie. 2det Bd. Kbhavn 1841 og 1842.
 *Klee Danmark, et Grindringsblad. Kbhavn 1838. 6 Exemplarer (ophængte i Klasserne).
 *Klee Europa, en Oversigtstabel. Kbhavn 1838. 4 Exemplarer (ophængte i Klasserne).
 Thiers Den Franke Revolutions Historie, overs. af S. C. Roj sen. 1—7 H. Nskjøbing 1842.
 Kruse historischer Atlas. Fol. Halle 1834.
 *Jütphen Tidens Strøm. 15 Blade. Kbhavn 1810—12. ?
 *Lengnich Samling af Stamtaavler. 5 Hefter. Kbhavn 1841.

4. Geographic, Topographic, Statistif.

- Lüdde die Methodik der Erdkunde. Magdeburg 1842.
 Schouw Oplysende Anmærkninger til Olsens physiske Kort. Kbhavn 1830.

—
 Sydows Wandcharten; det hidtil Udkomne. 1 Cr.

- *J. S. Mansa Kort over Sjælland, Fyen, Volland og Falster, Endeel af Jylland (8 Blade).
 Stern Statistif-topographif Beskrivelse over Kjøbenhavn. Kbhavn 1841. 1—3 H.
 14 Grundtegninger, henhørende til Sterns Topographic over Kjøbenhavn. Kbhavn 1840—1842.

—
 *Kjøbenhavns Universitets Aarbog for 1840. Kbhavn 1841.

- *Statistisk Tabelværk 4 og 5 H. Kbhavn 1811.
- *Budget for 1842. Kbhavn 1812.
- *Charakterliste ved Examen Artium i Kjøbenhavn 1841.
- *Charakterliste ved Examen Artium extraordinarum i Kjøbenhavn 1842.
- *Charakterliste ved Examen Artium i Sorø 1841.
- *Forteegnelse over Forelæsninger ved Kjøbenhavns Universitet, Chirurgiske Academie og polytechniske Læreanstalt i Vintersemesteret 1811—12.
- *Samme Forteegnelse paa Latin.
- *Forteegnelse over Forelæsninger o. s. v. i Sommersemesteret 1812.

5. Nyere Sprog og Litteraturer.

- Boiste Dictionaire universel de la langue française.* 10me éd. par *Nodier et Barbé.* Paris 1841.
- Medton Informatoren i det Tydske Sprog.* 1 H. Kbh. 1842.
- Molbech Dansk Dialectlexicon.* 7de H. Kbhavn 1841.
- København Almindeligt Dansk Forfatterlexicon.* 1 og 2 H. Kbhvn. 1841 og 1842.

6. Pædagogik.

- Mag. Sammerich Om det mundtlige Foredrag.* En pædagogisk Afhandling. Kbhavn 1841.
- Kapp Die Gymnasialpädagogik im Grundrisse.* Arnberg 1841.

7. Naturvidenskab.

- *Müller Populær Anthropologie. Kbhavn 1841.

8. Tidsskrifter.

- *Tidsskrift for Litteratur og Kritik udgivet af *S. C. Petersen*, 3die Aarg. 7—11 H. (Det 12te H. tilligemed 4de Aargang 1—6 H. ere endnu ikke modtagne). Kbhavn. 1841.
- *Historisk Tidsskrift, udgivet af den danske historiske Forening, redigeret af *C. Molbech*. 3die Bd. 1 og 2 H. Kbhavn 1841 og 1842.
- *Naturhistorisk Tidsskrift udgivet af *S. Krøyer*. 3die Bd. 6 H. *Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik*, von *G. Seeboode*, *J. E. Jahn* und *K. Klotz*. Bd. 33, 1—4 H., 34, 1—4 H., 35, 1 H.; Supplementband 5, 1—4 H., 6, 1—4 H., 7, 4 og 8, 1 H.
- Intelligentsblade* udg. af *J. L. Seiberg*. Nr. 1—11. Kbh. 1842.

*Daanf Ugeskrift af Kest og Soliard Nielsen. Nr. 1—7 (hermed er Subscriptionen ophørt).

9. Academiske Disputatser.

*Kjerkegaard Om Begrebet Gronie. Kbhavn 1841.

**Dankjer de legibus ad ordines provinciales referendis.* Kbh. 1841.

**Kayser De sectione Cæsarea.* Kbhavn 1842.

**C. E. Fenger De erysipelate ambulanti disquisitio.* Kbh. 1842.

10. Universitetsprogrammer.

*Velschow Om Folkemængden i Danmark. Indbydelseskrift til Universitetets Fest i Anl. af Hans Majestæt Kongens Fødselsdag. Kbhavn 1841.

**De medicamentis quibusdam Americæ ser. Otto.* Indbydelseskrift til Universitetets Reformationensfest. Kbhavn. 1841.

11. Skoleprogrammer.

*Om den græske Udtale af *G. J. Bloch.* Koeskilde 1841.

*Efterretninger om Frederiksborg lærde Skole af Rector Dr. Flemmer. 1841.

*Om den i vore Dage paatænkte Udvidelse af Underviisningen i de lærde Skoler ved en Gymnasialklasse. Af Rector, Prof. Dr. A. L. Nielsen. Progr. fra Metropolitan-skolen. 1841.

**De scriptoribus antiquis Chiis ser. Whitte.* Progr. fra Skolegælle Skole. 1841.

*Om et heelt Tals Oplosning i Factorer. Af Rector Kjeldsen. Progr. fra Sorø Academiens Skole. 1841.

*Efterretninger om Vordingborg lærde Skole. Af Rector, Dr. Lange. 1841.

*Nogle Ord om den historiske Underviisning. Af Adjunct, Dr. Paludan Müller. Progr. fra Odense Skole. 1831.

*Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Nykjøbing Skole. (1. Optegnelser fra Fredericia. 2. Skoleefterretninger). Af Rector Kosendahl. 1841.

*Biographiske Notitser om Disciple, som ere dimitterede fra Aalborg Kathedralskole. Af Rector Prof. Tauber. 1841.

*Forsøg til en Fremstilling af den latinske Declination og Kjønslære. Af Rector B. Borgen. Progr. fra Randers. 1841.

*Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Viborg Kathedralskole. (1. Emendationes M. Tullii Ciceronis Tusculanarum

- disputationum. Part. Ima. Scr. A. S. Wesenberg, A. M. 2. Skoleefterretninger.) 1841.
- *Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Aarhus Kathedralskole (1. Skoleefterretninger. 2. Noogle Bemærkninger angaaende det lærde Skolevæsen). Af Rector S. S. Blanche. 1841.
- *Efterretninger om Horsens lærde Skole. Af Rector Dr. Mühlberg. 1841.
- *Om Underviisningen i Dansk i Røding Skole. Af Rector Grønlund. 1841.
- *Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Ribe Kathedralskole. Af Rector, Prof. Thorup. 1841.
- *Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Rønne Skole (1. Noogle Bemærkninger om Methoden ved Indøvelsen af det latinske Sprog. 2. Latinsk profaisk Omftrioning af Horats's 6 første Ode med angivet Versemaal og korte Anmærkninger. 3. Skoleefterretninger). Af Rector Bohr. 1841.
- *Underviisningsmaaden i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Af Dr. N. B. Krarup. 1841.
- *Skitsa om Besøftade = Skola fyrir skola-árid 1840—1841. Samin af Joni = Jonsyni. Vidnyar Klaustri. 1841.
- *Om Underviisningen i Moderemaal. Indbydelseskrift til den offentlige Examen i det v. Vestenske Institut. Af W. Borzen. Kbhavn 1842.
- *Om Drettelsen af Elyster. Af Dr. Krarup. Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Borgerdydskolen paa Christianshavn. 1842.
- *Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Realskolen i Aarhus (1. Et Foredrag i Skolen. 2. Skoleefterretninger). 1842.

Som det i Skoleefterretningerne for sidste Aar blev omtalt af mig at være paataant, er et Noverskabsbibliothek for Disciplene her blevet oprettet i sidste Efteraar. For Deeltagelsen, som er frivillig, betales af hver Discipel 1 Rbd. aarlig. Ublaandet, som skeer een Gang ugentligen, besørges af const. Lærer Cand. Theol. Hagemann i Forening med Rector. Som Bidrag til den første Drettelse har den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler bevilget i Ef-

teraaret 1841 en Sum af 50 Rbd. og senere endnu 20 Rbd. I indværende Halvjaar ere af Skolens 44 Disciple 34 Deeltagere i Bibliotheket. De Bøger, som Bibliotheket nu eier, ere følgende*):

A. Historiske Skrifter.

Malling Store og gode Handlinger.
Bohr Jordenskjolds Levnet.
Petersen Hans Egedes Levnet.
Petersen Luthers Levnet.
Niolbeck Ditmarskerkrigen.
Niolbeck Erik Mougpennings Historie.
*Gomez Den store Uge i Paris.
*Seiden Breve om den Græske Revolution.
*Kahbet Omrids af den Græske Revolution.
†W. Scott Skotlands Historie *).
Garde Niels Juul.

B. Beskrivelser over Folk og Lande.

Møhl Jordens Mærkværdigheder.
Andersen Skuggebilleder af en Reise til Harzen.
Baggesen Labyrinthen. 4 Bd.
Schouw Naturfildringer.
Semillaso Reise i Africa. 4 Bd.
Burnes Reise paa Indus.
Lamartine Reise i Østerland. 4 Bd.
Strøm Naturhistorisk Læsebog.
†Smith Dyrenes Natur og Bestemmelse.
†Nielschior Danmarks og Norges Pattedyr.

C. Romaner og Fortællinger.

Oehlenschläger Orvarodds Saga.
Sauch Wilhelm Zabern.

*) Balget af samme er for en Deel blevet bestemt ved en sig tilbydende Leilighed til at købe endel brugte Bøger for nedsat Pris. De med * betegnede Skrifter ere forærede til Bibliotheket af Hr. Herredsfoged, Usses for Eberlin.

*) De med † betegnede Skrifter tilhøre Skolens Bibliothek, men ublaancs til Disciplene i Forbindelse med Moerstabsbibliothekets Bøger.

Ingemann Valdemar Geier.

— — Erik Menveds Barndom. 3 Bd.

— — Vrinds Otto.

Carl Bernhard Et Aar i Kjøbenhavn. 2 Bd.

— — — Et Løste.

— — — En Familie paa Landet.

Sorfatteren til en Sverdagshistorie, Maria.

— — — — — Montanus den yngre og
Miska.

— — — — — Jøden og Hvidkappen.

Andersen Improvisatoren. 2 Bd.

— — D. L.

*Schaldemose Keiser og Eventyr. 2 Bd.

*Spindler Invaliden.

Lusinde og een Nat. 2 Bd.

Marryat Masterman Glink.

Cooper Lødsen. 2 Bd.

— — Conanchet. 2 Bd.

— — Banditen. 2 Bd.

— — Spionen. 2 Bd.

— — Hedningemuren. 2 Bd.

— — Den sidste Mohicaner. 2 Bd.

— — Skarpretteren. 2 Bd.

— — Colonisterne. 2 Bd.

— — Steppen. 2 Bd.

— — Lionel Lincoln. 2 Bd.

— — Havfruen. 2 Bd.

— — Vandringer i Schweiz. 2 Bd.

— — Hjemreisen. 2 Bd.

— — Den røde Nøver. 2 Bd.

— — Eva Effingham. 2 Bd.

Axel overs. fra det Svenske. 3 Bd.

Præsidentens Døttre.

Sødførendebørnene. 3 Bd.

Illusionerne.

Søst De rige Fattige og de fattige Rige.

Julius Eventyr og Fortællinger for Børn.

D. Digte og Skuespil.

Ochleneschläger Nordens Guder.

— — — Nordiske Digte.

- Wehlenschläger Aladdin.
 — — — Fiskeren.
 — — — Rolf Krake,
 Ingemann Valdemar den Store og hans Mænd.
 Grundtvig Optrin af Kæmpelivet.
 — — — Kvædlinger.
 Chr. Winther Digte, gamle og nye.
 — — — Hundrede Romancer.
 Paludan = Müller Dandserinden.
 — — — Amor og Psycho.
 Tegner, Frithiofs Saga, overs. af Boye.
 †Barford Poetisk Læsebog for Børn o. s. v.
 S. Wehlenschläger Frevas Alter.
 — — — Correggio.
 — — — Tragoedier. 1—6 Bd.
 Herz Svend Dyrings Huus.
 Munch Kong Sverres Ungdom.
 Michel Perrin.

E. Tidsskrifter.

- Kiise Nyt Bibliothek for Ungdommen. 7 Bd.
 Monrath Dansk Penning Magazin. 3 Bd.
 Srolund Læsning til Nytte og Fornøielse.
 †Kast Moerkskabslæsning for den Danske Almue.

Siden 1821 havde denne Skoles oeconomicke Anliggender været bestyrede af en midlertidig Commission, der som saadan traadte isædetfor det i Forordningen af 7de Novbr. 1809 § 113 foreskrevne Forstanderskab. Da imidlertid de tvende Afsesforer i Landsoverretten, som i afvigte Aar havde overtaget dette Hverv, Kammerjunker, Baron Bretton og Afsesforer Blichingberg, ønskede at fratræde samme, og da Directionen under disse Omstændigheder ikke længere fandt Aulebning til at lade denne fra den sædvanlige Bestyrelsesmaade afsigende Form vedblive, blev fra indeværende Aars Begyndelse et Forstanderskab, som ved de øvrige lærde Skoler, organiseret i samme indtraadte, overensstemmende med Anordningerne,

Cancellieraad, Borgermester Selmer, Kammerraad, Herredsfoged Nød (som borgerlig Raadmand), Stiftsprovst, Dr. Theol. Schjødte, R. af D. og D., og Skolens Rector. Til Regnskabsfører antoges af Forstanderskabet Landsøverretspræcurator Dvístgaard.

Skolens Indtægter i Regnskabsaaet 1841 udgjorde i Alt 10,663 Rbdl.: deraf indkom c. 546 Rbd. i Renter af Skolens Capitaler, 4200 Rbd. for Tiendeforn, som ydes in natura og sælges ved Auction, 2249 Rbd. af Tiendevederlag, som ydes i Penge, 358 Rbd. i Landgilde, 130 Rbd. i Degnepensioner, 148 Rbd. i Indtægter fra Den Læssøe, 582 Rbd. i Skolepenge samt Brænde-, Lyse- og Indskrivningspenge. Udgifterne have udgjort c. 10,303 Rbd.: deraf til Vager og Lønninger i Alt 4969 Rbd., til Pensioner 578 Rbd., til Udgifter i Anledning af Regnskabsførelsen 475 Rbd. (Commissions Honorar udgjorde 400 Rbd.), til Skatter og Afgifter 986 Rbd., i Overskud indsendt til den almindelige Skolefond 1000 Rbd.

Biborg Kathedralskoles rentebærende Stipendiefond udgjør 5307 Rbd. 64 $\frac{1}{2}$, hvilken Sum's Renter, c. 212 Rbd., altsaa kunne uddeles som Stipendier.

Ved Directionens Resolution af 20de Novbr. 1841 bestemtes for indeværende Skoleaar følgende Fordeling af Skolebeneficierne:

Høieste Stipendium, 50 Rbd., tillagdes Ingen.

Mellemste Stipendium, 35 Rbd., tillagdes Disciplen Conrad Reisz, saaledes at 20 Rbd. bleve udbetalte, 15 Rbd. oplagte.

Laveste Stipendium, 20 Rbd., tillagdes følgende 8 Disciple: Chr. Wesenberg, R. Danæus, P. Christen-

fen (Alt at oplægge), N. Thorson (10 Rbd. at udbetale, 10 Rbd. at oplægge), J. E. Lund, D. Vater (Alt at oplægge), N. Christensen, Carl Reisz (10 Rbd. at udbetale, 10 Rbd. at oplægge.)

Fri Underviisning bevilgedes: J. Bentzen, L. Lind, N. Thorson, L. Petersen, A. Ingerslev, P. Plesner, Thorson samt for de tre sidste Kvartaler W. Hoff og Chr. Lund.

Underviisning mod nedsat Betaling erholdt L. Bang.

De tvende Portioner af det Moltkiske Legat, som ere tillagte denne Skole, have, ligesom i sidste Aar, været tildeelte Disciplene Conrad Reisz og Chr. Wesenberg. Begge disse Disciple have tillige nydt Renterne af den oprindelige Capital af det Jessenske Legat, hver c. 12 Rbd. Det Mallingske Legat for Dimittender fra denne Skole blev ifjor ikke uddeelt, efter som Ingen blev dimitteret fra Skolen: i Aar ville derfor, efter Fundatsen, tvende Portioner af samme kunne uddeles.

Den Plan til en Forbedring og forandret Indretning af denne Skoles Bygninger, som i sidste Aars Skoleesterretninger blev omtalt som paatænkt, er nu bleven bragt til Udsærelse, efter at det ved kongelig Resolution af 8de April d. A. var bleven bevilget, at en Sum af indtil 7000 Rbd. maatte anvendes i dette Niemeed. Bygningsarbeidet begyndte umiddelbart efter Conducteur Thielemanns Ankomst her den 21de April*), og vil upaatvivleligen være aldeles fuldendt in-

*) Til Skolen blev for i Sommer leiet et lidet, men dog brugeligt Locale, hvor Underviisningen har kunnet gives i alle

den Midten af October Maaned: Skolen vil allerede ved den forestaaende offentlige Examen kunne afbenytte idetmindste de 4 Klasser. Bygningerne, som i det Helt vare i høi Grad forfaldne, erholde ved dette Foretagende en gjennemgribende, høist fornøden Reparation og Forbedring, dernæst en saadan forandret Indretning, at Skolelocalet modtager en betydelig Udvidelse. Istedetfor 4 erholder Skolen nu 6 Klasseværelser, alle forbundne umiddelbart med hinanden ved Glasdøre, dernæst en smuk Sal til Gymnastik. Den sidste er saadan, at den tillige vil kunne bruges som Solennitetsaal: i dette Niemeed er Klavremaskinen, som til Afbenyttelse ved Gymnastikunderviisningen vil blive hensat der, indrettet saaledes, at den med Lethed kan nedtages. Ved Siden af Gymnastiksalen bliver indrettet et Værelse til at gemme Apparaterne til denne Underviisning, ved Siden af Bibliotheket et Læseværelse, som tillige skal udgjøre en Deel af Bibliotheket. Det nye Rectorbolig, i Hovedbygningens øverste Etage, bliver ogsaa langt beqvemmere og smukkere end den forrige.

E. St. Skolen vil snart faae Anledning til at beklage Tabet af en retsindig og samvittighedsfuld Lærer, idet Adjunct Leth under 17de August er allernaadigst udnævnt til Sognepræst for Wisby og Heltborg Menigheder i Aalborg Stift. Baade Lærere og Disciple vil det bedrøve, at see en Mand, der har saa grundet Krav paa vor Agtelse og Hengivenhed, drage bort af vor Kreds: men vi ville paa hans Begne glæde os over, at han nu har naaet det Maal, hvorefter han traadte, og vore oprigtige Lyster for ham ville forene sig i den Bøn til Forsynet, at det vil skjænke ham ret megen Lykke og Velsignelse i hans nye Kald. Pastor Leths Efterfølger vil, haaber jeg, kunne blive udnævnt til det nye Skoleaars Begyndelse eller dog kort efter.

Henseender som før. Da Gymnastiklocalet, som før leiedes, var af Eieren op sagt til 1ste Mai, maatte denne Underviisning i Sommer suspenderes: men Timerne vilde dog, som nu stete, være blevne anvendte til Svømming.

Den offentlige Examen i Viborg Kathedralskole for Aaret 1842

foretages i følgende Orden:

Skriftlig Prøve.

Torsdagen den 15de September.

8—12. Samtlige Klasser Dansk Stil.		2—6. IV, III, II Klasse Latinf Stil.
		2—4. I Klasse. Regning.

Fredagen den 16de September.

8—11. IV, III Klasse Latinf Version.		2—4. II Klasse Regning.
---	--	-------------------------

Mundtlig Prøve.

Lørdagen den 17de September.

8—11. IV Klasse Latin.		8—10½. III Klasse Historie og Geographie.
3—6. IV Klasse Historie og Geographie.		10½—12½. II Klasse Tydsf.
		3—6. II Klasse Religion.

Mandagen den 19de September.

8—10½. IV Klasse Græsk.		8—10½. I Klasse Religion.
10½—12. IV Klasse Hebraisk.		3—6. II Klasse Latin.
2—4. IV Klasse Tydsf.		

Tirsdagen den 20de September.

8—10. IV Klasse Religion.		8—10. III Kl. Mathematik.
10—12. IV Klasse Fransk.		10—12. II Klasse Græsk.
3—5½. IV Klasse Mathematik.		3—5. I Klasse Dansk.

Onsdagen den 21de September.

8—10½. III Klasse Latin.		8—10. I Klasse Tydsf.
10½—12. III Klasse Hebraisk.		10½—12½. III Klasse Tydsf.
3—5½. II Klasse Historie og Geographie.		3—5. III Klasse Græsk.

Torsdagen den 22de September.

8—11½. I Klasse Latin.		8—10. II Klasse Fransk.
3—5. III Klasse Religion.		10—12. III Klasse Fransk.
		3—5½. II Kl. Mathematik.

Fredagen den 23de September.

8—11. I Klasse Historie og Geographie.		3—5. Sang.
---	--	------------

Loverdagen d. 24de September, om Formiddagen Kl. 8, møde de til Dptagelse i Skolen anmeldte Disciple for derefter at prøves mundtlig og skriftlig. **T**irsdagen d. 27de September, om Formiddagen Kl. 10, foretages Translocationen, og **T**orsdagen d. 6te October begynder Underviisningen for det nye Skoleaar.

Til at overvære Examen og Translocationen indbydes herved ærbødigst Disciplenes Fædre og Forefatte, samt andre Skolens og Bidskaberne's Belyndere.

Diborg Kathedralsskole, d. 5te September 1842.

C. F. Ingerslev.

Rettelse.

S. 45 L. 10 „Evrer,“ læs: „Elever.“